VIDYALANDAVAM
INSTITUTE LIBRARY

D152.2 C N6
32K8

MUL
292110

വീരതാണ്ഡവം

(Malayalam)

Veerathandavam

Hindi One-Act Plays

Translated by

Prof. P. LEKSHMIKKUTTY AMMA, M. A.
Pullat House, Thiruvanbady
Trichur

First Published January 1968

Printed at
Bharathee Bhooshanam Press, Trichur-10

Price Rs. 2.00

Copyright
P. Lekshmikkutty Amma

Published by Kerala Sahitya Samithi, Trichur

Distributors:
NATIONAL BOOK STALL
Kottayam Kerala State India

വീരതാണ്ഡവം

(ഹിന്ദി ഏകാങ്കങ്ങൾ)

വിവർത്തനം

പ്രൊഫ. പി. ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിഅമ്മ

UNIVERSITY LIBRARY
12 FEB 1975
MADRAS

വിതരണം

നാഷനൽ ബുക്ക്സ്റ്റാൾ

കോട്ടയം

വില ക. 2.00

University Grants Commission

പി. ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിഅമ്മയുടെ കൃതികൾ

ശിക്ഷാഭാരതി (ഹിന്ദി)
തീൻ എകാംകീ (ഹിന്ദി) (ഏകാങ്കങ്ങൾ)
വീരതാണ്ഡവം ,,
സമ്പർക്കഭാഷാഹിന്ദി ഔർ ശിക്ഷൺ (ഹിന്ദി)

292110
0152:2xN6
32K8

1—1000 JK 118

ഏകാങ്കങ്ങൾ

അശോകൻ —ശ്രീ വിഷ്ണുപ്രഭാകർ

ശ്രീ വിക്രമാദിത്യൻ —ഡോക്ടർ രാംകുമാർവർമ്മ

നിഷ്ഠുരമായ നീതി —ശ്രീ ഹരികൃഷ്ണപ്രേമി

ശിവാജി —സോ° ഗോവിന്ദദാസ°

ആത്മാപ്പണം —ശ്രീ വൃന്ദാവൻലാൽ വർമ്മ

UNIVERSITY LIBRARY
12 FEB 1975
MADRAS.

മുഖവുര

വിശിഷ്ടമായൊരു ആദ്ധ്യാത്മിക ചിന്തയിൽനിന്നു പ്രചോദനമുൾക്കൊണ്ടു് ലോകാസ്സമസ്താസ്സുഖിനോ ഭവന്തു എന്ന വിശ്വസ്നേഹത്തിന്റെ സന്ദേശം പരത്തി മനുഷ്യധർമ്മത്തിന്റെയും മാനവ മഹത്പ്രത്തിന്റെയും സ്നേഹപൂജ്ഞങ്ങളായി ജീവിച്ച അനേകം പുണ്യാത്മക്കളുടെ നാടാണു് ഭാരതം. ആദ്ധ്യാത്മിക സത്തയുടെ ദിവ്യജ്യോതിസ്സു് ആരാധനാകേന്ദ്രങ്ങളിൽ മാത്രമല്ല, മനോഹരമായ പ്രകൃതിയിലും അദ്ധ്വാനിക്കുന്നവന്റെയും വേദനയനുഭവിക്കുന്നവന്റെയും ദീനരോദനത്തിലും ദർശിച്ചവരാണു് യുഗപ്രഭാവന്മാരായ ആ മഹാത്മാക്കൾ. ഈശ്വരഭക്തി ലോകസേവനമാണെന്നുള്ള പരമസത്യവും അവർ വിളംബരം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. പ്രതികൂലമായ പ്രതിസന്ധിഘട്ടത്തിൽ വിവിധ വിദേശീയ സംസ്കാരങ്ങളുമായി ഏറ്റുമുട്ടേണ്ടിവന്ന വിഷമസന്ധികളിൽ ഭാരതീയചൈതന്യം നിഷ്പ്രഭവും നിഷ്ക്രിയവുമായ കാലഘട്ടങ്ങളിലും വിദേശീയാധിപത്യം സ്വാത്മനാ സ്വീകരിക്കാതെ പരമ്പരാഗതമായ വിശ്വാസങ്ങളെ മുറുകെ പിടിച്ചു് മുന്നോട്ടു പോയവരാണു് ഇവിടത്തെ ജനങ്ങൾ. ഈശ്വരപ്രഭാവന്മാരായ പുണ്യാത്മാക്കളുടെ ജീവിതവീക്ഷണവും ശിക്ഷണവും ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയാന്തർഭാഗത്തു് വേരുന്നി കിടക്കുന്നതിനാൽ അന്ധവിശ്വാസത്തോടെയെങ്കിലും പ്രാചീനസംസ്കാരത്തെ മുറുകെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ജനങ്ങൾ ജീവിച്ചുവന്നു. നവീനസംസ്കാരത്തിന്റെ നല്ലവശങ്ങൾ ചിരപരിചിതമായ സംസ്കാരത്തിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിൽ ഇവിടത്തെ ജനത

വിമുഖതയും കാണിച്ചിട്ടില്ല. ഭൂതകാല പാരമ്പര്യത്തെ ഭക്ത്യാദരവോടുകൂടി പിന്തുടരുക എന്നതു് ഭാരതത്തിന്റെ ദേശീയപ്രബുദ്ധതയുടെ സവിശേഷതയാണെന്നു് ഡോക്ടർ: രാധാകൃഷ്ണൻ പറയുന്നു. അങ്ങനെ യുഗങ്ങളായി നിലനിന്നു വരുന്ന സമ്പ്രദായങ്ങളോടും ആചാരമര്യാദകളോടും ഭക്തിയും ഔദാര്യമനോഭാവവും ഉപേക്ഷിയ്ക്കുകയില്ലെന്ന ചിന്ത ഗാന്ധി ഭാരതീയരെ പരിഷ്കാരത്തിന്റെ ത്വരിത പ്രയാണത്തിൽ അല്പം പിന്നിലാക്കിയെങ്കിലും, ലോകത്തിൽ ഒരു പ്രത്യേക സ്ഥാനത്തിനർഹമാക്കി വിശേഷാത്തരമായ ഒരു ചൈതന്യവിശേഷത്തെ നിലനിർത്തി നവംനവങ്ങളായ ചിന്തകൾക്കു് ഇടംകൊടുത്തു് പുതിയ പരിവേഷം അണിയിച്ചിട്ടുള്ള ഭാരതീയ ചിന്താധാരയുടെ മഹനീയത അതിന്റെ ആദ്ധ്യാത്മിക പശ്ചാത്തലത്തിലുള്ള രാഷ്ട്രീയ മനോഭാവവും ഏകോദരസഹോദര ഭാവത്തിലധിഷ്ഠിതമായ വിശ്വസൗഹൃദവുമാണു്.

കുടുംബത്തിനും സമൂഹത്തിനും രാഷ്ട്രത്തിനും ഉന്മേഷം പകരുന്ന ശക്തികേന്ദ്രങ്ങളായ വിദ്യാലയങ്ങളിൽ കുട്ടികളുടെ മനോമുകുരത്തെ പ്രഫുല്ലിതവും ആനന്ദതുന്ദിലവും അതോടൊപ്പം സേവനസുരഭിലവും ദേശാഭിമാനവിജൃംഭിതവുമാക്കിത്തീർക്കണമെങ്കിൽ വിജ്ഞാനത്തോടൊപ്പം കലകൾക്കു്—അതായതു് സംഗീതസാഹിത്യത്തിനു് പ്രത്യേകിച്ചും അഭിനയത്തിനു് വിശിഷ്ടമായ സ്ഥാനം പാഠ്യപദ്ധതിൽ നല്കിയേ പറ്റൂ. അനന്തശക്തികളുടെ ഉടമാവകാശികളായ കൊച്ചുബാലികാബാലന്മാരിൽ ചൈതന്യവും ഉന്മേഷവും നല്കി വ്യക്തിസ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെയും സമുദായസേവനത്തിന്റെയും ഊട്ടംപാവും നെയ്തെടുക്കേണമെങ്കിൽ പ്രതിഭാസമ്പന്നന്മാരായ ആചാര്യന്മാരുടെ ശിക്ഷണം ആവശ്യമാണു്. വിദ്യാർത്ഥികളുടെ ശരീരികവും മാനസികവും ആത്മീകവുമാ

യ ശക്തിയെ വളർത്തി സേവനോത്സുകരാക്കുന്നതിനു് ചെറുപ്പം മുതല്ക്കേ അവരിൽ സാംസ്കാരികവും രാഷ്ട്രീയവും ധാർമ്മികവുമായ മൂല്യങ്ങളെപ്പറ്റിയുള്ള യഥാർത്ഥബോധം ഉളവാക്കേണ്ടിയിരിയ്ക്കുന്നു. അതിനനുകൂലമായ അന്തരീക്ഷം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനു് വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽ പാഠപുസ്തകങ്ങളുടെ പരീക്ഷണങ്ങളോടൊപ്പം നവംനവങ്ങളായ അനുഭവങ്ങളും അനുഭൂതികളും വഴി പുതുമയും സൗന്ദര്യവും മാധുര്യവും പ്രദാനം ചെയ്യുന്ന കലാപരിപാടികളുടെ ആകർഷണങ്ങളും വിദ്യാർത്ഥികൾക്കു് ലഭിക്കണം. മഹാത്മാക്കളുടെ ജീവിതസംഭവങ്ങളും ജീവിതാദർശങ്ങളും മനസ്സിലാക്കുമ്പോൾ നന്മതിന്മാബോധവും രാഷ്ട്രമംഗീകരിയ്ക്കുന്ന ജീവിതദർശനവും അവരുടെ ഹൃദയത്തിൽ പതിയുന്നു. അങ്ങനെ അഭികാമ്യവും അഭിലക്ഷണീയവുമായ ഫലങ്ങൾ വിദ്യാർത്ഥിജീവിതത്തിൽ തന്നെ ലഭിയ്ക്കുന്നു.

ബൗദ്ധസംസ്കാരത്തിന്റെ സന്ദേശവാഹകനായ അശോകൻ; ആര്ഷസംസ്കാരത്തിന്റെ സമുദ്ധാരകനായ വിക്രമാദിത്യൻ; ക്ഷാത്രധർമ്മത്തിന്റെയും ദേശാഭിമാനത്തിന്റെയും പ്രവക്താവും രജപുത്രവീരനുമായ രണസിംഹൻ ഒരു വശത്തു്, ജാതിയ്ക്കും കുലത്തിനും ഉപരിയായ മനുഷ്യസ്നേഹത്തിന്റെ പ്രവാചകനായ രജപുത്രകുമാരൻ മറുവശത്തു്; സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെ പരിശുദ്ധപ്രതീകമായി ആത്മാപ്പണം ചെയ്യുവാൻ നമ്മെ ഉദ്ബോധിപ്പിച്ച പ്രഥമരാഷ്ട്രശില്പിയായ ഛത്രപതിസിവാജി, പരസ്ത്രീയിൽ മാതൃത്വം മാത്രം ദർശിച്ചാദരിച്ച വീരകേസരിയായ ശിവാജി—ഇവരെല്ലാം ഭാരതീയചൈതന്യത്തെ പ്രസരിപ്പിയ്ക്കുന്ന തേജഃപുഞ്ജങ്ങളാണു്; ആത്മാവിന്റെ അനശ്വരതയിൽ വിശ്വസിച്ചു് രാഷ്ട്രീയസംസ്കാരത്തിനും സൗഹൃദത്തിനും വേണ്ടി സ്വസ്വവും ബലികഴിയ്ക്കുക എന്ന തത്ത്വത്തെ പ്രായോഗികമാക്കിയവരുമാണു്.

ദേശീയമായ വിശാലവീക്ഷണം പുലർത്തി സനാത
നവും നിത്യ നൂതനവുമായ സംസ്കാരത്തിന്റെ സമരസത
യിൽ അലിഞ്ഞുചേരുന്നതിനു് കാലാകാലങ്ങളിൽ ആത്മാ
പ്പണമനോഭാവേന വർത്തിച്ചിട്ടുള്ള പ്രതിഭാശാലികളുടെ വീ
രോപദാനങ്ങളെ പ്രകീർത്തിയ്ക്കുന്ന നാടകങ്ങൾ മറ്റു സാഹി
ത്യശാഖകളെ അപേക്ഷിച്ചു് കൂടുതൽ ഉത്തേജകമായിരിയ്ക്കും.
ഭാരതീയ ഇതിഹാസത്തിൽ ഉന്നതാദർശങ്ങളാൽ ഏറ്റവും
ഉജ്ജ്വലമായ അദ്ധ്യായങ്ങൾ എഴുതിച്ചേർത്ത അഞ്ചു ചരിത്ര
സംഭവങ്ങളെ സഹൃദയസമക്ഷം അവതരിപ്പിയ്ക്കുക എന്ന ഉദ്ദേ
ശമാണു് തിരഞ്ഞെടുത്ത ഈ അഞ്ചു നാടകങ്ങളെ മലയാള
ത്തിലേക്കു് തർജ്ജിമ ചെയ്യുന്നതിനു് എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്.

ഈ പുസ്തകത്തിനു ഒരവതാരിക എഴുതിത്തരുന്നതിനു അ
പേക്ഷിച്ചപ്പോൾ ആ കൃത്യം സസന്തോഷം ഏറ്റെടുക്കുകയും,
ഹിന്ദി കവികളെപ്പറ്റിയുള്ള വിവരണങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളിച്ചു
കൊണ്ടു സുദീർഘമായ അവതാരിക എഴുതിത്തീർക്കുകയും ചെയ്ത മല
യാള സാഹിത്യത്തറവാട്ടിലെ കാരണവരായ ശ്രീ. പുത്തേഴ
ത്തു രാമമേനോനോടു എനിക്കുള്ള കൃതജ്ഞത എത്രമാത്രമാ
ണെന്നു വാക്കുകളെക്കാണ്ടു ഭാഷയിൽ ഒതുക്കുവാൻ പ്രയാസ
മാണു്. ക്ലാരിയൻ ഇൻറർനാഷനൽ എന്ന സാംസ്കാരികസം
ഘടനയുടെ അദ്ധ്യക്ഷൻ എന്ന നിലയിൽ, തൃശ്ശൂരിൽ അവ
രുടെ വാർഷികോത്സവത്തിനു, ഞാനെഴുതിയ ഹിന്ദി നാ
ടകം അഭിനയിച്ചപ്പോൾ, എനിക്കു അദ്ദേഹം നൽകിയ
പ്രോത്സാഹനം ആവേശവുമാണു, ഈ ഹിന്ദി ഏകാങ്കങ്ങൾ തർജ്ജമ
ചെയ്യുവാനും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാനും എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു
മെന്ന സത്യം അഭിമാനഭരിതനായിട്ടും ആനന്ദത്തോടും ഇവിടെ
രേഖപ്പെടുത്തട്ടെ! ആ വന്ദ്യഗുരുഭൂതന്റെ മുമ്പിൽ എന്റെ
വിനീതമായ കൂപ്പുകൈ!

ഈ പുസ്തകം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതിൽ, പ്രൂഫ് നോക്കുന്നതിനും ഭംഗിയായി മുദ്രണംചെയ്യുന്നതിനും വേണ്ട സഹായം ചെയ്ത ശ്രീ. തേറമ്പിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോനോടും എനിക്കു അളവറ്റ കൃതജ്ഞതയുണ്ട്. മലയാളം, സംസ്കൃതം, ഹിന്ദി തുടങ്ങിയ ഭാഷകളിൽ ഉറച്ച പാണ്ഡിത്യമുള്ള അദ്ദേഹമാണ ശ്രീ. ഹരികൃഷ്ണപ്രേമിയുടെ നിഷ്ഠംരനീതി എന്ന നാടകത്തിലെ രണ്ടു ഗാനങ്ങൾ തർജ്ജമചെയ്തതന്നതു എന്നും ഞാൻ നന്ദിപൂർവ്വം അനുസ്മരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരി നടത്തുന്ന 'ഭാരതീഭൂഷണം' പ്രസ്സിൽ ഈ വീരതാണ്ഡവം എന്ന പുസ്തകം ഭംഗിയായി അച്ചടിച്ചുതന്നതിനും അവരോടു എനിക്കു അളവറ്റ കൃതജ്ഞതയുണ്ട്.

തൃശ്ശൂർ
1-1-'68

— പി. ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിഅമ്മ.

അവതാരിക

ശ്രീമതി പി. ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിഅമ്മ ബി. എഡ്, ഡി. ലിറ്റ് എം. എ. ഇന്ത്യയുടെ രാഷ്ട്രഭാഷയായ ഹിന്ദിയിൽ പ്രശസ്തമായ വിജയം കൈവരിക്കയും, ആ ഭാഷയിലൂടെ അസാമാന്യമായ പാണ്ഡിത്യം സമ്പാദിക്കയും, ചിരപരിചയത്താൽ പ്രഗത്ഭതയും, പ്രവീണതയും നേടുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു വിദുഷിയാകുന്നു. സ്വതസ്സിദ്ധമായ സാഹിത്യവാസന, സഹൃദയത്വം മുതലായ ഗുണപ്രൌഢ്യങ്ങളും, വിനയാദി മറ്റു സ്വഭാവഗുണങ്ങളും അവരെ വിദ്യാർത്ഥികൾ "വിടാത്ത" ഒരു പ്രിൻസിപ്പാൾ മാത്രമല്ല, സാമാന്യ ജനങ്ങളുടെ സ്നേഹാദരങ്ങളെ ഹഠാദാകർഷിക്കുന്ന സേവനാസക്തയായ ഒരു വ്യക്തിയുംകൂടിയാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇന്ത്യയിൽ പല പ്രധാനപ്പെട്ട പട്ടണങ്ങളിലും പഠിച്ചും താമസിച്ചും, അഖിലേന്ത്യാ രംഗങ്ങളിൽ സേവനം ചെയ്തും മറ്റും വളരെ വിശാലമായ ഒരു വീക്ഷണചതുരതയും, ഏറ്റവും ബഹുമാന്യമായ ഒരു മനുഷ്യസ്നേഹവും, ജീവിതാവലോകനവൈദഗ്ധ്യവും, അവരിൽ വളർന്നുവന്നിട്ടുണ്ട്. തൃശ്ശൂരിൽ രാമവർമ്മപുരത്തുള്ള ഹിന്ദി കോളേജിൽ പ്രിൻസിപ്പാളായിരിക്കെ, അവർ പ്രദർശിപ്പിച്ച, കായ്ശേഷിയും, ഭരണനൈപുണിയും, ജനരഞ്ജിപ്പും അവരെ, സകലർക്കും, ആദരണീയയും, ആക്കിത്തീർത്തിട്ടുണ്ട്.

ഹിന്ദി കോളേജ് പ്രിൻസിപ്പാളായിരുന്നപ്പോൾ, അവർ, ഹിന്ദിയിൽനിന്നും പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയ ഏതാനും ഏകാങ്കനാടകങ്ങളുടെ ഒരു സമാഹാരമാണു, ചെറിയതെങ്കിലും വളരെ കനപ്പെട്ടതും, വിലപ്പെട്ടതുമായ ഈ പുസ്തകം. ഇതി

ലെ "അശോകൻ" എന്ന നാടകം, ഹിന്ദിയിലെ പ്രസിദ്ധനായ ഒരു യുവനാടകകൃത്തും, മനുഷ്യസ്നേഹിയും, ജീവിതത്തിലെ അനേകങ്ങളായ സങ്കീർണ്ണ പ്രശ്നങ്ങളെ സമർത്ഥമായി കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിൽ വളരെ മിടുക്കനുമായ ശ്രീ. വിഷ്ണുപ്രഭാകരന്റെ കൃതിയാകുന്നു. ആധുനിക ഹിന്ദി നാടകരംഗത്തു്, അദ്ദേഹം അത്യന്തം ആദരിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു പ്രശസ്തവ്യക്തിയാകുന്നു. "അശോകചക്രവർത്തി"ക്കു, കലിംഗയുദ്ധത്തിൽ വെച്ചുണ്ടായ മാനസികപരിവർത്തനം, ചരിത്രപ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ആ സംഭവമാണു നാടകത്തിലെ പ്രധാന ഇതിവൃത്തം. അന്നത്തെ ചുറ്റുപാടുകളിൽ, വളരെ പ്രാധാന്യമർഹിക്കുന്ന ഒരു സംഗതിയുമാണെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ.

"ഡോക്ടർ രാമകുമാർവർമ്മ"യുടെ നാമം, ആധുനിക ഹിന്ദി സാഹിത്യത്തിന്റെ തലപ്പത്തു വർത്തിക്കുന്ന ഒന്നാണു്. ഉജ്ജ്വലനായ നിരൂപകൻ, ഭാവനാസമ്പന്നനായ കവി, എന്നീ നിലകളിൽ അദ്ദേഹം, മിക്കവാറും അതുല്യൻ ആണെന്നു പറയാം. ചരിത്രസംഭവങ്ങളെ ആധാരമാക്കിയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഏകാങ്കങ്ങൾ, സാഹിത്യവിദ്യാർത്ഥികൾ എത്ര ഔത്സുക്യത്തോടുകൂടിയാണു് സ്വീകരിക്കുന്നതെന്നു പറയാൻ പ്രയാസം. സാമൂഹ്യകാര്യങ്ങളിൽ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിക്കുന്നവനും, ഭാരതത്തിന്റെ പൂർവ്വസംസ്കാരാദികളിൽ അഭിമാനിക്കുന്നവനുമായ ഡോക്ടരുടെ ഏകാങ്കങ്ങളിൽ പലതും "റേഡിയോനാടകങ്ങ"ളാണു്. വിശ്വവിശ്രുതിയാർജ്ജിച്ച സാക്ഷാൽ "വിക്രമാദിത്യ"നെ പുരസ്കരിച്ചുള്ള "വിക്രമാദിൻ" എന്ന മറ്റൊരു നാടകമാണീസമാഹാരത്തിൽ ഉള്ളതു്.

വിഖ്യാതനായ വേറെ ഒരു ചരിത്രനാടകകർത്താവാണു് ശ്രീ. ഹരികൃഷ്ണപ്രേമി. മൌര്യഗുപ്തകാലങ്ങളിലെ ജീവിതാനുഭവങ്ങളുടെ പ്രതിഫലനമായിരിക്കും ഡോക്ടർ രാമകു

മാർവമ്മയുടെ നാടകങ്ങളിലെങ്കിൽ, മദ്ധ്യകാലത്തിലെ സാമൂഹ്യജീവിതത്തിലെ ഉജ്വലങ്ങളായ പ്രതികരണങ്ങളായിരിക്കും പ്രേമിയുടെ ഏകാങ്കങ്ങളിൽ. ഹിന്ദു മുസ്ലീം ബന്ധങ്ങളുടെ ശിഥിലീകരണമാകുന്ന മദ്ധ്യകാല ചരിത്രത്തിലെ പ്രധാന ഭാഗം. ആ മത്സരബന്ധത്തിന്റെ ഒരു ഏകീകരണഭാവത്തെയാണു്, സമന്വയീകരണത്തെയാണു്, പ്രേമി സ്വപ്നം കണ്ടിരുന്നതു്. അതിലെ ഐക്യത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള പ്രയത്നമായിരുന്നു പ്രേമിയുടെ ആദർശം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസിദ്ധമായ "രക്ഷാബന്ധൻ" എന്ന ഏകാങ്കം, തന്നിമിത്തം, വളരെ പ്രാധാന്യം അർഹിക്കുന്നു. ആ കൂട്ടത്തിൽ പെട്ടതാകുന്നു, "നിഷ്ഠുരനീതി" എന്ന ഈ സമാഹാരത്തിലെ നാടകം. രജപുത്രന്മാരുടെ, സങ്കുചിതമെങ്കിലും, അത്യന്തം ദൃഢതരമായിരുന്ന ആത്മാഭിമാനത്തിന്റെയും, മറ്റും ഒരു യഥാർത്ഥരൂപം ഈ നാടകത്തിൽ ആവിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

"സേഠ് ഗോവിന്ദദാസി"ന്റെ അടുത്തത്തു് പ്രമേയം കൊണ്ടും വ്യത്യസ്ഥനായ ഒരു നാടകകൃത്തിനെയാണു നാം കാണുന്നതു്. അദ്ദേഹം ഉഗ്രനായ ഒരു "പാർലിമെന്റേറിയൻ" ആണു്; ഭാഷാഭിമാനിയും, വലിയ വിപ്ലവകാരിയും ആണു്. സാഹിത്യരംഗത്തും പൊതു പ്രവർത്തനരംഗത്തും, രാഷ്ട്രീയരംഗത്തും മറ്റും അനശ്വരങ്ങളായ വ്യക്തിമുദ്രകൾ പതിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഒരാളാണു്; ഒരു സ്വതന്ത്രനേതാവാണു്. ജയിൽവാസം, യാതനാനുഭവങ്ങൾ, മുതലായി ഇന്നത്തെ വലിയ നേതാക്കന്മാരുടെ അനുഭവങ്ങളെല്ലാം, അദ്ദേഹത്തിനുമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. ഹിന്ദിയിൽ ഏറ്റവുമധികം നാടകങ്ങൾ രചിച്ചിട്ടുള്ളവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ പ്രഥമഗണനീയനാണദ്ദേഹം. രാഷ്ട്രീയങ്ങളായ ചിന്താഗതികൾ, മിക്കവാറും, എല്ലാറ്റിലും കാണാം. കവിഭാവന, അസാമാന്യമായിട്ടുണ്ടു്. ഗാന്ധിജിയുടെ ഒരു ഉത്തമശിഷ്യൻ കൂടിയായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ, "ഗോ

വിന്ദദാസ് ഗ്രന്ഥാവലി"യിൽ, തന്റെ ഏകാങ്കങ്ങൾ അധികവും നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു പ്രധാന കൃതിയായ "ശിവജി"യാണീസമാഹാരത്തിലുള്ളത്. മറെറാരു ഹിന്ദി സാഹിത്യപുംഗവൻ, "വൃന്ദവൻലാൽവർമ്മ"യാണു്. അനേകം നോവലുകളും, നാടകങ്ങളുമെഴുതി, സുപ്രസിദ്ധി സമ്പാദിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ഗ്രന്ഥകാരനാണദ്ദേഹം. ദേശീയ ബോധവും സ്വാതന്ത്ര്യവാഞ്ഛയുമാണദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രത്യേകതകൾ. അതു മിക്ക കൃതികളിലും മുഴച്ചുകാണാവുന്നതുമാണു്. രാജസ്ഥാനും, രജപുത്രന്മാരുടെ വീരകഥകളുമാണു്, ശ്രീ. വർമ്മക്കു പ്രത്യേകം താല്പര്യപ്പെട്ടവ. "ഝാൻസിറാണി" ശ്രീ. വർമ്മയുടെ പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു കൃതിയാകുന്നു. റാണിയുടെ ആത്മാപ്പണമാണീ സമാഹാരത്തിൽ സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു്.

ഇപ്രകാരം, ഹിന്ദിയിലെ അഞ്ചു മഹാസാഹിത്യകാരന്മാരുടെ, അഞ്ചു് ഏകാങ്കനാടകങ്ങളാണു്, ശ്രീമതി ലക്ഷ്മീകുട്ടിഅമ്മ പരിഭാഷപ്പെടുത്തി, സമാഹരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. അവക്കു ഹിന്ദിയിലുള്ള പാടവവും, സഹജമായുള്ള സാഹിത്യകുശലതയും, ഹിന്ദി സാഹിത്യവുമായുള്ള സുദൃഢമായ പരിചയവും സ്വഭാഷാസ്നേഹവും അവരുടെ വിവർത്തനങ്ങളെ, അക്ലിഷ്ടസുന്ദരങ്ങളും, മധുമധുരങ്ങളുമാക്കീട്ടുണ്ടെന്നു്, ഒട്ടും അതിശയോക്തി കൂടാതെ പറയാവുന്നതാണു്.

എന്നാൽ, എനിക്കുള്ള സംശയം മുഴുവനും, ഹിന്ദി ഭാഷയെ കുറിച്ചു യാതൊന്നുംതന്നെ അറിയാത്തവനായ എന്നെക്കൊണ്ടു്, ഈ നവീന സമാഹാരത്തിനു്, ഒരു അവതാരിക എഴുതിപ്പിക്കണമെന്നു്, അവരെങ്ങിനെ, എന്തുകൊണ്ടു തീർച്ചപ്പെടുത്തി എന്നാണു്! മൂലകവികളെ കുറിച്ചു് ഇവിടെ ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രസ്താവനകളെല്ലാം, ഈ ആവശ്യാർത്ഥം, ഞാൻ അവരുടെതന്നെ ശിഷ്യത്വം അഭിമാനപൂർവ്വം സ്വീകരിച്ചു

സമ്പാദിച്ചവയാണെന്നു പറയുവാൻ ഒട്ടും മടിക്കുന്നില്ല. ആ വിവരത്തനങ്ങളെല്ലാം ഒറ്റയ്ക്കു വായിക്കാനും, രസിക്കാനും, അവയുടെ വശ്യതയും, വിമോഹനതചവും മനസ്സിലാക്കാനും, അവരുടെ സഹായം തേടേണ്ടിവന്നിട്ടില്ലെന്നു പ്രത്യേകം പ്രസ്താവ്യമാകുന്നു. മൂലകർത്താക്കന്മാർ ഉദ്ദേശിച്ചിരിക്കാവുന്ന സ്തോഭ ഭാവനാദികളും, ശക്തിയും സുഭഗതയും, സുന്ദരമായിത്തന്നെ ഈ വിവർത്തനങ്ങളിൽ ആവിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു്, അനുഭവസിദ്ധമാകുന്നു. ഹിന്ദി കോളേജു് പ്രിൻസിപ്പാളും, പ്രൊഫസ്സറും, മറ്റുമായിരിക്കുന്നതിന്നിടയ്ക്കു്, ഈ വിശിഷ്ട വ്യക്തികളുടെ സുപ്രധാന കൃതികൾ ശ്രദ്ധപതിപ്പിക്കുവാനും, അവയിൽ ഏറ്റവും ആകർഷണങ്ങളായവയെ തിരഞ്ഞെടുക്കാനും, അനുകരണയോഗ്യമായ വിധത്തിൽ വിവർത്തനം ചെയ്തു സമാഹരിക്കാനും തോന്നിയതിലും, സാധിച്ചതിലും, ശ്രീമതി ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിഅമ്മ കേരളീയരുടെ മുഴുവനും, വനിതാലോകത്തിന്റെ പ്രത്യേകിച്ചും, അനുഗ്രഹാഭിനന്ദനാദികളെ, അങ്ങേ അറ്റത്തോളം അർഹിക്കുന്നു എന്നതിൽ സംശയമില്ല. വിശേഷിച്ചും രാഷ്ട്രീയഭാഷയായ ഹിന്ദിയോടു നാം അടുത്തടുത്തു ചെല്ലുകയും, സർവ്വകലാശാലകളിൽകൂടി, ദേശീയ ഭാഷകളെ വിദ്യാഭ്യാസമാധ്യമമായി അംഗീകരിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്ന ഈ കാലഘട്ടത്തിൽ, ഇത്തരം സംരംഭങ്ങൾ, സ്വാഗതാർഹങ്ങളും, പ്രോത്സാഹജനകങ്ങളുമാകുന്നു.

എന്റെ കൃതജ്ഞതയും, കൃതാർത്ഥതയും പ്രദർശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്, സമുൽകൃഷ്ടമായ ഈ സമാഹാരഗ്രന്ഥത്തെ സഹൃദയസമക്ഷത്തിൽ സാദരം അവതരിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

തൃശ്ശൂർ
27-12-'67.

പുത്തേഴത്തു രാമമേനോൻ.

അശോകനിലെ

കഥാപാത്രങ്ങൾ

അശോകൻ	(ഭാരതചക്രവർത്തി)
രാധാഗുപ്തൻ	(അശോകന്റെ മുഖ്യമന്ത്രി)
മഹേന്ദ്രൻ	(അശോകന്റെ അനുജൻ)
സംഘമിത്രാ	(അശോകന്റെ അനുജത്തി)
കുമാർ	(കലിംഗദേശത്തിലെ യുവരാജാവ്)
ഉപഗുപ്തൻ	(ബുദ്ധസന്യാസി)

അശോകൻ

(കലിംഗയുദ്ധം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ഒരു സായംസന്ധ്യ)

[കലിംഗയുദ്ധഭൂമിയിൽ ദൂരദൂരം കാണപ്പെടുന്ന കൂടാരങ്ങൾ. അവിടവിടെ സൈനികർ കാവൽ നില്ക്കുന്നു. അശോകചക്രവർത്തിയുടെ കൂടാരത്തിന്റെ അന്തർഭാഗം. ചക്രവർത്തി അവിടെ ഉലാത്തുകയാണു്]

(സന്ധ്യാഗീതത്തിന്റെ സാന്ദ്രധ്വനി അങ്ങെങ്ങും മാറ്റൊലിക്കൊള്ളുന്നു. എന്തോ ഒരു ഗൌരവം ചക്രവർത്തിയുടെ മുഖത്തു നടനം ചെയ്തിരുന്നു. നടത്തത്തിലും ആ ഗൌരവം കാണാം. ഏകാകിയാണു് അദ്ദേഹം. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു കൂടാരത്തിന്റെ പ്രവേശനദ്വാരംവരെ ചെല്ലും. അക്ഷമനായി പുറത്തേയ്ക്കു നോക്കും.)

[പ്രധാനമന്ത്രി രാധാഗുപ്തൻ പെട്ടെന്നു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

രാധാഗുപ്തൻ:— തിരുമേനീ, ജയിച്ചാലും! രാജകുമാരൻ ബന്ധനസ്ഥനായി.

അശോകൻ:— (സാശ്ചര്യം) കലിംഗരാജകുമാരൻ ബന്ധനസ്ഥനായി എന്നോ! മന്ത്രി, സത്യം തന്നെയോ അതു്!

രാധാ:— രാജകുമാരനെ അവിടത്തെ മുമ്പിൽ ഹാജരാക്കാം— കല്പന പോലെ.

അശോ:— (എന്തോ ചിന്തിച്ചിട്ട്) — വരട്ടെ; മന്ത്രി! ഇനി യുദ്ധത്തിന്റെ ആവശ്യം — പറയൂ — വരില്ല അല്ലേ!

രാധാ:— അതെ — തിരുമേനി, കലിംഗയുദ്ധം കലാശിച്ചു.

അശോ:— അതെ — കലിംഗയുദ്ധം കലാശിച്ചു! ആയുധങ്ങളുടെ ശബ്ദം ഇനി കേൾക്കണ്ടാ. മുറിവേറ്റവരുടെ ദീനരോദനം അവസാനിക്കും.

രാധാ:— ആയുധങ്ങളുടെ ശബ്ദം കേൾപ്പിക്കാൻ — തിരുമേനി, ഇനി ആരിരുപ്പുണ്ടു കലിംഗത്തിൽ. വല്ലവരും അവശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ — അവർ വയസ്സന്മാരും, സ്ത്രീകളും, കുട്ടികളും മാത്രമാണ്. എന്തെങ്കിലും കേൾക്കുവാനോ — എന്തെങ്കിലും സംസാരിക്കുവാനോ — തെയ്യാറില്ല അവർ. നിന്നിമേഷരായി വിദൂരതയിലേയ്ക്കും ശൂന്യതയിലേയ്ക്കും നോക്കിയിരിപ്പാണ് അവർ. എന്തെങ്കിലും ചോദിച്ചാൽ, അവരുടെ നോട്ടം നമ്മെ ലജ്ജിപ്പിക്കും. ഒരേ ഒരു വ്യക്തി മാത്രമേ അവിടെ സംസാരിക്കുന്നുള്ളു.

അശോ:— അയാൾ എന്താണു പറയുന്നതു്?

രാധാ:— അതോ —! അതു പറയുവാൻ എനിക്കു പറ്റുന്നില്ല.

അശോ:— (പെട്ടെന്നു ക്ഷോഭത്തോടെ) — അറിയാമോ — ആരോടാണു് അങ്ങു് ഇങ്ങനെ സംസാരിക്കുന്നതു് എന്നു്!

രാധാ:— പ്രഭോ! — അറിയാം — അതറിഞ്ഞുംകൊണ്ടുതന്നെയാണു്.

അശോ:— അപ്പോൾ —!

രാധാ:— അപ്പോൾ —! കല്പിക്കുകയാണെങ്കിൽ അയാളെ തിരുമുമ്പിൽ ഹാജരാക്കാം. അയാൾ പറയുന്നതു നേരിട്ടു കേൾക്കുകയും ചെയ്യാം.

അശോ:— അപ്പോൾ ആ വായാടിയെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു വന്നിട്ടുണ്ടോ?

രാധാ:— ഉവ്വ്— തിരുമേനി; അയാൾ കലിംഗരാജകുമാരനാണു്. ബന്ധനസ്ഥൻ. ഞാനിപ്പോൾതന്നെ ഉണർത്തിച്ചതേയുള്ളു അക്കാര്യം.

അശോ:— കലിംഗരാജകുമാരൻ— ബന്ധനസ്ഥനായിരുന്നിട്ടും ഒരു വായാടിയായി വർത്തിക്കുകയാണോ?

രാധാ:— ബന്ധനസ്ഥനായതുമുതൽക്കാണു് അയാൾ ധാരാളം സംസാരിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയതു്.

അശോ:— (ശ്രദ്ധാഭാവത്തിൽ) ഭാരതചക്രവർത്തിയായ അശോകന്റെ ശൌര്യം— ഒരുപക്ഷെ— അയാൾ അറിയില്ലായിരിക്കും.

രാധാ:— മഗധത്തിൽ അന്നു നമ്മുടെ അതിഥിയായിരുന്ന വല്ലോ കുമാരൻ. നായാട്ടിൽ അദ്ദേഹം പ്രദർശിപ്പിച്ച നൈപുണിയെ അങ്ങുന്നു മുക്തകണ്ഠം പ്രശംസിച്ച— ദേവി സംഘമിത്ര—!

അശോ:— (ഉറക്കെ)— മന്ത്രി!

രാധാ:— പ്രഭോ, അപരാധം ക്ഷമിക്കണം. ദേവി സംഘമിത്ര കുമാരന്റെ ഒരാരാധികയാണു് ഇന്നും. ഒരു വീരപുരുഷനോടുള്ള പെരുമാറ്റം കുമാരനോടും കാണിക്കണമെന്നു ദേവി എനിക്കു നിർദ്ദേശം നൽകിയിരുന്നു.

അശോ:— സംഘമിത്രയുടെ ഉപദേശം നമുക്കാവശ്യമില്ല. ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്നു നമുക്കറിയാം. ആ ബന്ധനസ്ഥനെ ഹാജരാക്കു. അയാൾക്കു പറയാനുള്ളതു് പറയട്ടെ.

രാധാ:— തിരുമേനി, ഉത്തരവു്.

(രാധാഗുപ്തൻ ഒരു വശത്തുകൂടെ പോകുന്നു. സംഘമിത്ര പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സംഘമിത്ര:— ജ്യേഷ്ഠ!

അശോ:— സംഘമിത്രയോ—? എന്തിനാണിപ്പോൾ നീ ഇവിടെ വന്നതു്?

സംഘ:— ഗായിക വന്നു എന്നു ചക്രവത്തിയെ അറിയിക്കുവാൻ. ആജ്ഞാപിച്ചാൽ അവളെ.....

അശോ:— ഇപ്പോൾ വേണ്ട, സംഘമിത്രേ, എനിക്കു വേറെ അത്യാവശ്യകാര്യമുണ്ടു്.

സംഘ:— കാര്യമെന്തെന്നു് എനിക്കറിയാൻ വിരോധമുണ്ടോ? ഈ സന്ധ്യാസമയത്തു ചക്രവത്തിക്കെന്തു കാര്യമാണു്?

അശോ:— കാര്യം അറിയണം—നിനക്കു കാര്യം അറിയണം അല്ലേ? പറയില്ല സംഘമിത്രേ, പറയില്ല—നിന്നോടു ഒന്നും പറയാൻ പറയില്ല.

സംഘ:— പറയേണ്ട ആവശ്യമില്ല, ചക്രവത്തി—എനിക്കറിയാം, അവിടുന്നു കലിംഗരാജകുമാരന്റെ വിധി നിർണ്ണയിക്കാൻ പോകയാണെന്നു്. പക്ഷെ—അങ്ങയുടെ ശൌര്യം ഇന്നു പരീക്ഷിക്കുന്ന ദിവസമായിരിക്കും, —ഇത്രമാത്രം അങ്ങയെ അറിയിക്കുവാൻ എനിക്കു് ആഗ്രഹമുണ്ടു്.

അശോ:— ഭാരത ചക്രവത്തി ചണ്ഡാശോകന്റെ ശൌര്യ പരാക്രമം ലോകപ്രസിദ്ധമാണു്. എന്റെ കാൽക്കൽ ആ കുമാരനു തല താഴ്ത്തുകതന്നെ വേണ്ടിവരും.

സംഘ:— തല താഴ്ത്തിയില്ലെങ്കിലോ—?

അശോ:— ഈ വാൾ അയാളുടെ തല കുനിപ്പിക്കും. അതു തന്നെ. (വാൾ ഉറയിൽ ഇട്ട ശബ്ദമുണ്ടാക്കുന്നു.)

സംഘ:— (വിറച്ചുകൊണ്ടു്) —ജ്യേഷ്ഠാ—!

അശോ:— (ചിരിക്കുന്നു.) വിറച്ചല്ലോ—ആയുധങ്ങൾ കണ്ടു നീയും അമ്പരക്കുകയാണോ?

സംഘ— അല്ല—അങ്ങനെ പേടിക്കുന്നവളല്ലാ ഞാൻ; ചക്രവത്തി!

അശോ:— എന്നാൽ കുമാരന്റെ മരണത്തെപ്പറ്റിയാണോ പേടി?

സംഘ:— അല്ല—അതിനെപ്പറ്റിയും എനിക്കു ചിന്തയില്ല.

അശോ:— പിന്നെന്താണു നിന്നെ അലട്ടുന്നതു്?

സംഘ:— എനിക്കു ചക്രവത്തിയുടെ കായ്ത്തെപ്പറ്റി മാത്രമാണു ചിന്ത. വാളാണു ശക്തിയെന്നു് അങ്ങുന്നു തെറ്റിദ്ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതാണെന്നെ അലട്ടുന്നതു്!

അശോ:— പിന്നെ എന്തിലാണു ശൌര്യം.....?

സംഘ:— അതോ.....? അതു ഹൃദയത്തിൽ. ഹൃദയവിശാലതയുടേയും ഔദാര്യത്തിന്റേയും പര്യായമാണു ശൌര്യം.

അശോ:— (കേട്ടില്ല എന്ന ഭാവത്തിൽ) ഹൃദയവിശാലതയും, ഔദാര്യവും—(പെട്ടെന്നു് അട്ടഹസിച്ചുകൊണ്ടു്) ഹൃദയവിശാലതയും ഔദാര്യവും—കലിംഗത്തിലെ ആ ഭിക്ഷുവിന്റെ പ്രാഭവം നിന്നിലും സംക്രമിച്ചിരിയ്ക്കുന്നുവെന്നു തോന്നുന്നു. സംഘമിത്രേ! നീ കേവലം ഒരു സ്ത്രീയാണു്, അബലയുമാണു്. എന്നാൽ ബൌദ്ധന്മാരുടെ ബലഹീനത കൊണ്ടല്ല അശോകൻ ഭാരത ചക്രവത്തിയായതു്. അക്കാര്യം ഓർമ്മയിലിരിയ്ക്കട്ടെ!

സംഘ:— പക്ഷേ ചക്രവത്തി!—(ആരോ വരുന്ന ശബ്ദം)

അശോ:— (വേഗത്തിൽ) നിനക്കിപ്പോൾ പോകാം, സംഘമിത്രേ.

സംഘ:— ജ്യേഷ്ഠാ.....

അശോ:— പോകൂ; സംഘമിത്രേ! ഭാരതചക്രവത്തി അശോകനാണു നിന്നോടു പോകുവാൻ ആജ്ഞാപിയ്ക്കുന്നതു്.

സംഘ:— (നടന്നുകൊണ്ടു്) ഞാൻ പോകുന്നു. പക്ഷേ ഹൃദയവിശാലതയുടെ പേരാണു ശൌര്യം എന്ന കാര്യം, ചക്രവത്തീ, അങ്ങു മറക്കരുതു്. (ശബ്ദം ദൂരെയാകുന്നു. മറ്റൊരു കാലടിശബ്ദം അടുത്തു് വരുന്നു. രാധാഗുപ്തൻ

കലിംഗരാജകുമാരനെയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു. കുമാരനെ രണ്ടു സൈനികർ പിടിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അകത്തു പ്രവേശിച്ചപ്പോൾ അവർ കൂറച്ചു മാറിനിൽക്കുന്നു.)

രാധാ:— തിരുമേനി! ജയിച്ചാലും. കലിംഗ രാജകുമാരൻ ഹാജരായിരിയ്ക്കുന്നു.

അശോ:— (കർക്കശസ്വരത്തിൽ) മന്ത്രി! കലിംഗ രാജ്യം അവകാശപ്പെടാൻ ഇന്നു് ഒരു രാജകുമാരനും ഇല്ല. ഇവൻ കേവലം ഒരു തടവുകാരനാണു്.

കുമാ:— അശോക! യഥാർത്ഥത്തിൽ എല്ലാവരും സാധാരണ മനുഷ്യർ തന്നെയാണു്. ആദ്യം അശോകൻ. പിന്നീടു് ചക്രവർത്തി! അശോകനായതിനു ശേഷമല്ലേ ചക്രവർത്തിയായതു്?

അശോ:— (ദേഷ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു്) തടവുകാര! ആരോടാണു സംസാരിയ്ക്കുന്നതെന്നു നിനക്കറിയാമോ?

കുമാ:— അറിയാതിരിക്കാൻ എന്താ? മഗധത്തിലെ കൊലപാതകിയായ ചണ്ഡാശോകനോടാണു ഞാൻ സംസാരിയ്ക്കുന്നതു്. ലക്ഷോപലക്ഷം പുരുഷന്മാരുടെ രക്തം ഊറ്റിക്കുടിയ്ക്കുവാൻ ഭൂമിദേവിയെ പ്രേരിപ്പിച്ച ആ ചണ്ഡാശോകനോടു്...

അശോ:— (ക്രുദ്ധനായി) തടവുകാര, നീ വാചാലൻ മാത്രമല്ല—ധിക്കാരി കൂടിയാണു്. ഈ തെമ്മാടിത്തത്തിനു് ഒരേ ഒരു പ്രതിവിധിയെയുള്ളു. അതു് കഠാരിയാണു്. (കഠാരി കാണിക്കുന്നു.)

കുമാ:— കൊലപാതകിയുടെ കയ്യിൽ കഠാരിയല്ലാതെ പിന്നെന്തുണ്ടാകാനാണു്?

അശോ:— തടവുകാര, നമുക്കു് ഇപ്പോൾത്തന്നെ നിന്റെ തല കൊയ്തെടുക്കാൻ കഴിയും.

കുമാ:— ലക്ഷം പുരുഷന്മാരുടെ രക്തം പാനം ചെയ്തു കഴിഞ്ഞ

ഭൂമിദേവിക്കു് ഒരു പുത്രന്റെ രക്തംകൂടി കുടിക്കുവാൻ വിരോധം ഉണ്ടാവില്ല.

രാധാ:— കുമാര, സൂക്ഷിച്ചു സംസാരിക്കു!

കുമാ:— മന്ത്രി, നിങ്ങൾക്കും കോപം വന്നുവൊ? വിഷ്ണുഗുപ്തനും ചാണക്യന്റെ ശിഷ്യൻ തന്നെയല്ലെ. പക്ഷെ, രാധാഗുപ്ത, ഒരു കാര്യം കേട്ടോളു. നിങ്ങളുടെ ഈ കൊലപാതകിയായ ചക്രവർത്തിക്കു് ഒരു ദിവസം തീച്ചയായും ഈ രക്താഭിഷേകത്തിനു പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യേണ്ടിവരും. സ്വന്തം ഹൃദയംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രവർത്തിയെ പഴിക്കും

അശോ:— (അട്ടഹസിച്ചു്) ഉപഗുപ്തന്റെ അതേ സ്വരം. ബൌദ്ധഭിക്ഷുവിന്റെ അതേ വാക്കു്! ബൌദ്ധന്മാരുടെ ദുർബ്ബലനയം കാരണത്താലാണു നിനക്കു ഈ പതനം ഉണ്ടായതു്, തടവുകാര.

കുമാ:— എനിക്കു് യാതൊരു പതനവും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അശോക! നാശം നിങ്ങൾക്കാണു്.

അശോ:— എനിക്കു നാശമോ. ഭാരതചക്രവർത്തിക്കു് നാശമോ? അതു് ഒരിക്കലും സാദ്ധ്യമല്ല. അസംഭവം!

കുമാ:— അശോക, അതു സാധ്യമായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ലക്ഷോപലക്ഷം മനുഷ്യരക്തം നിങ്ങളുടെ നാശം വിളംബരം ചെയ്യുകയാണു്. മുറിവേറ്റ ജനങ്ങളുടെ ദീനരോദനത്തിൽ നിങ്ങളുടെ നാശത്തിന്റെ സ്വരമാണു പ്രതിധ്വനിക്കുന്നതു്. വിധവകളുടെ ശ്രുനമായ നെറ്റിത്തടവും അമ്മമാരുടെ ഒഴിഞ്ഞ മടിത്തട്ടും ശിശുക്കളുടെ നിസ്സാഹായമായ നോട്ടവും എല്ലാം നിങ്ങളുടെ നാശത്തിന്റെ കഥയാണു വിളിച്ചു പറയുന്നതു്. കലിംഗത്തിലെ നശിച്ച ഗ്രാമങ്ങൾ, വരണ്ട ഭൂപ്രദേശങ്ങൾ എല്ലാംതന്നെ നിങ്ങളുടെ നാശത്തിനു സ

ക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നു. ജയിച്ചിട്ടും യഥാർത്ഥവിജയം നിങ്ങൾക്കു ലഭിച്ചിട്ടില്ല. കലിംഗം നശിച്ചു—എങ്കിലും അനശ്വരമായി!

അശോ:— അശോകൻ തോറ്റു! (അട്ടഹാസം) കലിംഗം അനശ്വരവും!!

കുമാ:— ചിരിക്കൂ. എന്തു ചിരിച്ചാലാണോ അത്രയും ചിരിച്ചോളൂ. മഗധത്തിൽ നിങ്ങൾക്ക് ഈചിരി ലഭിക്കുകയില്ല. അവിടത്തെ മാർഗ്ഗങ്ങൾ രക്തപങ്കിലമാണ്. അവിടെ നിങ്ങളുടെ സിംഹാസനത്തിന്റെ നാലുപാടും ശവശരീരങ്ങളുടെ പ്രാകാരങ്ങളാണ്. അവിടെ നിങ്ങളുടെ തടവുകാരികളിലെ ലക്ഷക്കണക്കിനുള്ള തടവുകാരുടെ ദിനരോദനം അന്തരീക്ഷത്തെത്തന്നെ മലീമസമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അശോക! നിങ്ങൾ കലിംഗത്തിലെ ഭൂമിയെ മാത്രമാണു ജയിച്ചിട്ടുള്ളൂ; അതിന്റെ ആത്മാവിനെയല്ല. മണ്ണിനെ ജയിച്ചു, അതു ശരിയായ വിജയമായി കരുതുന്നുണ്ടോ?

രാധാ: — വിജയമല്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്താണ്? ആത്മാവിനെ ആരാണു കണ്ടിട്ടുള്ളൂ! ശരീരം സത്യമാണ്. അതിന്റെ ജയം ശരിയായ ജയവും. കുമാര! നിങ്ങളുടെ പ്രസംഗം പരാജയത്തെ വിജയമാക്കുകയില്ല.

കുമാ: — എന്റെ പരാജയം! അതെ—എന്റെ പരാജയം! ആരാണു പരാജയപ്പെടുത്തിയതു്?

അശോ:— എന്തു്? നീ നിന്റെ പരാജയം സ്വീകരിക്കുകയില്ലെന്നോ?

കുമാ:— ശരീരത്തിൽ പ്രാണനുള്ളുവരെ കലിംഗരാജകുമാരനെ ആർക്കും പരാജയപ്പെടുത്തുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല.

അശോ:— (ഉറക്കെ) നീ എന്റെ മുന്നിൽ തലതാഴ്ത്തുകയില്ലന്നോ?

കുമാ:— കലിംഗരാജകുമാരൻ കലിംഗത്തിന്റെ മുമ്പാകെയല്ലാതെ മറെറാരു സിംഹാസനത്തിന്റെ മുമ്പിലും തല താഴ്ത്തുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നില്ല.

അശോ:— പക്ഷേ കലിംഗസിംഹാസനം മണ്ണടിഞ്ഞു. കലിംഗത്തിന്റെ സർവ്വാധിപതി ഞാനാണു്.

കുമാ:— കലിംഗകുമാരൻ ജീവിച്ചിരിയ്ക്കുമ്പോൾ കലിംഗത്തിന്നു മറെറാരു അധികാരിയും ഉണ്ടാകുക സാദ്ധ്യമല്ലാ അശോകാ!

അശോ:— ഉണ്ടാകുമോ എന്ന പ്രശ്നമേ ഇല്ല. കലിംഗകിരീടം എന്റെ പാദാഘാതത്തിൽ ഞെരിഞ്ഞമരുകയാണു്.

കുമാ:— അശോകനാൽ ചവുട്ടിമെതിയ്ക്കപ്പെടുകയെന്നതു പോകട്ടെ, ആ കിരീടത്തിൽ ദുഷ്ടി പതിപ്പിക്കുന്നവന്റെ കണ്ണു് ചൂഴ്ന്നു് എടുക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യും—ചക്രവർത്തീ.

രാധാ:— തടവുകാരാ! നിർത്തു. ഇനിയും ആവർത്തിക്കുകയാണെങ്കിൽ?

കുമാ:— എങ്കിൽ എന്റെ തല വെട്ടിയെടുക്കും. (സഹാസം) തല വെട്ടി എടുക്കുക എന്നതിൽകവിഞ്ഞു് എന്തു ശക്തിയാണു് നിങ്ങൾക്കുള്ളതു്. നിങ്ങൾ ആണത്തമില്ലാത്തവനാണു്.

അശോ:— മന്ത്രീ! അനാവശ്യവാദങ്ങൾ ഉന്നയിയ്ക്കാതെ നമ്മുടെ ആധിപത്യം സ്ഥിരീകരിയ്ക്കാൻ തടവുകാരനോടു പറയൂ. വീരപുരുഷന്മാർക്കു മാപ്പു നൽകുവാൻ അശോകൻ മറക്കാറില്ല.

കുമാ:— പക്ഷേ, വീരപുരുഷന്മാർ ആരുടേയും മാപ്പു സ്വീകരിയ്ക്കുവാൻ പഠിച്ചിട്ടില്ല. ഇതുകൂടി വിശ്വസിക്കൂ; കലിംഗരാജകുമാരൻ ജീവിച്ചിരിയ്ക്കുമ്പോൾ വീരതയെ കളങ്കപ്പെടുത്തുകയില്ല.

അശോ:— മന്ത്രീ! ഇതു് അവസാന തീരുമാനംതന്നെയോ എന്നു തടവുകാരനോടു ചോദിക്കൂ.

കുമാ:— വീരന്മാർ രണ്ടുപ്രാവശ്യം ആലോചിയ്ക്കുപതിവില്ല.

അശോ:— അപ്പോൾ മന്ത്രി! തടവുകാരനെക്കൊണ്ടുപോയി പാറാവുകാരനെ ഏല്പിച്ചു് പറയുക—പ്രഭാതത്തിലെ പ്രഥമ കിരണസ്പുരണത്തോടൊപ്പം ഇവന്റെ തല എന്റെ ചരണങ്ങളിൽകിടന്നു് പിടയണമെന്നു്.

രാധാ:— പ്രഭോ! ഉത്തരവു്.

കുമാ:— മതിയാക്കു—ഇതാണോ നിങ്ങളുടെ വീര്യം. ഇതാണോ നിങ്ങളുടെ ശൗര്യം. ഒരു തടവുകാരനെ തലതാഴ്ത്തിയ്ക്കുവാൻപോലും കെല്പില്ലാത്ത ഈ പൗരുഷമാണോ ചക്രവർത്തിപദത്തിനു നിദാനമായിരിയ്ക്കുന്നതു്. തലയോടിനെ ചവുട്ടിമെതിയ്ക്കാൻ കുറുക്കന്മാർ ശ്മശാനത്തിൽ അലഞ്ഞുനടക്കാറുണ്ടു്. പക്ഷേ അതു് മനുഷ്യക്കു് പറഞ്ഞിയ മാർഗ്ഗമല്ല.

രാധാ:— മതിയാക്കണം കുമാരാ, ചക്രവർത്തിയ്ക്കു് ഉപദേശം കൊടുക്കാമെന്നുള്ള അഹംഭാവം ഉപേക്ഷിക്കു. സേനാനീ, തടവുകാരനെ കൊണ്ടുപോകു.

(എല്ലാവരും പോകുന്നു. അശോകൻ കുറച്ചു നിമിഷം അവർ പോകുന്നതു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്നു.) പിന്നെ

അശോ:— (ആത്മഗതം) എത്ര അഹങ്കാരിയാണു്. മരണം അടുക്കുംതോറും വാചാലത വർദ്ധിയ്ക്കുന്നു. ധൈര്യം അതുയർത്തുന്നതന്നെ തലപൊക്കുന്നു. ഭയം എന്തെന്നു് അറിഞ്ഞിട്ടേയില്ല. (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) പക്ഷേ അശോകനെ ആരെങ്കിലും ജയിച്ചിട്ടുണ്ടോ? അശോകന്റെ ശക്തിയിൽനിന്നു് ആർക്കു് രക്ഷകിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. ഭാരതവർഷം മുഴുവനും ചണ്ഡാശോകനെ ക്രൂരനും, ശക്തിമാനും, പരാക്രമിയുമായി അറിയുന്നു. പക്ഷേ ഒരു തടവുകാരന്റെ തലതാഴ്ത്തിയ്ക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല, "തലയോടിനെ ചവുട്ടിത്തെയ്ക്കുവാൻ കുറുക്കന്മാർ ശ്മശാനത്തിൽ അലഞ്ഞുന

ടക്കുന്നു," എന്നെല്ലാം അവൻ പറയുന്നു ഇല്ല, ഇല്ലാ, ഇതെല്ലാം അവന്റെ ശബ്ദജാലം മാത്രം. പക്ഷേ മുറിവേറവരുടെ ദീനരോദനം—തടവുകാരുടെ കരുണവിലാപം. ഹൃദയത്തിൽ എന്തോ വേദന അനുഭവപ്പെടുന്നുവല്ലോ! കണ്ണു് അടഞ്ഞുപോകുന്നു. ഹായ്! എനിയ്ക്കു് എന്തു പറ്റി? അയ്യോ! എനിയ്ക്കു് എന്താണു്? (സംഘമിത്രൻ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു)

സംഘ:— ചക്രവർത്തി ജയിച്ചാലും!

അശോ: — (ഞെട്ടിക്കൊണ്ടു്) ആരു സംഘമിത്രയോ?

സംഘ:— അതെ ചക്രവർത്തി. കുമാരന്റെ വിധി നിർണ്ണയിച്ചുകഴിഞ്ഞുവോ?

അശോ: — (ധൈര്യപ്പെട്ടു്) ആ തടവുകാരന്റെ കാര്യമാണോ പറയുന്നതു്. അയാളുമായി നിന്റെ വിവാഹം നടക്കാഞ്ഞതു നന്നായി. അവൻ വലിയ തെമ്മാടിയാണു്. സംഘമിത്രേ—അയാൾ എന്റെ ആധിപത്യം സ്വീകരിച്ചില്ല.

സംഘ:— ആധിപത്യത്തിനു് ഇനി എന്തിരിയ്ക്കുന്നു? നാട്ടുമുഴുവനും ശ്മശാനമായിത്തീർന്നില്ലേ?

അശോ: — അയാളുടെ നാടു കാണുവാൻ പോയിരുന്നോ സംഘമിത്രേ?

സംഘ:— പോകേണ്ടിവന്നു. അവിടത്തെ ശൂരവീരന്മാരായ സൈനികർ വീടുകളിൽനിന്നും കുലിംഗനിവാസികളെ പുറത്താക്കി വധിയ്ക്കുകയായിരുന്നു.

അശോ:— അവർക്കു് ഈ കല്പനയുണ്ടായിരുന്നു.

സംഘ:— പിഞ്ചു കുഞ്ഞുങ്ങളേയും, സ്ത്രീകളേയും— അവർ ഉപേക്ഷിച്ചില്ല. അവിടത്തെ സൈനികർ അത്രയ്ക്കും അവിടത്തെ കല്പന നിഷ്ഠുരം നിറവേറ്റിയിട്ടുണ്ടു്. അവരെ വീട്ടിൽനിന്നു പുറത്താക്കി വീടുകൾ അഗ്നി

ക്കിരയാക്കി. ശ്മശാനത്തിൽ തല അപ്പിസ്സുവാൻ തയ്യ; റായതു കലിംഗകുമാരന്റെ തെറ്റുതന്നെ.

അശോ:— തടവുകാരന്റെ തല വെട്ടുവാൻ കല്പനകൊടുത്തു എന്നതു് നീ അറിഞ്ഞുവോ?

സംഘ:— അറിഞ്ഞില്ല; പക്ഷേ ഊഹിച്ചിരുന്നു. കുട്ടിക്കാലം മുതൽക്കേ അവിടത്തെ സ്വഭാവം എനിസ്സു പരിചിതമാണു്. മൂത്ത ജ്യേഷ്ഠനെ കൊന്നു നേടിയതാണല്ലോ ഈ രാജസിംഹാസനം. മറ്റുള്ളവരെപ്പോലെ പൈതൃകമായി സമ്പാദിച്ചതല്ലല്ലോ! പൈതൃകസമ്പത്തുതന്നെ ഒരു തരത്തിലുള്ള ദാനമാണു്. ദാനം സ്വീകരിക്കുന്നതുതന്നെ വീരത്തെ അപമാനിസ്സലാണല്ലോ?

അശോ:— (പെട്ടെന്നു് മന്ദസ്വരത്തിൽ) സിംഹാസനത്തിന്റെകാര്യം ഇവിടത്തെ ചർച്ചാവിഷയമല്ല സംഘമിത്രേ.

സംഘ:— സിംഹാസനം അപ്രധാനമാണു ജ്യേഷ്ഠാ. ചർച്ച അവിടത്തെ സ്വഭാവത്തെപ്പറ്റിയാണു്. കുമാരനു വധശിക്ഷ നൽകിയിട്ടു് അവിടുന്നു് രാജാധികാരത്തിന്റെ മാത്രമല്ല തന്റെ സ്വഭാവത്തിന്റെ രൂപം കൂടി സംരക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

അശോ:— (ഉച്ചത്തിൽ) സ്വഭാവത്തിന്റെ രൂപമൊ സംഘമിത്രേ. അശോകൻ ശക്തിയിൽ വിശ്വസിസ്സുന്നു. ദയയും കരുണയും സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ശത്രുക്കളായി കരുതുകയും ചെയ്യുന്നു. അച്ഛന്റെ മരണകാലത്തുതന്നെ സുസീമന്നു് തക്ഷശിലയിലുണ്ടായ വിപ്ലവത്തെ ശാന്തമാക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. ബൗദ്ധന്മാരുടെ ദുർബ്ബലനയത്തിന്റെ പക്ഷപാതിയായി. മനുഷ്യത്വം എന്നുംമറ്റുമുള്ള സങ്കല്പങ്ങളിൽ വിശ്വസിസ്സുന്നവനുമായിരുന്നു.

സംഘ:— വല്യേട്ടനു് ചക്രവർത്തിപദം വിധിസ്സപ്പെട്ടിട്ടില്ലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം സിംഹാസനത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നെ

ങ്കിൽ മൗര്യന്മാരുടെ കൊടിക്കൂറ നാലുപുറത്തും പാറിക്ക
ളിയ്ക്കുമായിരുന്നുവോ? ദിഗ്‌വിജയം നടത്തുന്നതെങ്ങി
നെ? ഭൂമീദേവിയ്ക്ക് അരുമസന്താനങ്ങളുടെ രക്തം കുടി
യ്ക്കേണ്ടിവരുമായിരുന്നുവോ? മനുഷ്യന്റെ നിലവിളി
യുടെ സംഗീതം ആകാശത്തിൽ മാറ്റൊലിക്കൊള്ളുമാ
യിരുന്നുവോ?

അശോ:— നിലവിളി എങ്ങനെയാണു സംഗീതമാകു
ന്നതു് സംഘമിത്രേ!

സംഘ:— ആകും ചക്രവത്തി. നിലവിളികേട്ടിട്ടുതന്നെ
യാണു മനുഷ്യൻ ജീവിതത്തെ ഭയപ്പെട്ടുവാൻ പഠി
യ്ക്കുന്നതു്.

അശോ:— (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) എന്താണിങ്ങിനെ സംസാരി
യ്ക്കുന്നതു് സംഘമിത്രേ? ജീവിതത്തെ ഭയപ്പെടുന്നവൻ
എങ്ങനെ ജീവിയ്ക്കും?

സംഘ: — ചക്രവത്തി ജീവിയ്ക്കുന്നതുപോലെ. ചക്രവത്തി
യുടെ സൈനികർ ജീവിയ്ക്കുന്നതുപോലെ.

അശോ:— (സാവധാനത്തിൽ) ചക്രവത്തി ജീവിയ്ക്കുന്നതു
പോലെ അതായതു് ഞാൻ ജീവിയ്ക്കുന്നതുപോലെ
അല്ലേ?

സംഘ: — അതേ ചക്രവത്തി.

അശോ:— സംഘമിത്രേ—നീയും ആ ബൌദ്ധന്മാരോടു സ
മ്പർക്കംപുലർത്തുകയാണോ? അതുകൊണ്ടാണല്ലോ ഇങ്ങ
നെയുള്ള ഗൂഢഭാഷ സംസാരിയ്ക്കുന്നതു്. തടവുകാരനും
ഇത്തരത്തിലുള്ള ഭാഷതന്നെയാണു സംസാരിച്ചിരു
ന്നതു്.

സംഘ:— തടവുകാരൻ എന്താണു സംസാരിച്ചിരുന്നതു ച
ക്രവത്തി?

അശോ:— ഒരു തടവുകാരന്റെ തലതാഴ്ത്തിയ്ക്കുവാൻകൂടി കഴി
വില്ലാത്ത എന്തൊരു വീരനാണു് നിങ്ങളെന്നു് അ

യാൾ ചോദിച്ചു. തലയോട്ട് ചവുട്ടിഞെരിയ്ക്കുവാനായി കുറുക്കന്മാർ ശ്മശാനത്തിൽ അലഞ്ഞുനടക്കുന്നു. ഇതെല്ലാം വാഗ്ജാലമാണു്. ഭുജബലമാണു് ഏറ്റവും വലിയ ശൗര്യം. ഹൃദയത്തിന്റേയും, ആത്മാവിന്റേയും ശബ്ദം സ്ത്രീകൾക്കും, ഭിക്ഷുക്കൾക്കും മാത്രം യോജിച്ചതാണു്.

സംഘ:— (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ജ്യേഷ്ഠാ വളരെ ഉപകാരം സ്ത്രീയെ അവിടുന്നു് ഭിക്ഷുക്കളെപ്പോലെ കരുതുന്നു. ശരി. ഒരു കാര്യം അങ്ങയോട്ടു് ചോദിയ്ക്കട്ടെ! ചക്രവത്തീ.

അശോ:— ചോദിക്കു; സംഘമിത്രേ. ചില കാര്യങ്ങൾ ചോദിയ്ക്കുവാൻ എനിയ്ക്കും ആഗ്രഹമുണ്ടു്.

സംഘ:— സത്യമോ? അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ അവിടുന്നു് ചോദിച്ചാലും. ഞാൻ എപ്പോഴും അവിടത്തെ ഉപദ്രവിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കുകയാണല്ലോ. അവിടുന്നു എന്താണു ചോദിയ്ക്കുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നതു് ചക്രവത്തീ!

അശോ:— ഒന്നുമില്ല സംഘമിത്രേ...!

സംഘ:— (ദ്വിധസ്വരത്തിൽ) ചോദിച്ചാലും ചക്രവത്തീ.

അശോ:— ചോദിക്കട്ടെ?

സംഘ:— എനിയ്ക്കെന്തെങ്കിലും യോഗ്യതയുണ്ടെന്നു് അവിടുന്നു കണക്കാക്കുന്നുവെങ്കിൽ ചോദിയ്ക്കാം.

അശോ:— അങ്ങനെയല്ല. മറ്റുള്ളവരെ വധിയ്ക്കുവാൻ വേറെ വല്ല രീതിയുമുണ്ടോ? അതാണു ഞാൻ ചോദിയ്ക്കുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നതു്.

സംഘ:— മനസ്സിലായില്ല ചക്രവത്തീ. മറ്റു വല്ല രീതിയും എന്നതുകൊണ്ടു് അവിടുന്നു വിവക്ഷിയ്ക്കുന്നതെന്താണു്?

അശോ:— കൊല്ലേണ്ടതു് ആരേയോ അവന്റെ പ്രാണൻ പുറത്തു പോകാതെ മരണം സംഭവിയ്ക്കണം.

സംഘ:— അങ്ങനെയൊരു രീതിയില്ല ജ്യേഷ്ഠാ! ആ രീതി

യെപ്പററി എനിയ്ക്കൊരു വിവരവുമില്ല. ശസ്ത്രധാരിയായ ആക്കും ആ അറിവു് ഉണ്ടാകുകയുമില്ല.

അശോ:— ശരി, പോകട്ടെ ആ കാര്യം. എന്നാൽ സംഘമിത്രേ, ശസ്ത്രം ധരിയ്ക്കുന്നതു് തെറ്റാണോ?

സംഘ:— പിന്നല്ലാതെ! അവിടത്തേയ്ക്കു് ഇന്നു പെട്ടെന്നു് എന്തു സംഭവിച്ചു? ഇത്തരം ചോദ്യങ്ങൾ അവിടുന്നു് എന്താണു ചോദിയ്ക്കുന്നതു്?

അശോ:— (വിറച്ചുകൊണ്ടു്) എന്തോ. മനസ്സിലാകുന്നില്ലം (ദ്ധതയോടെ) ഇല്ല. ഇല്ല. എനിയ്ക്കൊന്നും സംഭവിച്ചില്ല. എന്തോ ചില സ്മരണകൾ ഉണ്ടായി. നീ ആരോടും ഒന്നും പറയരുതു്. നമുക്കു വേഗത്തിൽത്തന്നെ സിംഹളവിജയത്തിന്നായി പുറപ്പെടണം.

സംഘ:— വാസ്തവമോ.

അശോ:— അതെ.

സംഘ:— ഞാനും വരും.

അശോ:— തീച്ചയായും വരണം. വളരെ മനോഹരമായ ദേശമാണു്.

സംഘ:— നമ്മൾ സൗന്ദര്യോപാസകരാണല്ലോ. ആസ്വാദകരും. (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ആട്ടെ, ഞാൻ ഗായികയെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവരട്ടെ. അവിടുണ്ടു് അസ്വസ്ഥനാണല്ലോ!

അശോ:— ഇല്ല. ഇല്ല. സംഘമിത്രേ. ഞാൻ പാട്ടുകേൾക്കുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നില്ല. ഞാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നതു്..... ഞാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നതു്.....

സംഘ:— ചക്രവർത്തി എന്താണു് ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നതു്?

അശോ:— ഒന്നുമില്ല സംഘമിത്രേ. ഞാൻ ഒന്നും ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നില്ല. പക്ഷേ എനിയ്ക്കു് എന്തോ ചില ഓർമ്മകൾ വരുന്നു. യുദ്ധഭൂമിയുടെ ഓർമ്മവരുന്നു. മുറിവേറ്റവരുടെ

നിലവിളി കേൾക്കുന്നു. എന്റെ ചെവിയിൽ തടവുകാരുടെ ദീനസ്വരങ്ങൾ മുഴങ്ങുന്നു. (ഉദ്വേഗത്തോടുകൂടി) സംഘമിത്രേ! സംഘമിത്രേ! യുദ്ധത്തിൽ ഇത്ര മനുഷ്യർ മരിയ്ക്കുന്നതെന്തിന്നു്? യുദ്ധം ഉണ്ടാകുന്നതു് എന്തിനാ.....?

സംഘ:— ജ്യേഷ്ഠാ! അങ്ങയ്ക്കു് എന്തു് സംഭവിച്ചു? അങ്ങയ്ക്കു സുഖമില്ലേ? അവിടത്തെ മനസ്സു് വേദനപ്പെടുന്നു! അവിടേയ്ക്കു സംഗീതത്തിന്റെ ആവശ്യം ഉണ്ടു്. ഞാൻ ഇപ്പോൾത്തന്നെ ഗായികയെ അയയ്ക്കാം.

അശോ:— (അശ്രദ്ധനായി) ഇത്ര ആളുകൾ മരിയ്ക്കുന്നതെന്തിന്നു്? ഇത്രയും രക്തം ഒഴുകുന്നതെന്തിന്നു്? സംഘമിത്രേ, ഞാൻ ഭൂമിദേവിയെ തന്റെ സന്താനങ്ങളുടെ രക്തം കുടിയ്ക്കുവാൻ നിർബ്ബന്ധിച്ചുവെന്നു് തടവുകാരൻ പറയുന്നു. തന്റെ മക്കളുടെ രക്തം. സംഘമിത്രേ! സംഘമിത്രേ! (സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു്) അവൾ പോയി. മന്ത്രി പറഞ്ഞിരുന്നു, ഇവൾ കലിംഗകുമാരനെ വളരെ അധികം പ്രശംസിയ്ക്കുന്നുവെന്നു്. അയാൾ അതുല്യനായ വീരൻതന്നെ. നായാട്ടിൽവച്ചു് അന്നേദിവസം ഞാൻ അയാളുടെ ശൌര്യം കണ്ടറിഞ്ഞു. ഇന്നു് ഈ മഹാനാശത്തിനിടയിലും അയാളുടെ അനിതരസാധാരണമായ ധൈര്യവും കണ്ടു. അയാളുടെ തല അതേ നിമിഷം വെട്ടുവാൻഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചു. പക്ഷേ..... പക്ഷേ ധീരന്റെ മുൻപിൽ മരണംകൂടി വിറയ്ക്കുന്നു. അയാളുടെ ധൈര്യം അംഗദന്റെ കാലുകളെപോലെ എന്റെ കോപത്തിനുമുൻപിൽ ഉറച്ചു നിന്നു. എന്നുമാത്രമല്ലാ അയാൾ എന്നോടു് വീരവാദം മുഴക്കി. (സ്വരം മുഴങ്ങുന്നു) "ഒരു തടവുകാരന്റെ തലകൂടി താഴ്ത്തുവാൻ സാധിച്ചില്ല! തലയോടു് ഞെരിയ്ക്കുവാൻ കൂ

ക്കുമൊരും ശ്മശാനത്തിൽ അലഞ്ഞുതിരിയുന്നു.” ഒരു തടവുകാരന്റെ തല താഴ്ത്തുവാൻ ഞാൻ സമർത്ഥനായില്ല. ഒറ്റ ആംഗ്യം കൊണ്ടു ലക്ഷോപലക്ഷം തലകൾ കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു, കാലൻകൂടി പേടിച്ചു വിറയ്ക്കുന്നു. അങ്ങനെയുള്ള ഞാൻ ഒരു തല താഴ്ത്തിയ്ക്കുവാൻ കഴിവില്ലാത്തവനായിപ്പോയി. വാസ്തവത്തിൽ ഞാൻ ഇത്ര ബലഹീനനോ? ഞാൻ ഇത്ര ഭീരുവാണോ? —ഭീരു! അതേ, കുറുക്കൻ ഭീരുവാണു്. കുമാരൻ എന്നെ കുറുക്കൻ എന്നു പറഞ്ഞു. തലയോടു ഞെരുക്കുന്ന കുറുക്കൻ. അതെ — ഞാനും തലയോടു ചവിട്ടിത്തേയ്ക്കുന്നു; തലയോടു ചവിട്ടിമെതിയ്ക്കുന്നു. (ദീഘ്ശ്വാസത്തോടെ) ഞാൻ തലയോടു് ചവിട്ടിത്തേയ്ക്കുന്നു. ശരിതന്നെ. എനിയ്ക്കു് അയാളുടെ തല താഴ്ത്തിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. സംഘമിത്രയും പറഞ്ഞിരുന്നു—ശൗര്യം വാളിലല്ല; എന്നു്. വാളിൽ ശൌര്യമില്ലെന്നു്. അവൾ പറയുന്നതു് ഒരുപക്ഷേ ശരിയായിരിയ്ക്കും. അതുകൊണ്ടാണല്ലോ എനിയ്ക്കു ജീവനോടെ അയാളുടെ തല താഴ്ത്തിക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കാഞ്ഞതു്. തല വെട്ടിയെടുത്തു അയാളോടു പകവീട്ടുവാൻ എനിക്കു് ആഗ്രഹമുണ്ടു്. തല വെട്ടി—തല ചവുട്ടിത്തേച്ചു്—കുറുക്കനും നിർജ്ജീവമായ തലയാണല്ലോ ചവിട്ടി ഞെരിയ്ക്കുന്നതു്. ഞാൻ കുറുക്കൻതന്നെ. അതെ ഞാൻ കുറുക്കൻതന്നെ. ഒരു തടവുകാരന്റെ തല താഴ്ത്തിയ്ക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. (രാധാഗുപ്തൻ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു)

അശോ:— (ഞെട്ടുന്നു) ആരു്? രാധാഗുപ്തനോ...!

രാധാ:— ചക്രവർത്തി ജയിയ്ക്കട്ടെ! ഒരു ബൗദ്ധസന്യാസി അവിടത്തെ കാണുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നു.

അശോ:— (വിനയത്തോടെ) ബൗദ്ധസന്യാസി അവിടെ

നില്ക്കട്ടെ! എനിയ്ക്ക് ഒരു തടവുകാരന്റെ തല താഴ്ത്തിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല, കുമാരൻ പറഞ്ഞില്ലേ.

രാധാ:— പ്രഭോ! തടവുകാരന്റെ തല കുറച്ചു മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ ഇവിടെ വരും.

അശോ:— അതെ. അതുതന്നെയാണ് അയാളും പറഞ്ഞതു്. തലയോടിനെ ഞെരിയ്ക്കുവാനായി കുറുക്കന്മാർ ശ്മശാനത്തിൽ അലയുന്നു. കുറുക്കൻ ഭീരുവാണു്. മന്ത്രീ! ഭീരുക്കളെയാണല്ലോ കുറുക്കൻ എന്നു പറയുന്നതു്.

രാധാ:— (സാവധാനത്തിൽ) തിരുമേനീ! അവിടുത്തെ മനസ്സു് അസ്വസ്ഥമായിരിക്കുന്നു. ഇന്നെന്തേ ഗായിക വന്നില്ലേ?

അശോ:— രാധാഗുപ്താ! വീരപുരുഷന്മാർ മുറിവേറ്റവരുടെ നിലവിളിയിൽനിന്നും, തടവുകാരുടെ കരുണരോദനങ്ങളിൽനിന്നും ഉയരുന്ന സംഗീതത്തേ മാത്രമേ കേൾക്കാറുള്ളൂ, എന്നു സംഘമിത്ര പറയുന്നു. പക്ഷേ! മന്ത്രീ! ഞാൻ ചോദിയ്ക്കുകയാണു്! എനിയ്ക്ക് തടവുകാരന്റെ തല താഴ്ത്തിക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കുകയില്ലേ? അവന്റെ തല വെട്ടേണ്ടിവരുമോ?

രാധാ:— ഭാരതചക്രവർത്തിയുടെ കല്പനയെ അനുസരിയ്ക്കാത്തവന്റെ തല വെട്ടുകതന്നെ വേണം.

അശോ:— പക്ഷേ മന്ത്രീ! ആജ്ഞയെ പിന്നീടു് അനുസരിപ്പിയ്ക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ലല്ലോ!

രാധാ:— ചക്രവർത്തി! കല്പന അനുസരിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ പിന്നെ ശിക്ഷയുടെ ആവശ്യംതന്നെ ഉണ്ടാകുമായിരുന്നില്ലല്ലോ.

അശോ:— സംഘമിത്രയും ഇതുതന്നെ പറഞ്ഞു. വാളിൽ ശൗര്യമില്ല. ശൗര്യം ഹൃദയത്തിലാണു് എന്നു്. ഹൃദയത്തിന്റെ ശക്തി എന്തെന്നു് അറിയുമോ മന്ത്രീ?

രാധാ:— ഹൃദയത്തിന്റെ ശക്തിയെന്തെന്നു് അറിയില്ല. പ്രഭോ! പക്ഷേ സംഗീതത്തിന്റെ ശക്തിയെന്തെന്നു് തീച്ചയായും അറിയാം. ഞാൻ ഇപ്പോൾത്തന്നെ അതിന്നു വേണ്ട ഏർപ്പാടു് ചെയ്യാം. (പോകുന്നു. വീണ്ടും നിന്നിട്ടു്) ചക്രവർത്തി! ഞാൻ ഒരു കാര്യം മറന്നുപോയി. പ്രവേശനദ്വാരത്തിൽ ഒരു ഭിക്ഷു നിൽപുണ്ടു്.

അശോ:— ഭിക്ഷു എന്നെക്കാണുവാനോ വന്നിട്ടുള്ളതു്. ഈ സമയത്തു്?

രാധാ:— അദ്ദേഹം കലിംഗകുമാരനെ കാണുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

അശോ:— എന്തിന്നു്?

രാധാ:— ഒരുപക്ഷേ കുമാരനെ.....

അശോ:— (പെട്ടെന്നു്) കുമാരനെ...എന്റെ അധികാരം അംഗീകരിപ്പിക്കുന്നതിനു പ്രേരിപ്പിക്കാനാണോ? (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) മന്ത്രീ! എനിക്കു് ചെയ്യുവാൻ വയ്യാത്തകാര്യം ആയുധത്തിനു സാധിക്കുന്നു. ഭിക്ഷുവിനും സാധിക്കുന്നു. ഇതെന്തൊരത്ഭുതപ്രതിഭാസം! ചക്രവർത്തിയാണു എന്നിരുന്നാലും ഞാൻ ഇപ്പോൾ വളരെ ദുർബ്ബലനാണു്. ഇല്ല.—ഇല്ല. മന്ത്രീ! തടവുകാരന്റെ തല താഴ്ത്തിപ്പിക്കുവാനുള്ള ശക്തിയാണു് ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്. ആ ശക്തി എനിക്കു കിട്ടുമോ?

(മഹേന്ദ്രൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മഹേ:— തീച്ചയായും ലഭിക്കും. ചക്രവർത്തി! ഇച്ഛാശക്തി വേണമെന്നു മാത്രം.

അശോ:— ആരു മഹേന്ദ്രനോ?

മഹേ:— ആജ്ഞാപിച്ചാലും ചക്രവർത്തീ.

അശോ:— ചക്രവർത്തി, ചക്രവർത്തി—മഹേന്ദ്രാ, നിങ്ങളും എന്നെ ചക്രവർത്തി എന്നു് വിളിക്കുകയോ?

മഹേ:— ഇന്നുവരെ വിളിച്ചുവന്നതിനെ പെട്ടെന്നു മാറേറണ്ട യാതൊരു കാരണവും കാണുന്നില്ല.

അശോ:— ശരിതന്നെ മഹേന്ദ്ര! നിങ്ങൾ ശരിയാണു് പറയുന്നതു്; പക്ഷേ ബന്ധനസ്ഥനായ കുമാരൻ എന്നോടു പറഞ്ഞതു് എന്താണെന്നു നിങ്ങൾക്കു് അറിയില്ല. "നാമെല്ലാവരും ജനിക്കുന്നതു സാധാരണ മനുഷ്യരായിട്ടാണു്. ആദ്യം ഞാൻ അശോകനും പിന്നീടു ചക്രവത്തിയും.

മഹേ:—(ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്; ചക്രവത്തി, ആ വസ്തുത സ്വീകരിച്ചുവോ?

അശോ:— അപ്പോൾ അതു സ്വീകാര്യമായിരുന്നില്ല. പക്ഷേ ഇപ്പോൾ ആരോ എന്നെ അശോകൻ എന്നു വിളിയ്ക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുന്നു.

മഹേ:— ചക്രവത്തി ഇന്നു വളരെ ദുഃഖിതനായി കാണപ്പെടുന്നുവല്ലോ. മന്ത്രീ, എന്താണിതു്?

അശോ:— രാധാഗുപ്തനു് ഒന്നും അറിയുകയില്ല. മഹേന്ദ്രാ! എന്റെ വാക്കാണു്! വാസ്തവം പറയുകയാണെങ്കിൽ എനിയ്ക്കുതന്നെ യാതൊരു വിവരവുമില്ല. ഈ തടവുകാരനാണു് എന്നെ ദയയ്ക്കു പാത്രമാക്കിതു്. എന്റെ ഹൃദയം കത്തി എരിയുകയാണു്. ഞാൻ ഏകാകിയാണെന്നും ദുർബ്ബലനായ ഒരു ജീവിയാണെന്നും എനിയ്ക്കു് അനുഭവപ്പെടുന്നു.

മഹേ:— ജ്യേഷ്ഠാ! നിങ്ങൾ എന്താണിപ്പറയുന്നതു്?

അശോ:— ഒരിയ്ക്കൽക്കൂടി 'ജ്യേഷ്ഠാ' എന്നു് വിളിക്കു.

മഹേ:— ജ്യേഷ്ഠാ!

രാധാ:— തിരുമേനീ! ഭിക്ഷുവിനോടു എന്തു പറയണം!

അശോ:— അയ്യോ! ഭിക്ഷു! മന്ത്രീ.....! കുമാരന്റെ ശിക്ഷയെപ്പറ്റി പുനർവിചാരണനടത്താമോ എന്നു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗമനത്തിനുമുമ്പു് എനിയ്ക്കൊന്നു പറഞ്ഞുതരൂ രാധാഗുപ്താ...!

രാധാ:— ചക്രവത്തിയ്ക്ക എന്തും ചെയ്യാമല്ലോ. പക്ഷേ അവി
ട്ടത്തെ സ്ഥാനത്തെപ്പററി ഓർമ്മവേണം.

അശോ:— ചക്രവത്തിപദത്തിന്റെ അന്തസ്സ്. മന്ത്രീ—
ഞാൻ ചക്രവത്തി ആയില്ല; ഒരു ബന്ധനസ്ഥൻ
ആയിത്തീർന്നിരിയ്ക്കയാണ്.

(ഉപഗുപ്തൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഉപ:— തനിയ്ക്കായി ജീവിക്കുന്ന കാലത്തോളം മനുഷ്യൻ
ബന്ധനസ്ഥൻ തന്നെയാണ്. അഭിലാഷങ്ങളുടെ അ
തിരിനു സീമയുണ്ട്. പക്ഷേ അതിനുള്ള ദാഹം ഭയങ്ക
രാണ്. ചക്രവത്തീ, എട്ടുകാലിവലയിലെന്നപോലെ
അതിൽ പെട്ടാൽ പിന്നെ ജീവിയ്ക്കുകയില്ല.

അശോ:— ഭിക്ഷു! ഉപഗുപ്തൻ! ഞാൻ ഭവാനെ നമസ്കരി
യ്ക്കുന്നു.

ഉപ:— ചക്രവത്തിക്ക് മംഗളം ഭവിയ്ക്കട്ടെ! നാം കലിംഗ
കുമാരനെ കാണുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

അശോ:— മന്ത്രി ഇപ്പോൾത്തന്നെ പറഞ്ഞതേയുള്ളു. പക്ഷേ
കുമാരനേക്കാൾ കൂടുതൽ അങ്ങയുടെ ഉപദേശം എനി
യ്ക്കാണ് ഇപ്പോൾ ആവശ്യം. വിരോധിയെ നശിപ്പി
യ്ക്കാതെ, പരാജിതനാക്കാൻ സഹായിയ്ക്കുന്ന എന്തെ
ങ്കിലും ശക്തിയുണ്ടോ എന്നു അങ്ങു പറഞ്ഞുതന്നാലും.

ഉപ:— ആരെയെങ്കിലും തോല്പിയ്ക്കണം എന്നുള്ള ഭാവംതന്നെ
മനുഷ്യന്റെ ഏററവും വലിയ ദൗർബ്ബല്യമാണു, ചക്ര
വത്തീ.

അശോ:—(ഉരുവിട്ടുകൊണ്ട്) ആരെയെങ്കിലും തോല്പിക്കണം
എന്നുള്ള ഭാവംതന്നെ മനുഷ്യന്റെ ഏററവുംവലിയ
ദൌർബ്ബല്യമാണ്.

ഉപ:— ചക്രവത്തീ! രാത്രി കഴിയാറായി.

അശോ:— രാത്രി കഴിയാറായി. സത്യമോ! രാത്രി കഴിയാ

റായെന്നോ? അങ്ങു് എത്ര പ്രിയങ്കരമായ കാര്യമാണു പറഞ്ഞതു്. രാത്രി കഴിയാറായി! അപ്പോൾ പ്രഭാതം ആയല്ലോ.

ഉപ:— പക്ഷേ ഇന്നത്തെ പ്രഭാതം ആരുടേയോ മരണത്തിന്റെ സന്ദേശവുമായിട്ടല്ലേ, ചക്രവർത്തീ, വരുന്നതു്.

അശോ:— കലിംഗരാജകുമാരന്റെ കാര്യമാണോ പറയുന്നതു്. അയാൾ മരണത്തിനും ജീവിതത്തിനും അതീതനാണു്. അയാൾക്കു ശിക്ഷകൊടുക്കാൻ കഴിയുമെന്നു ഞാൻ അവകാശപ്പെടുന്നില്ല. അയാൾ സ്വതന്ത്രനാണു്.

(എല്ലാവരും ആശ്ചര്യചകിതരാകുന്നു.)

രാധാ:— ചക്രവർത്തീ.

അശോ:— കേൾക്കൂ മന്ത്രീ! കലിംഗകുമാരൻ സ്വതന്ത്രനാണെന്നു മാത്രമല്ലാ അയാൾ എന്റെ രാജ്യത്തിന്റെ അധിപതിയുംകൂടിയാണു്.

മഹേ:— (ആശ്ചര്യത്തോടെ) ജ്യേഷ്ഠാ! അവിടുന്നു് സത്യമാണോ പറയുന്നതു്!

ഉപ:— ചക്രവർത്തീ, ഞാനെന്താണു കേൾക്കുന്നതു്?

അശോ:— അങ്ങു കേൾക്കുന്നതു ശരിയാണു്. പക്ഷേ എന്താണു് അങ്ങനെ സംഭവിച്ചതു് എന്നു് എനിയ്ക്കുതന്നെ അറിയുകയില്ല. കലിംഗകുമാരന്റെ വാക്കുകളെ ഞാൻ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു സ്മരിയ്ക്കുന്നു. യുദ്ധഭൂമിയുടെ ചിത്രം എന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ വരുന്നു. മുറവിളികൾ എന്റെ ശ്രവണപുടങ്ങളിൽ മുഴങ്ങുന്നു. കുറുക്കനായി ശ്മശാനത്തിൽ - തലയോട്ടമെതിക്കുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നില്ല. ഒരു മനുഷ്യനായി മനുഷ്യനെ ജയിയ്ക്കുവാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നു. (എല്ലാവരും ആശ്ചര്യവും സന്തോഷവും കലർന്ന ഭാവത്തോടെ അശോകനെ നോക്കുന്നു.

മഹേ:— ജ്യേഷ്ഠാ! അവിടുന്നു് ചെയ്ത കാര്യം മനുഷ്യനുമാ

ത്രമേ ചെയ്യുവാൻ പറ്റുകയുള്ളൂ. അവിടുന്ന് ജയിച്ചാലും! നമുക്ക് ഉടനെത്തന്നെ തടവുമുറിയിൽപോയി കലിംഗകുമാരനെ ഈ സന്തോഷവാർത്തഅറിയിക്കണം.

ഉപ:— പോകാം മഹേന്ദ്രാ! (മഹേന്ദ്രനും ഉപഗുപ്തനും പോകുന്നു.)

രാധാ:— പക്ഷേ ചക്രവർത്തി, സിംഹളവിജയം...

അശോ:— (ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) സിംഹളവിജയം തീർച്ചയായും വേണം. പക്ഷേ എങ്ങനെ വേണം, അതിനെപ്പറ്റി നമുക്കു പിന്നീടു ചിന്തിക്കാം. ഇപ്പോൾ കലിംഗകുമാരനെക്കാണാം. സംഘമിത്രയേ കാണുകയാണെങ്കിൽ അവളേയും വിളിക്കൂ—നിങ്ങളും വരൂ.

രാധാ:— തിരുമേനീ, കല്പനപോലെ (രാധാഗുപ്തൻ പോകുന്നു)

[ചക്രവർത്തി വീണ്ടും ചുറ്റിനടക്കുന്നു. കാലടിശബ്ദം പിന്നെ കേൾക്കാതെയാകുന്നു.]

(പ്രഭാതഗീതം)

— കർട്ടൻ —

വിക്രമാദിത്യനിലെ

കഥാപാത്രങ്ങൾ :—

ശ്രീ വിക്രമാദിത്യൻ
(ശകസംഹാരി അവന്തിനാഥൻ)
വിടാവരി (ഭ്രമകൻ)
(കപടവേഷധാരി ശകകുമാരൻ)
പുഷ്പികാ (ഉജ്ജയിനി നിവാസി)
ഉദ്യാനരക്ഷിക
കാവല്ക്കാരൻ
വധികൻ.

ശ്രീവിക്രമാദിത്യൻ

[വിക്രമാദിത്യമഹാരാജാവിന്റെ രാജസദസ്സിന്റെ ബഹിർഭാഗത്തുള്ള മുറി. ഇരുഭാഗത്തും സിംഹപ്രതിമകളോടുകൂടിയ ഒരു സിംഹാസനവും പിന്നിലായി സൂര്യബിംബം ചിത്രണം ചെയ്തിട്ടുള്ള ഒരു കമാനവും. അതിൽ ഘടിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഓരോ ശിലയും ലതകളാലും വള്ളികളാലും താമരപൂക്കളാലും മനോഹരമാക്കിത്തീർത്തിരിയ്ക്കുന്നു. തിരമാലകളുടെ പ്രതീതിയുളവാക്കുന്ന വണ്ണ്ശബളമായ കല്ലുകൾ തറയിൽ പതിച്ചിട്ടുണ്ട്. കുറച്ചകലെയായി ശിപ്രാനദി ഒഴുകുന്നതു കാണാവുന്നതാണ്. മുറിയിലെങ്ങും സുഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളുടെ വാസന വ്യാപിച്ചിട്ടുണ്ട്. പുറുപാടം നിറപ്പകിട്ടുള്ള ശാല പ്രകാശമാനങ്ങളാണ്. പ്രവേശനദ്വാരത്തിനടുത്തായി മരംകൊണ്ടുള്ള ഒരു ത്രിട്ടജത്തിൽ ഒരു മണി തൂക്കിയിരിക്കുന്നു.

സിംഹാസനത്തിൽ വിക്രമാദിത്യമഹാരാജാവ് എഴുന്നള്ളിയിരിയ്ക്കുന്നു. ദേവതുല്യമായ ശരീരം, മുട്ടോളമെത്തുന്ന ബാഹുക്കൾ, വിശാലമായ ലലാടം, വിരിഞ്ഞ വക്ഷസ്ഥലം, ബലിഷ്ഠമായ കടിപ്രദേശം, വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ സൃഷ്ടിചാതുര്യം വെളിപ്പെടുത്തുന്ന ശരീരഘടന. പൌരുഷത്തെ ദ്യോ

തിപ്പിയ്ക്കുന്ന "അപരാജിത" എന്ന പള്ളിവാൾ അരയിൽ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നു. രാജോചിതമായ വസ്ത്രം. ശിരസ്സിൽ രത്നഖചിതമായ കിരീടം.

സിംഹാസനത്തിന്റെ പടികളുടെ വലത്തു ഭാഗത്തു് വിഭാവരി എന്ന യുവതി (ഇരുപതിരണ്ടു വയസ്സുള്ള) നില്പുണ്ടു്. മുത്തുകളെക്കൊണ്ടു് പ്രശോഭിതമായ നെറ്റിത്തടം. പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു അലങ്കരിച്ചമുടി. മുത്തുകൾ പതിച്ച ഉഡ്യാണവും തോളിൽ പച്ച നിറത്തിലുള്ള ഉത്തരീയവും, അരയിൽ മഞ്ഞപ്പട്ടും. മാറിൽ മുത്തുമാല. ശരീരം മുഴുവൻ പുഷ്പാലംകൃതമാണു്. മറിയിൽ മഹാരാജാവും വിഭാവരിയും മാത്രം.]

(മഹാരാജാവിന്റെ ഗംഭീരമായ ശബ്ദം നിസ്തബ്ധതയെ ഭഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.)

വിക്രമാദിത്യൻ:— (ആശ്ചര്യത്തോടെ) ഉജ്ജയിനിയിൽ നിങ്ങൾ അപമാനിതയായെന്നോ?

വിഭാവരി:— മഹാരാജാവേ! അപമാനംകൊണ്ടു പകൽ മുഴുവൻ കരഞ്ഞു കരഞ്ഞു ശബ്ദം ഇടറിയിരിയ്ക്കുന്നു.

വിക്ര:— ഭാരതസ്ത്രീകൾ കരയാറില്ല; ആട്ടെ, നിങ്ങളുടെ പേരെന്താണു"?

വിഭാ:— വിഭാവരി.

വിക്ര:— വിഭാവരി! നിങ്ങളുടെ നാടു"?

വിഭാ:— തിരുമേനി, വിദിശയിലാണു" എന്റെ താമസം.

വിക്ര:— ഉജ്ജയിനിയിൽ എന്നു മുതൽ താമസം തുടങ്ങി?

വിഭാ:— ശരതു് പൗർണ്ണമിമുതൽ; ഒരു മാസത്തിലധികമായി.

വിക്ര:— ഇവിടെ വരാൻ—കാരണം?

വിഭാ:— പുണ്യഭൂമിയായ ഉജ്ജയിനിയിലെ ശിപ്രാതീർത്ഥത്തിൽ സ്നാനത്തിനു".

വിക്ര:— ശിപ്രാസ്നാനം തുടങ്ങിയിട്ടു" എത്ര കാലമായി?

വിഭാ:— മൂന്നു വർഷമായി.

വിക്രമ:— കൊല്ലംതോറും നിങ്ങൾ ഒരു മാസത്തിലധികം ഇവിടെ താമസിക്കാറുണ്ടോ?

വിഭാ:— ഇല്ല, മഹാരാജാവേ, അവിടുന്നു രാജ്യഭാരം കയ്യേറ്റതുമുതല്ലാണു ഞാൻ ഇവിടെ അധികം ദിവസങ്ങൾ താമസിയ്ക്കാൻ തുടങ്ങിയതു്.

വിക്രമ:— അതെന്താ, അങ്ങനെ?

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ! അവിടത്തെ ഭരണത്തിൻകീഴിൽ ഉജ്ജയിനിയിലുണ്ടായ പരിശുദ്ധി നക്ഷത്രങ്ങളുടെ പരിശുദ്ധിക്കു തുല്യമായിരിയ്ക്കുന്നു. ഇവിടത്തെ സ്തുതിഗായകന്മാരുടെ ഗാനാലാപനത്തിൻ പൂക്കൾപോലും പുഞ്ചിരിയ്ക്കുവാൻ തുടങ്ങിയിരിയ്ക്കുന്നു. ഐശ്വര്യത്തിന്റെ ഉത്തുംഗസ്തൂപത്തിൽ കൈ എത്തിപ്പിടിച്ചു് തൃപ്പാദാരവിന്ദങ്ങളിൽ ദണ്ഡനമസ്കാരം ചെയ്യുന്ന ഈ നഗരം എനിയ്ക്കും ആകർഷണീയമല്ലേ? പ്രഭോ?

വിക്രമ:— വിഭാവരിയെപ്പോലുള്ള ഒരു ഉൽകൃഷ്ടവനിതകൂടി വാളിയായി മുമ്പിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ ഈ പ്രസ്താവന ഞാനെങ്ങനെ വിശ്വസിയ്ക്കും.?

വിഭാ:— പ്രഭോ! എന്റെ ഭാഗ്യദോഷം. സൂര്യരശ്മി ഓരോ മണ്ഡലത്തിലേയും പ്രകാശിപ്പിയ്ക്കുമ്പോഴും പർവ്വതാന്തർഭാഗത്തുള്ള ഗുഹകൾ അന്ധകാരാവൃതമായിരിയ്ക്കുന്നതു സൂര്യന്റെ കുറ്റം കൊണ്ടല്ലല്ലോ! മറിച്ചു്, പാറക്കെട്ടുകൾക്കകത്തു് ഒളിഞ്ഞിരിയ്ക്കുന്ന ഗുഹകൾ മാത്രമാണു് അതിനുത്തരവാദി.

വിക്രമ:— അങ്ങനെയാണു കരുതുന്നതെങ്കിൽ ദേവീ! എന്തിനാ, നമ്മുടെ മുമ്പിൽ ഈ രൂപത്തിൽ നില്ക്കുന്നതു്? നിങ്ങളുടെ മാത്രം തെറ്റാണെങ്കിൽ എന്തിനു് തടസ്സങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നു. അപരാധത്തിനു് സ്വയം ശിക്ഷ

യനുഭവിക്കുവാൻ ശക്തിയും നിങ്ങൾക്കുണ്ടായിരി
ക്കുണം.

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ! ഇന്നു ഞാൻ ശിക്ഷ അനുഭവി
ക്കാം. പക്ഷേ മറ്റു സ്ത്രീകൾക്കും ഭാവിയിൽ ഇതേശിക്ഷ
നല്കുകയില്ലേ? ഞാൻ ഇന്നു് അപമാനിതയായിത്തീ
ന്ന കാര്യം അങ്ങയെ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തിയില്ലെങ്കിൽ
നാളെ മറ്റു സ്ത്രീകളും ഇതുപോലെ അപമാനിതരായി
ത്തീരാൻ സാദ്ധ്യതയുണ്ടു്.

വിക്രു:— ഇതിനുമുമ്പു് ഒരു സ്ത്രീയും എന്റെ രാജ്യത്തിൽ അ
പമാനിതയായിത്തീന്നിട്ടില്ല.

വിഭാ:— പ്രഭോ! അവിടുത്തെ ഭരണത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം
ഒന്നുകൊണ്ടുമാത്രം.

വിക്രു:— (ഉറച്ച സ്വരത്തിൽ) മിണ്ടാതിരിക്കു. ഇത്തരത്തിൽ
കാപട്യം നിറഞ്ഞ മുഖസ്തുതി കേൾക്കുവാൻ നാം ഇഷ്ട
പ്പെടുന്നില്ല. ഈ ശബ്ദങ്ങൾ എന്റെ മനോവ്യഥയെ
വർദ്ധിപ്പിയ്ക്കുന്നതേയുള്ളു. ആരോപണം എന്തെന്നറിയു
വാൻ നാം ആഗ്രഹിയ്ക്കുന്നു.

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ, സ്ത്രീസഹജമായ ലജ്ജ എന്നെ
കാര്യം പറയുവാൻ അനുവദിയ്ക്കുന്നില്ല.

വിക്രു:— നമുക്കു് ആശ്ചര്യം തോന്നുന്നു. അപമാനംകൊണ്ടു
പകൽ മുഴുവൻ നിങ്ങൾ കരഞ്ഞതുതന്നെ ഭാരതീയ വ
നിതകളുടെ അഭിമാനത്തിനു കളങ്കം ചാർത്തുകയാണു്.
കാര്യം പറയുവാൻ നിങ്ങൾ എന്തിനു ലജ്ജിയ്ക്കുന്നു? ഭാരതസ്ത്രീകൾ അവരുടെ അപമാനത്തെ തീപ്പൊരി ചിതറുന്ന ഭാഷയിൽ ഉൽഘോഷിയ്ക്കും, ലജ്ജയുടെ സ്വ രത്തിലല്ല.

വിഭാ:— ഞാനിപ്പോൾ അനുഭവിയ്ക്കുന്ന വേദന തീവ്രമാണു്.

വിക്രു:— അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ കുറച്ചുകൂടി ധൈര്യമവലം

ബിയ്ക്കയാണ വേണ്ടതു്. ഭാരതത്തിലെ ദുഃഖാത്കളായ സ്ത്രീകൾ വിപ്ലവത്തിന്റെ തീജ്വാലകളാണു്. ആ വിപ്ലവാഗ്നിയെ കെടുത്തുവാൻ ആർക്കും സാദ്ധ്യമല്ല. കത്തിയുയർന്നാൽ സുഗന്ധപൂരിതമായ ധൂമംപോലെ പടർന്നു് ആകാശത്തിലെങ്ങും വ്യാപിയ്ക്കും. കീഴോട്ട വീഴുകയാണെങ്കിലോ മിന്നൽപ്പിണർപോലെ പാതാളത്തിന്റെ ഹൃദയത്തെപ്പോലും ഭേദിയ്ക്കും.

വിഭാ:— ശരിയാണു്, മഹാരാജാവേ.

വിക്രമൻ:— ന്യായസഭയ്ക്ക പുറത്തൊരു മുറിയിൽവെച്ചു്, മറ്റാരും കേൾക്കാതെ ആവലാതി ബോധിപ്പിക്കാമെന്നു നിങ്ങളുടെ അഭ്യർത്ഥനയെ മാനിച്ചുകൊണ്ടു് മന്ത്രിപുംഗവന്മാരേയും സഭാംഗങ്ങളേയും നാം ഇവിടെനിന്നും മാറിയിരിയ്ക്കുന്നു. മറ്റാരും ഇവിടെ ഉപവിഷ്ടരല്ല. പറയാനുള്ളതു മറച്ചുവെയ്ക്കാതെ ധൈര്യമായി പറയൂ.

വിഭാ:— (കൈക്കുപ്പിക്കൊണ്ടു്) ഞാൻ അങ്ങയോടു് അതീവ കൃതജ്ഞതയുള്ളവളായിരിക്കും.

വിക്രമൻ:— കൃതജ്ഞതയുടെ ആവശ്യമൊന്നുമില്ല. പ്രജകളുടെ പിതാവാണു രാജാവു്. പ്രജാതല്പരനായ രാജാവു വേണ്ടിവന്നാൽ അപരാധിയ്ക്കു് ഇതേ സ്ഥലത്തുവെച്ചുതന്നെ ശിക്ഷ നല്കുന്നതുമായിരിയ്ക്കും.

വിഭാ: — അവിടുത്തെ കൃപ.....!

വിക്രമൻ: — ആക്ഷേപം സ്പഷ്ടമായി ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തു. സ്ത്രീയെ അപമാനിയ്ക്കുവാൻ ധൈര്യമുള്ളവർ ഈ ഉജ്ജയിനിയിൽ ആരാണുള്ളതെന്നു നമുക്കറിയണം.

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ! ഇന്നു് കാലത്തു ഞാൻ ശിപ്രായുടെ തീരത്തു നടക്കുവാൻ പോയിരുന്നു. പുഷ്പരാഗോദ്യാനത്തിന്റെ സുഗന്ധം എന്നെ അങ്ങോട്ടു് ആകർഷിച്ചു. ഞാനതിനകത്തു പ്രവേശിച്ചു. ശീത

ളമായ കാറ്റു മന്ദം മന്ദം വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പല തരത്തലുള്ള പുഷ്പങ്ങൾ വികസിച്ചിരുന്നു.....

വിക്രു:— നാം ഇപ്പോൾ സാഹിത്യം കേൾക്കുവാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. ആക്ഷേപം കേൾക്കുവാനാണു് ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്.

വിഭാ:— പ്രഭോ! ക്ഷണിക്കണം. ഞാൻ സംക്ഷിപ്തമായി പറയാം. പുഷ്പരാഗോദ്യാനത്തിൽ വിവിധതരം പൂക്കൾ കണ്ടപ്പോൾ സൂര്യഭഗവാനു് അച്ഛിക്കാൻ കുറച്ചു പൂക്കൾ ശേഖരിയ്ക്കണമെന്ന അഭിലാഷം എന്റെ മനസ്സിൽ ഉദിച്ചു. പൂക്കൾ പറിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കുമ്പോൾ മറ്റൊരു സ്ത്രീ എന്റെ സമീപം വന്നു—സ്നേഹത്തോടുകൂടി എന്നെ നോക്കികൊണ്ടു് എന്നോടു് ഈ വിധം അഭ്യർത്ഥിച്ചു. "പുഷ്പം ശേഖരിയ്ക്കുന്നതിനു് നിങ്ങളെ ഞാൻ സഹായിക്കട്ടയോ?" സ്നേഹനിർഭരമായ ഭാവം കണ്ടിട്ടു ഞാനവളുടെ അഭ്യർത്ഥനയെ സ്വീകരിച്ചു. പൂക്കൾ ശേഖരിച്ച ശേഷം എന്റെ തലമുടിയിൽ ഒരു പൂവച്ചതരുന്നതിനുള്ള ആഗ്രഹത്തിനും മഹാരാജാവേ! അലങ്കാരപ്രിയയായ ഞാൻ വഴങ്ങികൊടുത്തു. തലമുടിയിൽ പൂ ചൂടിയ്ക്കുന്ന സമയത്തു് എന്റെ കഴുത്തിൽ അവളുടെ കരസ്പർശമേറ്റപ്പോൾ എനിക്കു് എന്തോ അസ്വാഭാവികത തോന്നി.

വിക്രു:— (ഞെട്ടികൊണ്ടു്) അസ്വാഭാവികതയോ!

(സിംഹാസനത്തിൽനിന്നും ഇറങ്ങുന്നു.)

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ, പുരുഷസ്പർശനം പോലെയാണു് എനിയ്ക്കനുഭവപ്പെട്ടതു്.

വിക്രു:— (സ്വഗതമായിട്ടു്) പുരുഷസ്പർശനമോ! അപ്പോൾ അവൾ സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ച പുരുഷനായിരുന്നുവോ!

വിഭാ:— ഞാൻ അങ്ങനെ കരുതുന്നു.

വിക്ര:— അപ്പോൾതന്നെ നീ അപമാനിച്ചതിനു പ്രതികാരം ചെയ്തില്ലെ?

വിഭാ:— കൂടുതൽ അപമാനിയ്ക്കപ്പെടുകിലോ എന്ന ഭയം ഉണ്ടായിരുന്നു, തിരുമേനി!

വിക്ര:— നിങ്ങളുടെ കയ്യിൽ എന്തെങ്കിലും ആയുധം ഉണ്ടായിരുന്നുവോ?

വിഭാ:— ഉവ്വ്; തിരുമേനി, എന്റെ കയ്യിൽ ആയുധം ഉണ്ടായിരുന്നു: ഇപ്പോഴും ഉണ്ട്. ഇതാ കണ്ടാലും. (അരക്കെട്ടിൽനിന്നും ആയുധം പുറത്തെടുത്തു കാണിയ്ക്കുന്നു.)

വിക്ര:— നിങ്ങൾ ഈ ആയുധം പ്രയോഗിച്ചുവോ?

വിഭാ:— ഇല്ല—അവിടത്തെ നീതിന്യായനിർവ്വഹണത്തിൽ കൂടുതൽ വിശ്വസിയ്ക്കുന്നവളാണു ഞാൻ.

വിക്ര:— വിഭാവരി! നിങ്ങൾ ഭാരതീയ വനിതയല്ല. നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ കുടുംബത്തെത്തന്നെ കളങ്കപ്പെടുത്തിയിരിയ്ക്കുന്നു. അതോടൊപ്പം നമ്മേയും—അതെ—നിങ്ങളുടെ മഹാരാജാവിനെ ഇപ്പകാരം അപമാനിയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടും ശാകസ്ത്രീകളെപ്പോലെ കരയുക! കഷ്ടം! നിങ്ങളുടെ ദൌർബ്ബല്യത്തിൽ നിങ്ങൾക്കു ലജ്ജ തോന്നിയില്ലെ? നിങ്ങൾക്കു ജന്മം തന്ന ആ മാതാവു് ആത്മഹത്യ ചെയ്യണം. നിങ്ങളുടെ പിതാവു നാട്ടിൽനിന്നു ഓടി ഒളിക്കണം. അബലയായ വനിതേ! ഭാരതത്തിന്റെ ഭാവി സംരക്ഷിയ്ക്കേണ്ട കരങ്ങൾക്കു് അപമാനത്തിനു പ്രതികാരം ചെയ്വാൻ കരുത്തുണ്ടായില്ല—അല്ലേ. (അശാന്തനായി അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും ഉലാത്തുന്നു.)

വിഭാ:— പ്രഭോ! ക്ഷമിച്ചാലും. വിദിശയിൽ താമസിക്കുന്ന വനിതകൾക്കു് ഉജ്ജയിനിയിലെ വനിതകളിൽനിന്നും പലതും പഠിയ്ക്കേണ്ടതുണ്ടു്. അവിടത്തെ വ്യക്തി

പ്രഭാവത്താൽ ഉജ്ജയിനിയിലെ ഓരോ സ്ത്രീക്കും ദുഷ്ടയും സരസ്വതിയും ആകുവാനുള്ള കഴിവുണ്ടാകും.

വിക്രു:— അബലയായ സ്ത്രീ! എള്ളിന്റെ മറവിൽ പർവ്വതത്തെ ഒതുക്കുവാനുള്ള ശ്രമംപോലെ നിങ്ങളുടെ ഭീമമായ അപരാധത്തെ ലഘൂകരിയ്ക്കുവാൻ ശ്രമിയ്ക്കുന്നു, അല്ലേ? നിങ്ങളുടെ ഈ ന്യായീകരണം ദൌർബ്ബല്യത്തെ മറച്ചുവെയ്ക്കുവാൻ പര്യാപ്തമാവുകയില്ല.

വിഭാ:— ഞാൻ ശിക്ഷാഹ്യയാണു്; മഹാരാജാവേ.

വിക്രു:— തീച്ചയായും. സ്ത്രീയെ അപമാനിച്ച കുറവാളിയെ നാട്ടിൽനിന്നു നിഷ്കാസനംതന്നെ ചെയ്യും. അതോടൊപ്പം നിങ്ങൾക്കും അഗ്നിയിൽ വെന്തുനീറി പരിശുദ്ധയാകേണ്ടിവരും.

വിഭാ:— പ്രഭോ! ഞാൻ ശിക്ഷ അനുഭവിക്കുവാൻ തയ്യാറാണു്.

വിക്രു:— കുറവാളി എവിടെ?

വിഭാ:— പുഷ്പരാഗോദ്യാനത്തിലെ ദ്വാരപാലികയെക്കൊണ്ടു് അയാളെ ബന്ധനത്തിലാക്കിക്കൊണ്ടു വന്നിട്ടുണ്ടു്. അയാൾ ദ്വാരപാലികയുടെകൂടെ പുറത്തുണ്ടു്. അയാളെ ഈ പാവനമായ രാജ്യത്തിന്റെ അതിർത്തിവരെ വലിച്ചിഴച്ചു കൊണ്ടുപോയി പുറത്താക്കുന്ന ഭാരം ഞാൻ തന്നെ ഏറ്റെടുത്തുകൊള്ളാം.

വിക്രു:— (അസ്വസ്ഥനായിട്ടു്) വിഭാവരീ, ഉജ്ജയിനിയിൽ ഇന്നുരാത്രിയിലുള്ള ആക്ഷേപം എന്റെ മുമ്പിൽ ഇതിനു മുമ്പു് ഉന്നയിയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല. വളരെയേറെ യുദ്ധങ്ങൾ നടന്നു. അസംഖ്യം ശത്രുക്കൾ മാൾവാ, ഗുജറാത്തു്, സൌരാഷ്ട്രം എന്നിവിടങ്ങളിൽനിന്നും നാടുകടത്തപ്പെട്ടു. എന്നിട്ടും ഉജ്ജയിനിയിലെ സാമുദായിക വ്യവസ്ഥിതിയെ സുരക്ഷിതമാക്കുന്നതിൽ നാം തികച്ചും പരാജയ

പ്പെട്ടിരിയ്ക്കുന്നു. ഈ നിഗമനത്തിൽ നാം എത്തേണ്ടി വന്നു അല്ലേ.....! ഉജ്ജയിനിയിൽ ഇന്നും സ്ത്രീ അപമാനിയ്ക്കപ്പെടുകയോ?

വിഭാ:— അതെ, പ്രഭോ—

വിക്രം:— (തീക്ഷ്ണസ്വരത്തിൽ) വിഭാവരി!

വിഭാ: — (ദുഃഖത്തോടെ) ക്ഷമിച്ചാലും. ഈ മഹാനഗരത്തിൽ വാഗ്വിലാസംതന്നെ ശില്പിയുടെ രൂപം ധരിച്ചിരിയ്ക്കുമ്പോൾ എന്റെ വാക്കിൽ എന്തെങ്കിലും അപാകത വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ക്ഷമിക്കണം. എന്റെ ആത്മരോദനത്തെ ഞാൻ എങ്ങനെ പ്രകടിപ്പിയ്ക്കും. പ്രഭോ! ഞാൻ കളങ്കപങ്കിലയായി—എന്റെ ആത്മാഭിമാനത്തേയുള്ള അവഹേളനം!

വിക്രം:— (തടഞ്ഞുകൊണ്ട്) നിർത്തു! നമുക്കിതിലധികം കേൾക്കുവാനുള്ള സഹനശക്തി ഇല്ല. നിങ്ങളുടെ സങ്കടം എന്റെ ശൈര്യത്തിന്റെ സഹസ്രബാഹുക്കളേയും ദുർബ്ബലമാക്കിയിരിയ്ക്കുന്നു. നമുക്കു് ഇതേവരെ നമ്മുടെ ശക്തിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വിശ്വാസംതന്നെ ഇന്നു നിങ്ങളുടെ ആരോപണത്താൽ നഷ്ടപ്പെട്ടിരിയ്ക്കുകയാണു്. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ സ്ത്രീയ്ക്കു് അപമാനം സംഭവിയ്ക്കുക..... അതു നമ്മുടെ അപമാനമായിത്തന്നെ നാം കരുതും.

വിഭാ:— അവിടുന്നു ശ്രേഷ്ഠനായ മഹാരാജാവാണല്ലോ.

വിക്രം:— നിർത്തു! വിഭാവരി! അധികം കേൾക്കണ്ടാ—ഈ വാക്കുകൾകൊണ്ടു നിങ്ങൾ എന്നെ കൂടുതൽ വേദനിപ്പിയ്ക്കുകയാണു്. വിക്രമാദിത്യൻ എന്ന ബിരുദം നാം സ്വീകരിച്ചുകഴിഞ്ഞു നിങ്ങളുടെ ഈ ആരോപണം എന്റെ പൌരുഷത്തെ അപഹസിയ്ക്കുകയല്ലേ? ഈ ബിരുദം ഞാൻ ഉപേക്ഷിയ്ക്കും. അനീതിയുടെയും അക്രമ

ത്തിന്റെയും കൊടിമരിത്തിന്മേൽ വിക്രമന്റെ കൊടിക്കൂറ അലങ്കരിയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതായി കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? അന്ധകാരം പ്രസരിപ്പിയ്ക്കുന്ന ഒരു സൂര്യഗോളത്തെ നിങ്ങൾക്കു സങ്കല്പിയ്ക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കുമോ? വിക്രമാദിത്യൻ അന്യായത്തിന്റെയും അധർമ്മത്തിന്റെയും പ്രതീകമാകുകയോ? അസംഭവ്യം—അസംഭാവ്യം — — !

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ! ശാന്തനായാലും.

വിക്രമൻ:— അയോഗ്യനായ ഒരു വ്യക്തി ഒരിയ്ക്കലും ശാന്തനായിരിയ്ക്കയില്ല. നാം അയോഗ്യനാണു്. കാളിദാസൻ നമ്മെ വെറുതെ പ്രശംസിച്ചു. കഷ്ടം, നമ്മെ ശരിയായി മനസ്സിലാക്കുന്നതിൽ ആ മഹാകവിയ്ക്കു തെറ്റുപറ്റി.

വിഭാ:— പ്രഭോ! അങ്ങനെയല്ല. അവിടുത്തെ ഇപ്രകാരം വേദനിപ്പിച്ച ഞാനാണു തെറ്റുകാരി.

വിക്രമൻ:— അല്ല. വിക്രമാദിത്യനെന്ന നാമം നാം ഉപേക്ഷിക്കും. ആ ഒരു മാർഗ്ഗമേ അവശേഷിക്കുന്നുള്ളു. ഒരേ ഒരു മാർഗ്ഗം. പക്ഷേ അതിനു് മുമ്പു് സ്ത്രീയുടെ അഭിമാനത്തെ സംരക്ഷിക്കുവാൻ പരിപൂർണ്ണ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തേ തീരൂ. ശരി! അപരാധി പുറത്തു നിൽപ്പുണ്ടല്ലോ? കപടവേഷത്തിൽ സ്ത്രീകളെ കബളിപ്പിച്ചു്, പുരുഷനായിരുന്നിട്ടും സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ചു്, പൌരുഷത്തെ വസ്ത്രത്തിനുള്ളിൽ ഒതുക്കി വിക്രമാദിത്യന്റെ അന്തസത്തയെ വിലാസികളുടെ ശൃംഗാരശാലയാണെന്നു ധരിച്ച ആ നരാധമൻ ആരാണെന്നു് ഒന്നു കാണട്ടെ. (വാതിലിന്നടുത്തുപോയി മണി അടിച്ചു തിരിച്ചു വരുന്നു. (വിഭാവരിയോടു്) നമ്മുടെ നീതിപാലനത്തിൽ നിങ്ങൾക്കു വലിയ വിശ്വാസമാണല്ലോ. ശരി; ഞാനിന്നു സ്വയം നീതി കാണിയ്ക്കാം. ന്യായസഭയുടെ സർവ്വാധികാരവും സ്വയം ഏറ്റെടുത്തു് അപരാധിയ്ക്കു് തക്ക ശിക്ഷനല്കും.

(കാവൽക്കാരൻ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു, ആയുധം താഴ്ത്തി നമസ്കരിയ്ക്കുന്നു.)

വിക്രമൻ:— ദ്വാരപാലികയുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ പുറത്തുനിൽക്കുന്ന തടവുകാരിയെ ഇവിടെ ഹാജരാക്കുവാൻ നാം കല്പിക്കുന്നു — — !

കാവൽക്കാരൻ:— ഉത്തരവു് (നമസ്കരിച്ചു് പുറത്തു പോകുന്നു.)

വിക്രമൻ:— (വിഭാവരിയോടു്) നിങ്ങൾക്കു് എന്റെ ന്യായപാലനം കാണണം അല്ലേ? വിഭാവരി! കേൾക്കണം. അഭിമാനത്തെ സ്വയം രക്ഷിയ്ക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കാത്ത സ്ത്രീയെ നാം വെറുക്കുന്നു. നദി തനിയ്ക്കായി തീരം ഉണ്ടാക്കിത്തരുവാൻ പർവ്വതത്തോടു് അപേക്ഷിയ്ക്കുകയോ! മിന്നൽപ്പിണരുകൾ പ്രകാശപ്രസരണത്തിന്നായി കാർമേഘത്തെ സമീപിയ്ക്കുകയോ? സ്ത്രീ രാജാവിനോടു് നീതി യാചിക്കുകയോ? സ്ത്രീ! ലോകസമക്ഷം അപമാനിതയാകുന്നതിൽനിന്നു ഭാരതഭൂമിയെ രക്ഷിക്കുക. വിദേശീയരാൽ ചവിട്ടിത്തേയ്ക്കപ്പെട്ടാലും ദേശത്തിന്റെ മര്യ്യാദ സംരക്ഷിയ്ക്കപ്പെടട്ടെ—!!

(അപരാധിയേയുംകൊണ്ടു് ദ്വാരപാലിക പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു. 24 വയസ്സു്. വെളുത്ത വസ്ത്രം, കറുത്ത പട്ടു ചുറ്റിയിട്ടുള്ള അരക്കെട്ടു്. മുടിയിൽ പുഷ്പാലങ്കാരം. കയ്യിൽ ശൂലം. അപരാധി പാടലവർണ്ണത്തിലുള്ള ഉത്തരീയവും നീലനിറത്തിലുള്ള അരപ്പട്ടയും ധരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. കഴുത്തിൽ സ്വർണ്ണമാല. മുടിയിൽ മുല്ലപ്പൂവു്. നെറ്റിയിൽ (സ്വസ്തിക്കു്) തിലകം. കയ്യിൽ പൂമാല. കാലിൽ നൂപുരം. രണ്ടുപേരും അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു. ദ്വാരപാലിക അപരാധിയെ മുമ്പിൽ ഹാജരാക്കി, പ്രവേശനകവാടത്തിന്നരികിലേയ്ക്കു മാറിനില്ക്കുന്നു.)

വിക്രമൻ:— (ദ്വാരപാലികയോടു്) നിങ്ങൾ പുറത്തുപോയി എന്റെ കല്പനക്കായി കാത്തുനിൽക്കുക.

ദ്വാരപാലിക:— ഉത്തരവു്. (പുറത്തു പോകുന്നു.)

വിക്രു:— (അപരാധിയെ സൂക്ഷ്മമായി നോക്കിക്കൊണ്ടു്, വിഭാവരിയോടു്) ഇവളാണോ അപരാധി.

വിഭാ:— (വെറുപ്പോടെ) മഹാരാജാവേ, ഇവളാണു് അപരാധി. ഇവളാണു് എന്നെ അപമാനിച്ചതു്. ഇവൾ തന്നെയാണു് ആ ദുഷ്ടൻ. അതെ, കപടവേഷധാരിയായി — — എന്നെ —

വിക്രു:— (കൈനീട്ടിക്കൊണ്ടു്) നിന്റെ വിഭാവരി. നിങ്ങൾ നമ്മുടെ ന്യായാലയത്തിലാണു്. (അപരാധിയോടു്) വിക്രമാദിത്യൻ ധർമ്മപാലനത്തിൽ ശ്രദ്ധപതിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നു പരീക്ഷിച്ചുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുകയായിരിക്കും. അല്ലേ? ശരി. കപടവേഷധാരിയായ അപരാധി സ്ത്രീവേഷത്തിൽ പുരുഷത്വത്തെ അപമാനിച്ചുവാനും സ്ത്രീത്വത്തെ അധിക്ഷേപിക്കുവാനും മുതിർന്ന നിങ്ങളാരാണു്?

അപരാധി:— (സങ്കോചത്തോടെ) മഹാരാജാവേ!

വിക്രു:— (ദേഷ്യത്തോടെ) നിങ്ങളുടെ പേരെന്തു്?

അപ:— (ഇടറിയ സ്വരത്തിൽ) മഹാരാജാവേ, ഞാൻ — ഞാൻ — പുരുഷനോ?

വിക്രു:— നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നു നമുക്കറിയാം. പുരുഷത്വത്തെ ലജ്ജിപ്പിക്കുന്ന നരാധമാ! നിങ്ങളുടെ പേരെന്താണു്? വിക്രമാദിത്യന്റെ മുമ്പിൽ അസത്യഭാഷണം സാദ്ധ്യമല്ലെന്നറിയൂ. എന്റെ അധികാരം അഗ്നിസദൃശമത്രേ. (വാളിൽ കൈ മൂണ്ടിക്കൊണ്ടു്) "അപരാജിത" എന്ന ഈ വാളിന്റെ മൂർച്ച വളരെ തീഷ്ണമാണു്. വധിക്കുന്നവന്റെ വാളും കഠോരമാണു്. സത്യത്തിലും ധർമ്മത്തിലും അധിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്ന പവിത്രമായ നീതിക്കുമുമ്പിൽ നിങ്ങൾ ആരാണെന്നു വ്യക്തമാക്കൂ.

അപരാ:— (വിഹ്വലയായി) മഹാരാജാവേ, ക്ഷമിച്ചാലും. ഞാൻ—ഞാൻ, ഒരു സ്ത്രീയാണ്.

വിക്ര:— കാണുമവരെല്ലാം നിങ്ങൾ സ്ത്രീയാണെന്നു ധരിക്കും. പക്ഷേ നിങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ പുരുഷത്വത്തിന്റെ പരിഭാഷയാണു നാം അറിയുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്.

അപര:— മഹാരാജാവേ, ഞാൻ സ്ത്രീതന്നെയാണു്. പേർ പുഷ്പിക.

വിഭാ:— (പരുഷതയോടെ) മഹാരാജാവേ, ഇവൻ കളവു പറയുന്നതാണു്. ഇവന്റെ പേർ ഇതല്ല.

വിക്ര:— (പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) പേർ വളരെ രസമായിട്ടുള്ളതുതന്നെ. എങ്കിലും നിങ്ങളുടെ ശരിയായ പേർ എന്തെന്നു പറയു. വിക്രമാദിത്യന്റെ ന്യായാസനത്തിനു മുമ്പിലാണു നിങ്ങളിപ്പോൾ—സത്യം പറയു.

അപരാ:— മഹാരാജാവേ, ഞാനെന്തു് പറയാനാ? എനിയ്ക്കൊന്നും തോന്നുന്നില്ല. ശരി, ഞാൻ പുരുഷനാണു്.

വിക്ര:— കുറവാളി ശിക്ഷയെ ഭയന്നു് പരിഭ്രമിക്കേണ്ട. ഭഗവാൻ മഹാകാലേശ്വരന്റെ സന്നിധിയിൽ നിങ്ങൾ അസത്യം പറയുകയില്ല

അപരാ:— മഹാരാജാവിന്റെ സന്നിധിയിൽവച്ചു അസത്യം പറയുവാനുള്ള ധൈര്യം ആക്കും ഉണ്ടാകുകയില്ല.

വിക്ര:— നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നും വിഭാവരിയെ അപമാനിച്ചു എന്നുമാണു് ആരോപണം. ഇതു സത്യമാണോ?

അപരാ:— അതേ മഹാരാജാവേ, ഇതു സത്യംതന്നെ. (നിർത്തി) അല്ല—അല്ല, ഇതു സത്യമല്ല.

വിക്ര:— (തീഷ്ണതയോടെ) സ്ഥിരചിത്തനാകു. നിങ്ങൾ എവിടുത്തുകാരനാണു്?

അപരാ:— മഹാരാജാവേ, ഉജ്ജയിനിയിൽ താമസിക്കുന്ന വളാണു ഞാൻ.

വിക്രമ:— (ദുഃഖത്തോടെ) അപ്പോൾ നിങ്ങൾ സ്ത്രീയാണു് അല്ലേ! അസത്യം പറഞ്ഞാൽ കഠിന ശിക്ഷ അനുഭവിക്കേണ്ടിവരും. സത്യം പറയു.

അപരാ:— മഹാരാജാവേ, എന്റെ പേർ പുഷ്പികയെന്നാണു്. ഉജ്ജയിനിയിൽ താമസിക്കുകയാണു്.

വിക്രമ:— ഇതിനു തെളിവു്?

അപരാ:— ഞാൻ മഹാരാജാവിന്റെ രാജ്യാഭിഷേകസമയത്തു് ഹാജരുണ്ടായിരുന്നു. ഉജ്ജയിനിയിലെ ഓരോ സ്ത്രീക്കും അവിടുന്നു് ആ സമയത്തു് സമ്മാനിച്ച സ്വർണ്ണമുദ്ര എന്റെ കഴുത്തിലെ മാലയിൽ ഇന്നും പ്രശോഭിക്കുന്നുണ്ടു്. (കണ്ഠാഭരണം കാണിച്ചുകൊണ്ടു്) കണ്ടാലും.

വിക്രമ:— പക്ഷേ ആ മുദ്ര നിങ്ങൾ മോഷ്ടിച്ചതും ആകാമല്ലോ

അപരാ:— മഹാരാജാവേ, ഉജ്ജയിനിയിലെ ഓരോ സ്ത്രീയും അവിടത്തെ മുദ്രയെ മഹത്വത്തിന്റെ ചിഹ്നമായി കരുതി ഭദ്രമായി സൂക്ഷിക്കും. അതിനെ ആക്രമിച്ചു മോഷ്ടിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ലെന്നുമാത്രമല്ല, ഉജ്ജയിനി കള്ളന്മാരുടെ സങ്കേതവുമല്ല.

വിക്രമ:— ഈ സംഗതി കേട്ടു നമുക്കു സന്തോഷമുണ്ടു്. പക്ഷേ നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നാണു് ആരോപണം. നിങ്ങൾ പുരുഷനാണോ— പറയു.

അപരാ:— (ദുഃഖത്തോടെ) മഹാരാജാവേ, ഞാൻ പുരുഷനല്ല.

(വിഭാവരി ക്രോധാവേശത്താൽ കിടുകിടെ വിറക്കുന്നു)

വിക്രമ:— വിഭാവരി, നിങ്ങൾ വിറയ്ക്കുന്നതെന്തിനു്? ഇതു കോപിക്കേണ്ട കാര്യമൊന്നുമില്ല. ഞാൻ ഇപ്പോൾത

ന്നെ നിണ്ണയിക്കാം. (അപരാധിയോടു്) കാവല്ക്കാരനെക്കൊണ്ടു് നിങ്ങളുടെ വേഷം മാററിയ്ക്കുവാൻ ആജ്ഞാപിക്കട്ടെ.

അപ:— മഹാരാജാവേ, കാവല്ക്കാരനാൽ അപമാനിതയാകുന്നതിൽനിന്നു ഉജ്ജയിനിലെ സീതയെ രക്ഷിക്കുവാൻ കനിവുണ്ടാകണമേ!

വിക്ര:— കുറവാളി—അതിനു നിങ്ങൾ പുരുഷനാണല്ലോ? പിന്നെന്താ?

അപ:—അല്ല. മഹാരാജാവേ! അവിടുത്തെ മുമ്പിൽ അസത്യം പറയുകയില്ലെന്നു് ഞാൻ സത്യം ചെയ്യുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

വിക്ര:— (വിഭാവരിയോടു്) വിഭാവരി, നിങ്ങൾ പറഞ്ഞാൽ ഇയാൾ പുരുഷനാണെന്നു് സമ്മതിക്കുമോ?

വിഭാ:— (ദ്ധതയോടെ, അപരാധിയെ നോക്കികൊണ്ടു്) അപരാധി, നിങ്ങൾ പുരുഷനാണു്. നിങ്ങളുടെ സ്പർശനത്തിൽ സ്ത്രീത്വം അനുഭവപ്പെട്ടില്ല. മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ പുരുഷനാണെന്നു സമ്മതിക്കാമെന്നു നിങ്ങൾ എന്നോടു് ഏറ്റിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവല്ലോ. എന്റെ അഭിമാനത്തിനുവേണ്ടി, എന്റെ വാക്കിനെ പാലിക്കുവാൻവേണ്ടി നിങ്ങൾ അപരാധം ഏറ്റുപറഞ്ഞാലും. (അപരാധി മൗനംദീക്ഷിക്കുന്നു) അപരാധി! നിങ്ങൾ എന്താണു മിണ്ടാതിരിക്കുന്നതു്? നിങ്ങൾ എന്താണു കുറ്റം സമ്മതിക്കാത്തതു്?

വിക്ര:— (വിഭാവരിയോടു്) നിങ്ങളുടെ വാക്കുകളും രഹസ്യപൂർണ്ണങ്ങളാണു്.

വിഭാ:— യാതൊരു രഹസ്യവും ഇല്ല മഹാരാജാവേ. (അപരാധിയോടു്) നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നു ഞാൻ തീർത്തുപറയുന്നു. എന്റെ മുഖത്തുനോക്കി നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നു പറയു.

അപ:— (വിഭാവരിയെ നോക്കിയിട്ട്) എന്നാൽ ഞാൻ പുരുഷനാണ്.

വിക്ര:— (ക്രുദ്ധനായി അപരാജിത എന്ന വാൾ ഉറയിൽ നിന്നും ഊരിക്കൊണ്ട്) സൂക്ഷിക്കണം. സത്യത്തോടാണോ നിങ്ങൾ കളിക്കുന്നത്. രാജമര്യാദയെ അപമാനിക്കുന്നതുകൊണ്ട് കഠിനമായ ശിക്ഷക്ക് പാത്രമാകും. കത്തിയെരിയുന്ന അഗ്നിപർവ്വതത്തെ കൈക്കുമ്പിളിലെ വെള്ളംകൊണ്ട് ശാന്തമാക്കാമെന്നു വ്യാമോഹിക്കുന്നുവോ? (ഉറക്കെ) ആരവിടെ?

അപ:— (മുട്ടുകുത്തികൊണ്ട്) മഹാരാജാവേ, ക്ഷമിച്ചാലും. ഞാൻ അപരാധിനിയാകുന്നു. ഞാൻ അവിടത്തോട് ദയാഭിക്ഷ യാചിക്കുന്നു.

(കാവല്ക്കാരൻ പ്രവേശിച്ച് നമസ്കരിക്കുന്നു.)

വിക്ര:— (അപരാധിയോട്) അങ്ങനെയോ? അപ്പോൾ നിങ്ങൾ പുരുഷനല്ലേ! ഇപ്പോൾതന്നെ വിഭാവരിയെ നോക്കി നിങ്ങൾ പുരുഷനാണെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ.

അപ:— ഞാൻ സ്ത്രീയാണ്. മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ അസത്യം പറയുവാനുള്ള കഴിവ് എനിക്കില്ല.

വിക്ര:— ഇതിലെന്തോ രഹസ്യമുണ്ട്. കൊള്ളാം. നിങ്ങൾ സ്ത്രീതന്നെ ആയിരിക്കട്ടെ. (പെട്ടെന്ന് അണിയറയിലേയ്ക്കു നോക്കികൊണ്ട്) അയ്യോ! സർപ്പം. (കാവൽക്കാരൻ ആ ഭാഗത്തേക്ക് ഓടുന്നു. അപരാധി ഓടി സിംഹാസനത്തിന്റെ പിന്നിൽ ഒളിക്കുന്നു.

വിക്ര:— കുറവാളി വാസ്തവത്തിൽ സ്ത്രീതന്നെയാണ്. സർപ്പം എന്നു കേട്ടതോടെ ഭയപ്പെട്ടുപോയി. ഇതു പുരുഷലക്ഷണമല്ല. (വിഭാവരിയെ നോക്കി) നിങ്ങൾക്കു യാതൊരു ഭയവും ഉണ്ടായില്ലല്ലോ? (വാളുറയിൽവച്ചുകൊണ്ട്)

വിഭാ:— മഹാരാജാവേ, ഞാൻ ധൈര്യശാലിനിയാണു്.

അപ: —(മുന്നോട്ടുവന്നു്) മഹാരാജാവേ, ക്ഷമിച്ചാലും. വിഭാവരി പുരുഷനാണു്.

വിക്രു:— ഓഹോ ഇതാണു രഹസ്യം. വിഭാവരി പുരുഷനാണെന്നു നാമും ഊഹിക്കുന്നു.

വിഭാ:— പുഷ്പികേ, നിങ്ങൾ വിശ്വാസവഞ്ചനചെയ്തു.

(കുറവാളിയെ നോക്കിക്കൊണ്ടു്)

പുഷ്പിക:— ക്ഷമിക്കണം രാജകുമാരാ; വളരെ ശ്രമിച്ചിട്ടും മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ അസത്യം പറയുവാൻ എനിക്കു ശക്തി ഉണ്ടായില്ല.

വിക്രു: — (ആശ്ചര്യത്തോടെ) രാജകുമാരാ!

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ, ഈ വിഭാവരി ശകരാജകുമാരൻ ഭ്രമകനാണെന്നു് ക്ഷമാപ്രാർത്ഥനയോടുകൂടി ഞാൻ അവിടത്തെ ബോധിപ്പിക്കുന്നു.

വിക്രു: — (ആശ്ചര്യത്തോടും ക്രോധത്തോടും) ശകരാജകുമാരനായ ഭ്രമകൻ! (വാളിൽ കൈവച്ചുകൊണ്ടു്) പറയു. രാജകുമാരാ! സൗരാഷ്ട്രയുദ്ധസമയത്തു് നിങ്ങൾ എവിടെയായിരുന്നു? ഈ വേഷത്തിൽ വിദിശയിലെ സ്ത്രീകളുടെ ഇടയിൽ ഒളിഞ്ഞിരിക്കുകയായിരുന്നോ? നിങ്ങൾ വിഭാവരിയാണോ? ഭീരുവായ രാജകുമാരാ! അമ്മയുടെ മുലപ്പാലിനെ ലജ്ജിപ്പിക്കുന്നതിൽ സങ്കോചമുണ്ടായില്ലെ നിങ്ങൾക്കു്? സ്ത്രീവേഷത്തിൽ തന്റെ പുരുഷതത്തെ കളങ്കപ്പെടുത്തിയതിൽ നിങ്ങൾക്കു ഒട്ടും ക്ഷോഭം തോന്നിയില്ലേ? എന്നിട്ടും ആരോപണവുമായി വന്നിരിക്കുന്നു. അപരാധി ആയിരുന്നിട്ടും മറ്റുള്ളവരെ കുറ്റപ്പെടുത്തുവാൻ ഇതു ധൈര്യമോ? രാജമര്യാദയുടെപേരിൽ ഈ കപടാഭിനയം ആത്മഹത്യയേക്കാൾ നല്ലതെന്നു നിങ്ങൾക്കു് എങ്ങനെ തോന്നി? ഭീരുതത്വത്തിന്റെ പ്രതിരൂപം മാത്രമായ ഭ്രമകരാജകുമാരാ!

ഭ്രമകൻ:— ഞാൻ ഭീരുവല്ല, മഹാരാജാവേ.

വിക്രമൻ:— നിങ്ങൾ ഭീരു അല്ലേ. ഒരു ഭാരതീയ സ്ത്രീയായിരുന്നതിനുപോലും അഹിതയില്ലാത്ത നിസ്സാരനാണു നിങ്ങൾ. ഭാരതസ്ത്രീയുടെ ഗളനാദം കരഞ്ഞു കരഞ്ഞു് വികൃതമായിപ്പോലും. അപമാനം സഹിച്ചു; ആയുധം പ്രയോഗിച്ചില്ല. അഭിമാനസംരക്ഷണത്തിനായി പ്രതികാരം ചെയ്യുവാൻ മഹാരാജാവിന്റെ മുമ്പിൽ ആക്ഷേപകാരിയായി ചമഞ്ഞു. ആക്ഷേപത്തെ വിശദീകരിക്കുന്നതിൽ ലജ്ജ. ഇതെല്ലാം ഭാരതീയ വനിതയുടെ ലക്ഷണമാണോ? നമുക്കു മുമ്പേതന്നെ സംശയമുണ്ടായിരുന്നു. ശകന്മാക്കു് ഭാരതസ്ത്രീകളുടെ ഭാവശുദ്ധി തിരിച്ചറിയുന്നതിനുള്ള യോഗ്യതയുണ്ടോ? നിങ്ങൾ ശകരാജകുമാരനായ ഭ്രമകനാണു്. നിങ്ങൾക്കുണ്ടോ കാര്യവിവരം. സ്ത്രീവേഷം ധരിക്കുവാൻ മാത്രമേ നിങ്ങൾക്കറിയൂ.

ഭ്രമക:— മഹാരാജാവേ, അവിടുന്നു എന്നെ അപമാനിക്കരുതെ. എന്റെ സ്വന്തം ഇഷ്ടത്താലാണു് ഞാൻ സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ചതു്. ഞാൻ ഭീരുവല്ല. അങ്ങേയ്ക്കു് എന്നോടു യുദ്ധം ചെയ്യണമെങ്കിൽ എനിക്കുകൂടി ഒരു വാൾ കൊണ്ടുവന്നു തരുവാൻ കല്പിച്ചാലും. താങ്കളോടു യുദ്ധം ചെയ്തു് ജയം വരിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല എന്നു് എനിക്കറിയാം. പക്ഷേ ശകരാജകുമാരനു് മരിക്കുവാനും ഭയമില്ല.

വിക്രമൻ:— (പുഞ്ചിരിയോടെ) ഇതു കേട്ടിട്ടു ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. (മണിയടിക്കുന്നു) വിഭാവരിയും ഭ്രമകനും തമ്മിൽ എന്താണു് വ്യത്യാസമെന്നു് എനിക്കറിയാം. ഈ സംഗതികളെല്ലാം രഹസ്യമായി നമ്മുടെ മുമ്പിൽ അവതരിപ്പിച്ചതിന്റെ ആവശ്യം എന്താണു്. സ്ത്രീയും പുരു

ഷനും; പുരുഷനും സ്ത്രീയും! നമ്മുടെ രാജ്യത്തു് ഈ ഇന്ദ്ര ജാലത്തിനൊന്നും സ്ഥാനമില്ല.

(കാവൽക്കാരൻ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു)

പ്രഹ:— തിരുമേനി! സപ്പാത്തെ കണ്ടില്ല.

വിക്ര:— ശരി—(വിഭാവരിയെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടു്) ഈ സ്ത്രീയെ ആയുധപ്പുരയിൽ കൊണ്ടുപോയി സൈനികരുടെ വേഷവിധാനങ്ങൾ നല്കണം. ഇയാളുടെ അഭീഷ്ടാനുസരണം ഒരു വാളും.

പ്രഹ: — ഉത്തരവു്.

വിക്ര: — സ്ത്രീവേഷത്തിൽ നമ്മുടെ മുമ്പാകെ അധികനേരം നിന്നു് ഇനിയും പുരുഷത്വത്തെ അപമാനിയ്ക്കരുതു്. ക്ഷത്രിയ രാജകുമാരാ! (ഭ്രമകൻ സൈനികന്റെ കൂടെ പോകുന്നു)

വിക്ര: — (തിരിഞ്ഞു് പുഷ്പികയോടു്) പുഷ്പികേ! പുരുഷനായിരുന്ന ആൾ സ്ത്രീവേഷത്തിൽവന്നു. പുരുഷനാണെന്നു സകല്പിച്ചവർ സ്ത്രീയായി മാറി. ഇതെല്ലാം ഏതു ബുദ്ധിലോചനയുടെ ഫലമാണു്.

പുഷ്പി: — ഇതു് എന്റെ സ്വന്തം ജീവിതകഥയാണു്. പരിതസ്ഥിതിയുടെ സമ്മർദ്ദനത്താൽ ഇതെല്ലാം സംഭവിച്ചു. ഞാൻ നിസ്സഹായയായിരുന്നു.

വിക്ര:— ഈ സംഭവവികാസങ്ങളുടെ പ്രധാനനടി നിങ്ങളാണു്, അല്ലേ!

പുഷ്പി:— അല്ല മഹാരാജാവേ, ഞാനല്ല പ്രധാനപാത്രം.

വിക്ര: — പ്രധാന പാത്രമല്ലെങ്കിൽ പുരുഷനാണെന്നതിനു് പറഞ്ഞു?

പുഷ്പി:— ഉപകാരത്തിന്റെ കടപ്പാടിൽനിന്നും മോചനം ലഭിക്കുവാൻ.

വിക്ര:— ഉപകാരത്തിന്റെ കടപ്പാടോ? ആരുടെ കടപ്പാടിൽനിന്നു് മോചനം നേടുവാൻ?

പുഷ്പി:— രാജകുമാരൻ ഭ്രമകൻ എനിക്ക് വളരെ ഉപകാരം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

വിക്രു:— എന്തുപകാരം?

പുഷ്പി:— മഹാരാജാവേ, ഞാൻ ഉജ്ജയിനിയിൽ താമസിക്കുകയായിരുന്നു. രണ്ടു കൊല്ലം മുൻപ് ഒരു കാര്യസാദ്ധ്യത്തിനായി ഗുജ്ജരദേശത്തു് പോയി. പെട്ടെന്നു് ശകന്മാർ ഗുജ്ജരദേശത്തേ ആക്രമിച്ചു. നിർഭാഗ്യവശാൽ ഞാൻ ശകന്മാരുടെ കയ്യിൽ അകപ്പെട്ടു. മറ്റു തടവുകാരോടൊപ്പം എന്നെയും കൊലസ്ഥലത്തേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയപ്പോൾ പെട്ടെന്നു് ഈ രാജകുമാരൻ വന്നു് എന്നെ രക്ഷിച്ചു് സ്വതന്ത്രയാക്കി.

വിക്രു:— എന്തുകൊണ്ടാണു് നിങ്ങളോടുമാത്രം ഈ ദയ കാണിച്ചതു്?

പുഷ്പി:— എനിക്കറിയില്ല.

വിക്രു:— ഒരുപക്ഷേ നിങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യത്തോടുള്ള ആകർഷണമായിരിക്കാം അപ്രകാരം ചെയ്യാൻ അയാളെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്.

പുഷ്പി:— എന്തോ ആകട്ടെ. ഏതായാലും അയാൾ എന്റെ അഭിമാനത്തേ കളങ്കപ്പെടുത്തുവാൻ അനുവദിച്ചില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, എനിക്കു് ജീവദാനം ചെയ്കയും ചെയ്തു. ഈ വലിയ ഉപകാരത്തിനു് എന്തെങ്കിലും പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യണമെന്നു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു.

വിക്രു:— പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യൽ അന്യായത്തിന്റെ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെയാണോ?

പുഷ്പി:— ക്ഷമിച്ചാലും. രാജകുമാരൻ എന്നോടു് ഈ കാര്യമാണു് ആവശ്യപ്പെട്ടതു്.

വിക്രു:— ആകട്ടെ, ഈ ക്ഷത്രപകുമാരൻ എന്തിനാണു് സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ചതു്?

പുഷ്പി:— അവിടന്നു് മാൾവാ, ഗുജ്ജരം, സൗരാഷ്ട്രം മുതലായ ദേശങ്ങളിൽനിന്നു് ശകന്മാരെ നാട്ടുകടത്തിയപ്പോൾ എന്നെ രക്ഷിച്ചനുഗ്രഹിച്ച ഈ രാജകുമാരനു് ഗുജ്ജരം വിട്ടനതിൽ സങ്കടം ഉണ്ടായി. അയാൾ ഗുജ്ജരദേശത്തുതന്നെ താമസിക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു. പക്ഷെ പുരുഷവേഷത്തിൽ താമസിക്കുന്നതു് ജീവാപായത്തിനു് കാരണമായിരുന്നതുകൊണ്ടു് സ്ത്രീവേഷത്തിൽ ജീവിക്കുന്നതു് ക്ഷേമമെന്നു് കരുതി.

വിക്രം:— എന്നാൽ പിന്നെ ഗുജ്ജരദേശത്തുതന്നെ എന്തുകൊണ്ടു താമസിച്ചില്ല?

പുഷ്പി:— നിർഭാഗ്യമെന്നു പറയട്ടെ, അവിടെയും ജനങ്ങളുടെ സംശയദൃഷ്ടി, അയാളുടെ മേൽ പതിഞ്ഞു. ആ സമയത്തു് എനിക്കു് ഉജ്ജയിനിയിലേയ്ക്കു് വരേണ്ടിവന്നതിനാൽ എന്റെ കൂടെ ഉജ്ജയിനിലേയ്ക്കു വരേണമെന്നുള്ള അയാളുടെ അപേക്ഷയെ ഞാൻ സ്വീകരിച്ചു.

വിക്രം:— നിങ്ങൾക്കയാളോടു പ്രേമം ഉണ്ടോ?

പുഷ്പി:— പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യുന്ന മനോഭാവത്തെ പ്രേമം എന്നു പറയാറില്ല.

വിക്രം:— ശരി, അയാൾക്കു നിങ്ങളോടു പ്രേമം ഉണ്ടോ?

പുഷ്പി:— അതെനിക്കു പറയുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല. അതു രത്തിലുള്ള പെരുമാറ്റത്തെ ഞാൻ എന്നും വെറുക്കുന്നു. ഏറിയാൽ ഒരു സഹോദരൻ എന്നേ എനിക്കയാളെ കണക്കാക്കുവാൻ പറ്റുകയുള്ളൂ.

വിക്രം:— ഇങ്ങിനെ കേൾക്കുന്നതിൽ നമുക്കു വളരെ സന്തോഷമുണ്ടു്. കപടവേഷം ധരിച്ചു്, അപരാധിയായി ഉജ്ജയിനിയിൽ വരുവാൻ ആ രാജകുമാരനു് ഭയമുണ്ടായിരുന്നില്ലേ?

പുഷ്പി:— അയാൾക്കു് എന്റെ ആശ്രയമാണു് ഏറ്റവും വ

ലിയ ബുദ്ധിമതിയായിരുന്നു. മഹാരാജാവേ, സർവ്വവിധത്തിലും അയാളെ രക്ഷിക്കുവാനുള്ള കഴിവുണ്ട് എനിക്കെന്ന് അയാൾ കരുതിയിരുന്നു

വിക്രമൻ:— അങ്ങിനെയെങ്കിൽ രാജ്യസമക്ഷം അപരാധിനിയായിത്തീർന്നിട്ടും അയാളെ രക്ഷിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു സാധിച്ചില്ലല്ലോ.

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ, അവിടത്തേയ്ക്ക് അതിനുള്ള കഴിവുണ്ടല്ലോ.

വിക്രമൻ:— പുഷ്പികേ, നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ, ഞാൻ ശകന്മാർക്ക് ഒരേ ഒരു ശിക്ഷയേ നല്കാറുള്ളു എന്നും അതു മരണശിക്ഷയാണെന്നും. പക്ഷെ ഈ ശിക്ഷയിൽ യുദ്ധത്തിൽ എന്നോടു നേരിടാതിരുന്നതിലാണ് എനിക്ക് ദുഃഖം. എന്നാലും അയാൾക്ക് നല്കേണ്ടതായ ശിക്ഷയിൽ യാതൊരു വ്യത്യാസവും വരുന്നില്ല. ഇനി ഒരു കാര്യം കൂടി വിശദീകരിച്ചുതരണം. എന്തു കാര്യസാധ്യത്തിനാണ് അയാൾ കപടവേഷം ധരിച്ചതും നിങ്ങളെ കൂറുകാരിയാക്കിയതും?

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ! കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ അവിടത്തെ ശിക്ഷാനടപടിയും ധാർമ്മികമായ ഭരണരീതിയും അയാൾക്ക് മനസ്സിലായി. ഏതെങ്കിലും ഒരു ദിവസം ന്യായസഭക്കുമുമ്പിൽ ഹാജരാകേണ്ടിവരുമെന്ന ഭയം അയാളെ അലട്ടിത്തുടങ്ങി. ഉജ്ജയിനിയിലെവിടേയും വിക്രമാദിത്യമഹാരാജാവിന്റെ വാൾ ചലിക്കുന്നതായി കാണപ്പെട്ടു. അതിനാൽ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കപിശായിലേക്ക് പോകുവാൻതന്നെ തീരുമാനിച്ചു. പക്ഷേ, മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ പ്രാണാപായം നേരിട്ടെങ്കിലോ എന്ന ഭയമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ഒരു സൈനികരുടെ അകമ്പടിയോടുകൂടി അവരുടെ സംരക്ഷണത്തിൽ

പോകുന്നതാണു് ഉചിതമെന്നു് അയാൾക്കു തോന്നി. അങ്ങിനെ ഈ ആരോപണത്തെ ആവിഷ്കരിക്കേണ്ടതായിവന്നു.

വിക്രു:— (തലയാട്ടികൊണ്ടു്) ശരി.

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ! സ്ത്രീയെ അപമാനിച്ചാലുള്ള ശിക്ഷ നാട്ടുകടത്തൽ എന്ന രാജനിയമത്തെ അവിടുന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ! — ആ ശിക്ഷാക്രമത്തിന്നനുസരിച്ചു് പുരുഷനാണെന്നു് ഞാൻ സമ്മതിച്ചാൽ നാട്ടുകടത്തപ്പെടും. അങ്ങിനെ ശിക്ഷക്കു് വിധേയയാകുമ്പോൾ അയാൾ വിഭാവരി എന്ന ഭാവേന എന്നെ ചുട്ടിത്തേച്ചു് രാജ്യത്തുനിന്നും നിഷ്കാസനം ചെയ്യുവാൻ അനുവദിക്കേണമെന്നു് അയാൾ അവിടത്തോടു അപേക്ഷിക്കുമായിരുന്നു. അങ്ങനെ എന്റെ കൂടെത്തന്നെ സൈനികസംരക്ഷണയിൽ നഗരാതിർത്തിവരെ ഞങ്ങൾക്കെത്താമായിരുന്നു. പിന്നീടു് അതിർത്തി വിട്ടാൽ അവിടത്തെ ഈ രാജ്യത്തുനിന്നും ഓടി രക്ഷപ്പെടുകയും ചെയ്യാമായിരുന്നു.

വിക്രു:— അപ്പോൾ ഇതു് രഹസ്യമല്ലേ!

പുഷ്പിക:— അതുകൊണ്ടാണു് പുരുഷനാണെന്നു് അവിടത്തെ മുമ്പിൽവെച്ചു് സമ്മതിക്കുവാൻ അയാൾ എന്നെ പ്രേരിപ്പിച്ചതു്.

വിക്രു:— പക്ഷേ ഏതെങ്കിലും സ്ത്രീയെ അപമാനിച്ചു് നാട്ടുകടത്തൽ ശിക്ഷ സ്വീകരിക്കുന്നതായിരുന്നില്ലേ ഇതിലും നല്ലതു്?

പുഷ്പിക:— ശരിയാണു് മഹാരാജാവേ! രാജസന്നിധിയിൽനിന്നും ജീവനു രക്ഷ ലഭിച്ചാൽതന്നെയും വഴിമദ്ധ്യേ ഏതെങ്കിലും ഭടൻ അയാളെ കൊന്നേയ്ക്കുമോ എന്നു ഭയവുമുണ്ടായിരുന്നു അയാൾക്കു്.

വിക്രു:— ഈ ശിക്ഷാനടപടിയിൽ നിങ്ങളും നാടുകടത്തപ്പെടുമായിരുന്നില്ലേ!

പുഷ്പികു:— ഉവ്വ് — മഹാരാജാവേ! ഉപകാരം ചെയ്ത ആൾക്കുവേണ്ടി അതും സഹിക്കുമായിരുന്നു. പിന്നീട് അവിടത്തെ സ്വർണ്ണമുദ്രകളാൽ പ്രശോഭിതമായ ഈ കണ്ണാഭരണം കാണിച്ചു, വീണ്ടും എനിക്ക് ഉജ്ജയിനിയിലേക്കു തിരിച്ചുവരാമായിരുന്നു.

വിക്രു:— അപരാധിയെ മറച്ചുവെച്ച് അയാളുടെ ഗൂഢാലോചനകളിൽ പങ്കെടുത്തു് നിങ്ങൾ രാജദ്രോഹകാരം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളും ശിക്ഷാർഹനാണ്.

പുഷ്പികു:—ശിക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടിത്തന്നെയാണ് നിസ്സീമമായ ഉപകാരം ചെയ്ത ശകരാജകുമാരന്റെ ആഗ്രഹപൂർത്തി ഞാനെന്റെ ധർമ്മമായി കരുതി.

വിക്രു:— ശകന്മാരും ആര്യന്മാരും തമ്മിലുള്ള ബന്ധമെന്താണെന്നു് നിങ്ങൾക്കറിയില്ലേ? ശകന്മാർ ആര്യന്മാരോടു് എത്രയെത്ര അക്രമങ്ങൾ ചെയ്തിരിക്കുന്നു? ബ്രാഹ്മണരെ വധിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. വർണ്ണാശ്രമധർമ്മവ്യവസ്ഥയെ ഉന്മൂലനം ചെയ്യുവാൻ പ്രയത്നിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. സ്വേച്ഛാധികാരികളായ ക്ഷത്രപരുടെ ഭരണത്തിൽപ്പോലും അപരിചിതയാണോ നിങ്ങൾ?

പുഷ്പികു:— അല്ല, മഹാരാജാവേ! ശകന്മാരുടെ അക്രമകഥകൾ എനിക്കറിയാം. എങ്കിലും ഭൂമകരാജകുമാരൻ വളരെ ദയാലുവാണു്. മൃദുലഹൃദയനും നീതിമാനുമാണു്. അല്ലെങ്കിൽ പിന്നെന്തിനാണു് അയാൾ എന്നെ രക്ഷിച്ചതു്? എന്റെ അഭിമാനത്തെ സംരക്ഷിച്ചതു്? ജാതിയിൽ ശകനാണെങ്കിലും വിശ്വാസത്തിലും ആചാരത്തിലും ആര്യനാണു്. ജൈനമതത്തിൽ പൂർണ്ണവിശ്വാസമുണ്ടു്. ഹിംസയെ വെറുക്കുന്നവനും ശകനായി

രുന്നിട്ടും ഫലമൂലാദികൾമാത്രം ഭക്ഷിക്കുന്ന സന്യാസിക്കു മാണു്.

വിക്രമൻ:— ഈ പ്രഭാഷണങ്ങളൊന്നും അയാളെ നിരപരാധിയാണെന്നു് തെളിയിക്കുവാൻ പര്യാപ്തമാകുന്നില്ല. ആര്യവനിതയെ രക്ഷിച്ചതിനു് അയാൾക്കു് ഞാൻ മാപ്പുകൊടുക്കുകയാണെങ്കിൽകൂടി കളങ്കാരോപണങ്ങൾക്കു തീച്ചയായും ശിക്ഷിക്കും. അതോടൊപ്പം നിങ്ങളേയും.

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ, എനിക്കു് ശിക്ഷ വിധിച്ചാലും, പക്ഷേ എനിക്കു് ഉപകാരം ചെയ്ത ആ ക്ഷത്രപരാജകുമാരനു് മാപ്പു് നല്കിയാലും.

വിക്രമൻ:— ശകക്ഷത്രപനായതുകൊണ്ടുതന്നെ അയാൾ ശിക്ഷക്കർഹനാണു്. രാജ്യത്തെ നിയമം ഒരിക്കലും ശകക്ഷത്രപനെ പ്രബലനാക്കുവാൻ അനുവദിക്കുന്നതല്ല. ആഷ്ഠസംസ്കാരത്തെ ചവുട്ടിമെതിക്കുവാൻ ശകന്മാർ സ്വീകരിച്ച നീചപ്രവൃത്തികൾക്കു് അനേക തലമുറകളോളം പ്രായശ്ചിത്തത്തിന്റെ അഗ്നിയിൽ അവർക്കു് എരിയേണ്ടതായിവരും. അതുമല്ല, വിക്രമാദിത്യന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽ ആഷ്ഠധർമ്മവിദ്രോഹി ലോകത്തിലെ ഏറ്റവും വലിയ അപരാധിയും ആണു്.

പുഷ്പിക:— രാജകുമാരനു് ഒരു വിധത്തിലും മാപ്പു് ലഭിക്കുകയില്ലേ?

വിക്രമൻ:— അപരാധത്തെ ക്ഷമിക്കാം. പക്ഷേ ഒരു കാര്യം. ആഷ്ഠധർമ്മം സ്വീകരിച്ചു് സമസ്തദേശത്തും അതിനെ പ്രചരിപ്പിക്കാമെന്നു് ഏല്ക്കുകയാണെങ്കിൽമാത്രം. അയാൾ ഈ പ്രായശ്ചിത്തം സ്വീകരിക്കുമോ?

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ! എനിക്കു് വിശ്വാസം പോരാ.

വിക്രമൻ:— അപ്പോൾ അവൻ തീച്ചയായും ശിക്ഷിക്കപ്പെടും. അയാൾ രാജധർമ്മത്തെ അവഹേളിച്ചു. ഗൃദ്ധാലോ

ചനകളിൽ ഏർപ്പെട്ട് രാജ്യദ്രോഹം ചെയ്യ. കളങ്കാരോപണംവഴി തൻറെ മോചനത്തിനു് കടിലമായ മാർഗ്ഗവും സ്വീകരിച്ച.

പുഷ്പിക:— (ഹതാശയായി) മഹാരാജാവിൻറെ ഇഷ്ടം നിറവേറട്ടെ.

വിക്ര:— ഒരു കാര്യംകൂടി കേൾക്കു പുഷ്പികേ! നിങ്ങളുടെ കുറ്റത്തിനും ശിക്ഷാനടപടി എടുക്കും. സത്യം പറഞ്ഞു; രാജധർമ്മത്തെ ആദരിച്ച; അങ്ങനെ നിങ്ങൾക്കു് തൻറെ അപരാധത്തെ ലഘൂകരിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. എങ്കിലും ശകക്ഷത്രപനുമായി ഗൂഢാലോചനകളിൽ ഏർപ്പെട്ടതിനു് രണ്ടുമാസത്തെ കാരാഗൃഹവാസം ശിക്ഷയായി ലഭിക്കും.

പുഷ്പിക:— എൻറെ കാരാഗൃഹവാസത്തിൻറെ സമയം വർദ്ധിപ്പിച്ചാലും. പക്ഷേ ഉപകാരിയായ ആ ക്ഷത്രപനിൽ ക്ഷമിച്ചാലും.

വിക്ര:— ഇതു് അസംഭവമാണു്. രാജനീതി സ്ത്രീകളുടെ വിനയശീലംകൊണ്ടു തരളമാകാറില്ല.

[കാവല്ക്കാരൻറെ കൂടെ ഭ്രമകൻ സൈനികവേഷത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. അയാളുടെ കയ്യിൽ വാളുണ്ടു്. സുന്ദരഗാത്രനായി കാണപ്പെടുന്നു.]

വിക്ര:— (കാവല്ക്കാരനോടു്) നിങ്ങൾ ഇവിടെത്തന്നെ പ്രവേശനസ്ഥലത്തു് പുറത്തുണ്ടായിരിക്കണം. നിങ്ങളുടെ ആവശ്യം വരും.

കാവല്ക്കാരൻ:—(തലതാഴ്ത്തിക്കൊണ്ടു്) ഉത്തരവു് (പോകുന്നു.)

വിക്ര:— (ഭ്രമകനോടു്) ക്ഷത്രപരാജകുമാരനായ ഭ്രമക! വരണം. നിങ്ങളുടെ ഗൂഢാലോചനകളെപ്പറ്റി സകല കാര്യങ്ങളും നാം മനസ്സിലാക്കികഴിഞ്ഞു. നിങ്ങൾ രാജ്യാദരയെ അപമാനിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. കളങ്കാരോപണംചെയ്യു

നിങ്ങൾ ന്യായത്തെ വഞ്ചിക്കുന്നതിനുകൂടി ശ്രമിച്ചു. നിങ്ങൾക്ക് ഇനി എന്തെങ്കിലും പറയുവാനുണ്ടോ?

ഭ്രമകൻ:— ഉജ്ജയിനിയിലെ സ്ത്രീയും എന്നോട് വിശ്വാസവഞ്ചന ചെയ്തിരിക്കവേ എനിക്കിനി ഒന്നും പറയുവാനില്ല.

വിക്രം:— ക്ഷത്രപാ, നിങ്ങൾ ഇക്കാര്യത്തെ എന്തിനു വിശ്വാസവഞ്ചനയായി കരുതുന്നു? അവൾ നിങ്ങളുടെ പരിപാവനമായ വിശ്വാസത്തോട് അവഹേളനാപൂർവ്വം പെരുമാറിയിരുന്നു എങ്കിൽ നിശ്ചയമായും അവൾ വിശ്വാസഘാതകിയാകുമായിരുന്നു. പക്ഷേ സത്യാസത്യവിവേചനം ചെയ്തുകൊണ്ട് പവിത്രമായ രാജധർമ്മത്തിന്റെ അന്തസ്സു പാലിക്കുകയാണു ചെയ്തത്. ഈ പെരുമാറ്റത്തിനു് അവളെ പ്രശംസിക്കുകയല്ലേ വേണ്ടത്.

ഭ്രമ:— മഹാരാജാവേ എന്റെ സേനാവിഭാഗത്തിലെ സൈനികരിൽനിന്നു ഞാൻ അവളെ രക്ഷിച്ചു. മഹാരാജാവിൽനിന്നും അവൾ എന്നെ രക്ഷിക്കും എന്നു ഞാൻ കരുതി.

വിക്രം:— അപ്പോൾ നിങ്ങൾ പ്രത്യുപകാരം കാംക്ഷിക്കുന്നു. അല്ലേ?

ഭ്രമകം:— ഇല്ല. ആപത്തുകാലത്തു കേവലം ആത്മരക്ഷമാത്രം കാംക്ഷിക്കുന്നു. മറ്റൊന്നും ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

വിക്രം:— പക്ഷേ കപടാരോപണങ്ങൾകൊണ്ട് ആത്മരക്ഷ ലഭ്യമല്ല. ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനു തയ്യാറെടുത്തു വന്നതല്ലേ? (വാൾ കയ്യിലെടുത്തുകൊണ്ട്)

ഭ്രമ:— ഞാൻ തയ്യാറായിത്തന്നെയാണു്. വന്നിട്ടുള്ളതു്. (വാളെടുക്കുന്നു)

വിക്രം:— പക്ഷേ യുദ്ധം ചെയ്യുവാനുള്ള സന്ദർഭം ദാനമായി കിട്ടുന്നതല്ല.

ഭ്രമക:— കാരണം അറിയുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

വിക്ര:— കാരണമോ? സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ച ഒരാൾ നമ്മോട് ദ്വന്ദ്വയുദ്ധത്തിനു് യോഗ്യനല്ല. ഇപ്പോഴും നിങ്ങളിൽ വിഭാവരിയുടെ രൂപമാണു് നാം കാണുന്നതു്. അതിനാൽ വാൾ പ്രയോഗിക്കുവാൻ നിവൃത്തിയുമില്ല. നിങ്ങൾക്കു് കൊലയാളിയുടെ വാളാണു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതു്. വിക്രമാദിത്യന്റെ 'അപരാജിത'യല്ല. വാൾ നിലത്തു വെയ്ക്കു!

ഭ്രമ:— പക്ഷേ ഞാൻ ദ്വന്ദ്വയുദ്ധം ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

വിക്ര:— (പരുഷസ്വരത്തിൽ) ക്ഷത്രപാ—നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ ന്യായസഭയുടെ മുമ്പിലാണു്.

(ഭ്രമകൻ ലജ്ജയോടും കോപത്തോടും വാൾ വലിച്ചെറിയുന്നു.)

വിക്ര:— നിയമത്തിന്റെ ശാസനയെ പാലിച്ചതിൽ നമുക്കു് വലിയ സന്തോഷമുണ്ടു്. ഭ്രമക—സ്ത്രീവേഷം ധരിച്ചു് രാജ്യശാസനത്തെ കബളിപ്പിച്ചു. മിഥ്യാരോപണംചെയ്തു രാജ്യമര്യാദയെ അപമാനിച്ചു. അതിനാൽ കഠോരമായ ശിക്ഷക്കു പാത്രമായി. എന്നാലും ഭ്രമക, ഒരു ഭാരതീയ വനിതയ്ക്കു് പ്രാണരക്ഷ നല്കിയ നിങ്ങൾക്കു് മാപ്പു നല്കുവാനുള്ള ചട്ടവുമുണ്ടു്; നിയമത്തിനനുസരിച്ചു് പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുകയാണെങ്കിൽമാത്രം. പ്രായശ്ചിത്തം സ്വീകാര്യമാണോ?

ഭ്രമകൻ:— ഒരു വിധത്തിലുള്ള പ്രായശ്ചിത്തവും എനിക്കു് സ്വീകാര്യമല്ല.

വിക്ര:— എന്നാൽ കളങ്കാരോപണത്തിനുള്ള ശിക്ഷയും അനിവാര്യമാണു്.

ഭ്രമകൻ:— അവിടത്തേയ്ക്കു് കളങ്കാരോപണമായി തോന്നുന്നതു് എനിക്കു് രാജനീതിയാണു്.

വിക്രം:— എന്റെ രാജനീതി നിങ്ങളെ ശിക്ഷിക്കുവാൻ എന്നെ അനുശാസിക്കുകയാണു്. മഹാരാജാവിനോടു് കാപടൃം പ്രവത്തിച്ചതിനുള്ള ശിക്ഷയെന്തെന്നറിയാമോ? ഭ്രമകാ—

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! അതറിയണമെന്നു് ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചിട്ടേയില്ല.

വിക്രം:— എന്നാൽ ഇപ്പോൾ അറിയാം. നിങ്ങളുടെ കൈകൾ രണ്ടും മുറിക്കപ്പെടട്ടം.

പുഷ്പിക:— (ഉപട്ടെന്നു് മുട്ടുകുത്തികൊണ്ടു്) ക്ഷമിക്കണം മഹാരാജാവേ! ക്ഷമ.....

വിക്രം:— എഴുന്നേല്ക്കു. പുഷ്പികേ! എഴുന്നേല്ക്കു— നിങ്ങൾ മുമ്പുതന്നെ ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടവളാണു്. ഒന്നുംതന്നെ പറയുവാനുള്ള അധികാരം ഇപ്പോൾ നിങ്ങൾക്കില്ല. (ഭ്രമകനോടു്) ഭ്രമകാ—ശ ക്ഷാനടപടി ഉടനെതന്നെ എടുക്കുന്നതാണു്.

(പുഷ്പിക എഴുനേല്ക്കുന്നു.)

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! ഞാൻ എപ്പോഴും തെയ്യാറാണു്.

(വിക്രമാദിത്യൻ മണിയടിക്കുന്നു.)

വിക്രം:— ഭ്രമകാ—നിങ്ങളുടെ കൈകൾ നഷ്ടപ്പെട്ടാൽ പിന്നെ നിങ്ങളുടെ യുദ്ധകൌശലം ഒരിക്കലും കാണുവാൻ പറ്റുകയില്ലല്ലോ എന്ന ദുഃഖം മാത്രമേ എനിക്കുള്ളു. പോട്ടെ—സാരമില്ല. അടുത്ത ജന്മത്തിലെങ്കിലും നിങ്ങളുടെ രണ്ടു കൈകൾക്കും ജീവിതം മുഴുവൻ സല്ക്കർമ്മം ചെയ്യുവാൻ ഉതകുന്ന രീതിയിൽ ശേഷമുള്ള ജീവിതം നയിക്കുക.

(കാവല്ക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വിക്രം:— (കാവൽക്കാരനോടു്) വധികനോടു് ഇവിടെ ഉടനെ വരുവാൻ കല്പിച്ചതായി പറയുക. ജ്യോതിർലിംഗ

മഹാകാളേശ്വര ഭഗവാനു് ഇന്നു് വീണ്ടും രക്താഭിഷേകം നടക്കണം.

കാവൽ:— (വന്ദിച്ചു് തലതാഴ്ത്തികൊണ്ടു്) ഉത്തരവു്.

വിക്രു:— പുഷ്പികേ! ഉപകാരിയേടു് ഏതെങ്കിലും വിധത്തിൽ ബഹുമാനഭാവം പ്രകടിപ്പിക്കേണമെങ്കിൽ എന്റെ മുമ്പിൽവെച്ച തന്നെ ആകാം. നിങ്ങളുടെ ക്ഷമാപ്രാർത്ഥന തിരസ്കരിക്കേണ്ടിവന്നതിൽ എനിക്കു അതിയായ ഖേദമുണ്ടു്. പക്ഷേ രാജധർമ്മത്തിന്റെ അനുശാസനം മഹത്തരമായതാണു്. ശത്രുമാരെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം അതിനിഷ്ഠുരവും അപരാധിയെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം സുദ്ധമുമാണു് ആ ധർമ്മം. അന്യായത്തെ നീതീകരിക്കുവാനുള്ള യാതൊരാജ്ഞയും അതു് നിങ്ങൾക്കു് നല്ലതുതല്ല. ഭ്രമകനോടു്) ഭ്രമകാ—നിങ്ങൾ ഒറ്റക്കാണു് ഇവിടെ എത്തിയതു് എന്നതിൽ എനിക്കു ദുഃഖമുണ്ടു്. കൂട്ടുകാർ കുറച്ചുപേർ ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ പരസ്പരം സഹതാപം പ്രകടിച്ചു് ദുഃഖം കുറച്ചു കുറയ്ക്കാമായിരുന്നു.

ഭ്രമക:— മഹാരാജാവേ! എന്റെ ദൌർഭാഗ്യത്തിൽ എനിക്കു് ഖേദമില്ല.

വിക്രു:— ശരിയാണു്. കൈകളുടെ അഭാവം കളങ്കത്തിൽനിന്നും പാപമോചനം നല്ലതല്ലോ എന്ന സന്തോഷമായിരിക്കാം.

ഭ്രമക:— രാജനീതിതന്നെ കാപട്യമാണെങ്കിൽ പിന്നെ അതിലൊരു പാപവും ഞാൻ കാണുന്നില്ല. എങ്കിലും അപമാനിതനായി ജീവിക്കുവാനും എനിക്കാഗ്രഹമില്ല. കൈകൾക്കു പകരം എന്റെ തല വെട്ടിയെടുക്കുവാൻ അങ്ങു വധികനു് ആജ്ഞകൊടുത്താൽ നന്നായി.

വിക്രു:— ഇല്ല. ആ കല്പന നല്ലപ്പെടാവുന്നതല്ല. ദ്വന്ദയുദ്ധത്തിലും രണഭൂമിയിലും അല്ലാതെ മറ്റൊരിടത്തും

വിക്രമാദിത്യൻ വധശിക്ഷ നൽകുന്നതല്ല. നിങ്ങളുടെ കൈ വെട്ടുവാൻ മാത്രമേ രാജധർമ്മം അനുശാസിക്കുന്നുള്ളൂ. മുറിവേറ്റ നിങ്ങളുടെ ശരീരം അന്യായം തടയുന്നതിന്നു് നമുക്കു് സഹായമായിത്തീരും. അങ്ങനെ ഇത്തരത്തിലുള്ള ന്യായസഭകൾക്കുടേണ്ട സന്ദർഭങ്ങൾതന്നെ കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞു വരും.

(വധികൻ പ്രവേശിച്ചു് നമസ്കരിക്കുന്നു — അദ്ധ്വഗാൻ, ഭയാനകശരീരം, അരപ്പട്ട, കയ്യിൽ വള, ചിന്നിച്ചിതറിക്കിടക്കുന്നമുടി, നെറ്റിയിൽ അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതിയിൽമുന്നു വരയോടുകൂടിയ കുറി, കയ്യിൽ കൈവാളു്.)

വിക്രമൻ:— (വധികനോടു്) നിന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന ഈ ശകൻ കുറ്റവാളിയാണു്. ഇവന്റെ രണ്ടു കൈകളും വെട്ടണമെന്നതാണു് ന്യായശാസനം.

പുഷ്പിക:— (മുന്നോട്ടുവന്നു് കൈകൂപ്പികൊണ്ടു്) മഹാരാജാവേ! അവിടുന്നു് രാജകുമാരനു് മാപ്പുനല്കുന്നില്ലെങ്കിൽ എന്റെ കൈകളേയും വെട്ടുന്നതിനു് അനുജ്ഞാപുറപ്പെടുവിച്ചാലും —ഉപകാരം ചെയ്യുവനെ വേദനിപ്പിക്കുന്നതു് കണ്ടു് നില്ക്കുന്നതിൽ എന്റെ ആത്മാവു് പ്രതിഷേധിക്കുകയാണു്. മഹാരാജാവേ, എന്റെ അപേക്ഷ——!

വിക്രമൻ:— (തീഷ്ണസ്വരത്തിൽ) അവിടെത്തന്നെ നിൽക്കു, പുഷ്പികേ, നിങ്ങളുടെ വാദി പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. അപരാധി രാജ്യവ്യവസ്ഥയനുസരിച്ചു് പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യാതിരിക്കുന്നേടത്തോളംകാലം ന്യായശാസനത്തിൽ മാറ്റം വരുത്തുവാൻ യാതൊരു ചട്ടവുമില്ല. ഒരിക്കൽകൂടി നാം നമ്മുടെ സ്വന്തം അധികാരമുപയോഗിച്ചു് അവസരം നല്കുകയാണു്.—ക്ഷത്രപാ, പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്യുവാൻ ഒരുക്കമാണോ?

ക്ഷത്രപൻ:— (ദൃഢതയോടെ) ഇല്ല.

വിക്രമൻ:— (വധികനോടു്) വധികാ, കർത്തവ്യം നിർവ്വഹിക്കു.

വധികൻ:— (ഭ്രമകനോടു്) അപരാധി, മുട്ടുകുത്തുവിൻ.

(ഭ്രമകൻ മുട്ടുകുത്തുന്നു.)

വധികൻ:— കൈരണ്ടും ചേർത്തുപിടിച്ചു് മുമ്പോട്ടു നീട്ടൂ....!

(ഭ്രമകൻ അപ്രകാരം കൈകൾ നീട്ടുന്നു.)

വിക്രമൻ:— ശങ്കരാജകുമാരാ, ജ്യോതിർലിംഗമഹാകാളേശ്വര ഭഗവാനെ കൈകൂപ്പി ഒരിക്കൽ വന്ദിക്കു. വന്ദിക്കുന്ന ഈ കൈകൾ പിന്നീടു കാണുകയില്ല.

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! ക്ഷമിക്കണമേ! ആചാര്യനായ തീർത്ഥങ്കരനേയും ശകചക്രവർത്തിയേയും ഒഴിച്ചു് മറ്റാരുടേയും മുമ്പിൽ ഞാൻ നമസ്കരിച്ചിട്ടില്ല.

വിക്രമൻ:— എന്നാൽ അവരേയും അടുത്തജന്മത്തിൽ നമസ്കരിച്ചാൽമതി. രാജകുമാരാ! ശിക്ഷക്കു് ഒരുക്കംതന്നെയല്ലേ!

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! ഞാൻ ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു.

വിക്രമൻ:— (വധികനോടു്) നീയും തയ്യാറായിക്കൊള്ളുക

വധികൻ:— ഉത്തരവു്. (വാൾ പൊക്കിപിടിക്കുന്നു)

വിക്രമൻ:— ക്ഷത്രിയപുത്രാ! ഇനിയെന്തെങ്കിലും പറയുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവോ?

ഭ്രമകൻ:— ഒന്നുംതന്നെ പറയുവാനില്ല, മഹാരാജാവേ! യാചിച്ചിട്ടുപോലും എനിക്കു് മരണം നല്കുന്നതിനു് വിക്രമാദിത്യമഹാരാജാവിനു് സാധിച്ചില്ല എന്ന ഒരേ ഒരു ദുഃഖവുമായി ഞാൻ ഈ ലോകത്തിൽ ജീവിക്കും. കൈകളുടെ അഭാവത്താൽ അഭിമാനത്തെ കാത്തു സംരക്ഷിക്കുവാനും നിവൃത്തിയില്ലാതായല്ലോ എന്ന മറ്റൊരു ദുഃഖവും.

പുഷ്പിക:— (നെടുവീർപ്പോടെ) സന്ദർഭം വരുമ്പോൾ ഏതെങ്കിലും സ്ത്രീയെ രക്ഷിക്കുന്നതിനു് കൈകൾ സഹായമില്ലല്ലോ എന്നും.

വിക്രം:— നിങ്ങൾക്കു രണ്ടു ദുഃഖം, പുഷ്പികക്കു് ഒന്നും, അങ്ങനെ മൂന്നു ദുഃഖം. ആയതിലേക്കായി ആര്യധർമ്മനുസരിച്ചു് നാം മൂന്നു സ്മാരകം പണിയിക്കുന്നതായിരിക്കും. ഇനി എന്തെങ്കിലും? (അല്പസമയം കഴിഞ്ഞു) ഒന്നും പറയുവാനില്ലേ? (വധികനോടു്) മഹാകാളേശ്വരനു് അഭിഷേകം നടക്കട്ടെ.

(വധികൻ വാളോങ്ങുന്നു. പുഷ്പിക പെട്ടെന്നു് മുമ്പോട്ടു വരുന്നു. വെട്ടു് അവളുടെ തലക്കു് കൊള്ളുന്നു. മുറിവേറ്റു് നിലത്തു് വീഴുന്നു. വിക്രമാദിത്യൻ അതിവേഗം അവളുടെ സമീപത്തെത്തുന്നു]

വിക്രം:— (വധികനോടു്) അരുതു്. നിൽക്കണം. (വധികൻ ഞെട്ടി പുറകോട്ടു് മാറുന്നു). (ദീർഘനിശ്വാസം ചെയ്തുകൊണ്ടു് പുഷ്പികയോടായി) പുഷ്പികേ! നിങ്ങളെന്താണീചെയ്തതു്?

പുഷ്പിക:— (ഇടറിയ സ്വരത്തിൽ) മഹാരാജാവേ! ഉപകാരിയെ രക്ഷിക്കൽ.

ഭ്രമകൻ:— (എഴുനേറ്റു്) മഹാജാവേ! ഞാനിതാ പ്രായശ്ചിത്തത്തിനു് സന്നദ്ധനാണു്.

വിക്രം:— (എഴുനേറ്റു) ക്ഷത്രപാ, നേരത്തെത്തന്നെ പ്രായശ്ചിത്തം ചെയ്തിരുന്നെങ്കിൽ പുഷ്പികക്കു് മുറിവേല്ക്കുമായിരുന്നില്ലല്ലോ?

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! അവിടുത്തെ ഭരണപ്രാഭവത്തിൽ ഉജ്ജയിനിയിലെ നാരിയുടെ മാഹാത്മ്യം എനിക്കു് മനസ്സിലായിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. അവിടുത്തെ രാജധർമ്മം ഇത്ര ആദർശമുന്നതമാണെന്നും പ്രത്യുപകാരംചെയ്യുന്നതിനു് ഇവിടുത്തെ സ്ത്രീകൾ ജീവാപ്പണംകൂടി ചെയ്യുമെന്നും ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നില്ല.

വിക്രം:— അപ്പോൾ പ്രായശ്ചിത്തത്തിനു് ഒരുക്കമാണോ?

ഭ്രമകൻ:— അതെ മഹാരാജാവേ! ഞാനിതാ തെയ്യാറായി.

വിക്രു:— (വധികനോടു്) നിനക്കു് പോകാം. (വധികൻ നമ്രശിരസ്സനായി പോകുന്നു).

വിക്രു:— (ഭ്രമകനോടു്) പ്രായശ്ചിത്തത്തിനു് തെയ്യാറായതിൽ നമുക്കു് വളരെ സന്തോഷമുണ്ടു്. പക്ഷേ പ്രായശ്ചിത്തത്തിന്റെ ആദ്യത്തെ വ്യവസ്ഥ — പുഷ്പികയെ — അവൾ ജീവിച്ചിരിക്കുകയാണെങ്കിൽ — സ്വസഹോദരിയെപോലെ കണക്കാക്കി ശുശ്രൂഷിക്കേണ്ട ചുമതല ഏറെറടുക്കുക എന്നതാണു്. എന്താ?

ഭ്രമകൻ:— (വന്ദിച്ചുകൊണ്ടു്) സ്വീകാര്യമാണു് മഹാരാജാവേ! (പുഷ്പികയുടെ തല തന്റെ കാലിന്മേൽ ചേർത്തിവെയ്ക്കുന്നു,)

വിക്രു:— പ്രായശ്ചിത്തത്തിനുള്ള രണ്ടാമത്തെ വ്യവസ്ഥ — ജൈനമതം ഉപേക്ഷിച്ചു് ആര്യധർമ്മം സംരക്ഷിച്ചു് സൌരാഷ്ട്രത്തിന്റെ സമീപപ്രദേശങ്ങളിൽ പ്രചരിപ്പിക്കുക. അതിനു് സമ്മതമാണോ?

ഭ്രമകൻ:— (വന്ദിച്ചുകൊണ്ടു്) അതും സ്വീകാര്യംതന്നെ.

വിക്രു:— പശുക്കളേയും ബ്രാഹ്മണരേയും രക്ഷിക്കുക എന്ന പവിത്രകാര്യം ജീവിതത്തിന്റെ പ്രഥമ കർത്തവ്യമായി കരുതണം. എന്താ സ്വീകാര്യമാണോ?

ഭ്രമകൻ:— (കൈകൂപ്പി) മഹാരാജാവേ! സ്വീകാര്യമാണു്.

വിക്രു:— എന്നാൽ എല്ലാ പ്രതിജ്ഞകളും മഹാകാളേശ്വരസന്നിധാനത്തിൽ ആവർത്തിച്ചു ചൊല്ലു.

ഭ്രമകൻ:— എനിക്കു് എല്ലാം സമ്മതംതന്നെ. മഹാരാജാവേ! പുഷ്പികയുടെ ത്യാഗത്തിൽ അവിടത്തെ സ്വഭാവൈർഢ്യത്തിന്റെ ഉജ്ജ്വലപ്രഭാവമാണു് അന്തർലീനമായിരിയ്ക്കുന്നതു്. സുഗന്ധമേറിയ കുസുമങ്ങൾ വികസിക്കുന്നതു് വസന്തത്തിൽ മാത്രമാണു്. ആര്യധർമ്മമാകുന്ന സൂര്യൻ ഉജ്ജ്വലവും തീഷ്ണവുമായ രശ്മികളെ പ്രസരിപ്പിച്ചുംകൊണ്ടു് ഭാരതീയ നഭോമണ്ഡലത്തിൽ മിന്നി

തിളങ്ങികൊണ്ടിരിക്കുന്നു. എന്തൊരു അനുഭൂതിയാണു് അവിടത്തെ ഭരണത്തിൽ എനിക്കിന്നു് ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതു്. വഞ്ചനയുടേതായ കാർമേഘത്തിനു് അവിടെ സ്ഥാനമേയില്ല. അവിടത്തെ രാജ്യത്തിൽ യാതൊരു ഗൂഢാലോചനയും സഫലമാകുകയില്ലെന്നും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കികഴിഞ്ഞു. അവിടത്തെ സേവകനായി ആര്യധർമ്മത്തിന്റെ യഥാർത്ഥ അനുയായിയായിത്തീർന്നു എന്നതിൽ ഞാനിന്നു അഭിമാനം കൊള്ളുകയാണു്.

വിക്രു:— (കൈ ഉയർത്തി) ക്ഷത്രുപകുമാരാ! നിങ്ങൾ ഇന്നു് സ്വതന്ത്രനായിരിക്കുന്നു.

പുഷ്പിക:— മഹാരാജാവേ! (ശബ്ദം ഇടറുന്നു) എന്റെ—പ്രാർത്ഥന—സഫലമായി—ഞാൻ—എന്നും കടപ്പെട്ടവളായിരിക്കും—എനിക്കൊരു പ്രാർത്ഥനകൂടിയുണ്ടു് — ഇന്നത്തെ—ഈ അനശ്വര സംഭവത്തെ—അനുസ്മരിക്കുന്നതിനായി—അവിടത്തെ—നാമധേയത്തിൽ — സംവത്സരം പ്രചരിക്കപ്പെടട്ടെ!

ഭ്രമകൻ:— മഹാരാജാവേ! അങ്ങനെത്തന്നെ വേണം. ഇതുവരെ പ്രചാരത്തിലിരിക്കുന്ന യുധിഷ്ഠിരസംവത്സരത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു് വിക്രമസംവത്സരം നടപ്പിലാകട്ടെ എന്നതാണു് എന്റേയും പ്രാർത്ഥന.

വിക്രു:— (കൈ ഉയർത്തി) മംഗളം ഭവിക്കട്ടെ. പുഷ്പികേ, നിങ്ങൾ ആദർശവനിതയാണു്. നിങ്ങളുടെ ശുശ്രൂഷക്കായി രാജ്യത്തിൽനിന്നും പ്രത്യേക സഹായം ലഭിക്കുന്നതായിരിക്കും. നിങ്ങളുടെ ആദർശപരമായ പെരുമാറ്റം കാരണം എല്ലാ അപരാധവും ക്ഷമിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഭ്രമകനും, പുഷ്പികയും:— (ഒരുമിച്ചു് ഒരേസ്വരത്തിൽ) വിക്രമാദിത്യ[illegible]ട്ടെ.

(വിക്രമാദിത്യ[illegible]യിൽ കൈ ഉയർത്തുന്നു)

MUL
292110
292110
0152 : 2 x N6
32K8
UNIVERSITY LIBRARY

നിഷ്ഠുരമായ നീതി

കഥാപാത്രങ്ങൾ :—

1) മഹാറാണാ രത്നസിംഹ്
(മേവാഡിലെ മഹാരാജാവ്)

2) രാജകുമാർ അജയസിംഹ്
(രത്നസിംഹന്റെ ഏക പുത്രൻ)

3) ശ്യാമാ (ഭീൽ രാജാവിന്റെ പുത്രി)

ചാരണി, സേനാപതി, സൈനികൻ.

നിഷ്ഠുരമായ നീതി

രംഗം — 1

[കാട്ടിലെ ഒരു കുടിൽ. കിരാതകന്യകയായ ശ്യാമയും മേവാഡിലെ യുവരാജാവായ അജയസിംഹനും സംസാരിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. സമയം പ്രഭാതം.]

കുമാർ:— ശ്യാമാ, ഇപ്പോൾ എനിയ്ക്കു പോകുകതന്നെ വേണം. സാമുദായികനിയമങ്ങൾ നിർദ്ദയങ്ങളാണു്. ഹൃദയൈക്യത്തിനു് വെമ്പൽകൊണ്ടിരിക്കുന്ന രണ്ടു് ഹൃദയങ്ങളെ സൂര്യപ്രകാശം കാണുവാൻ സമുദായം അനുവദിക്കുയില്ല. നോക്കൂ, ശ്യാമാ, ആകാശം ചുമന്നുകഴിഞ്ഞു. പക്ഷികളുടെ കളകൂജനം കേട്ടുതുടങ്ങി. ആകാശത്തിൽ ഉയർന്നുവരുന്ന ആ തേജോബിംബം എന്നോടു് പറയുകയാണു് "കുമ്മാഗ്ഗം നിന്നെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് നില്ക്കുന്നു, ഉടനെ പോകണം" എന്നു്.

ശ്യാമ: — ഞാൻ കാട്ടിലെ ഒരു മാൻപേടയാണു്. നാഗരികതയും പരിഷ്കാരങ്ങളും എനിക്കു് പരിചയമില്ല. എങ്കിലും എനിക്കും എന്റേതായ ഒരു വ്യക്തിത്വവും അഭിമാനവുമുണ്ടു്. എനിക്കും അച്ഛനമ്മമാരും അയൽവാസികളുമുണ്ടു്. സഹോദരന്മാരും കൂട്ടുകാരുമുണ്ടു്. അവരെല്ലാവരും എന്റെ മുമ്പിൽ മയ്യാദയുടേതായ ചില വരമ്പുകൾ പടുത്തുയർത്തിയിട്ടുണ്ടു്. അവിടുന്നു് മേവാഡിലെ യുവരാജാവു്. ഞാനോ, കിരാതകന്യക. എങ്കിലും ആത്മാഭിമാനത്തെ ഐശ്വര്യത്തിന്റേയും പ്രതാപത്തിന്റേയും മുമ്പിൽ പണയപ്പെടുത്തുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല.

കുമാർ:— ഇതിന്റെ അർത്ഥം?

ശ്യാമ: — കിരാതസമുദായം അതിന്റെ ആത്മാഭിമാനത്തെ രജപുത്രരുടെ കുലമാഹാത്മ്യത്തിന്നുമുമ്പിൽ അടിയറവെക്കാൻ തയ്യാറല്ല എന്നു സാരം താങ്കളുടെ കൃപക്കുമാത്രം അർഹയായിത്തീരുകയാണു് എങ്കിൽ ആ സമുദായം എന്റെ തലവെട്ടുവാൻകൂടി വെമ്പൽകൊള്ളും.

കുമാർ:— ഇതിനൊരു നിവർത്തിമാർഗ്ഗമെന്താണു്?

ശ്യാമ:—പർവ്വതനിരകൾ ഈ സരിത്തിനെ ബഹിഷ്കരിക്കുകയാണെങ്കിൽ സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലകളെപ്പോലെ ശക്തമായ താങ്കളുടെ കൈകളിൽ എന്നെ വിശ്രമിക്കുവാൻ അനുവദിച്ചാലും. സ്നേഹത്തിന്റെ തണൽതന്നു് സഹായിക്കുവാൻ തയ്യാറാണെങ്കിൽ കൊഴിഞ്ഞുവീഴുന്ന ഇലകളെപ്പോലെ ഞാൻ സമുദായമാകുന്ന ആ മഹാവൃക്ഷത്തിൽനിന്നും താങ്കളുടെ സ്നേഹമസൃണമായ തണലിലേയ്ക്കു് പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി ചാടിവീഴുന്നതായിരിക്കും. ഇരുളടഞ്ഞ ഒരു ആവരണവും ധരിച്ചുകൊണ്ടു് എന്റെ മനോഭിലാഷത്തെ കളങ്കപ്പെടുത്തുകയില്ല.

കുമാർ:— നീ എന്താണു് ആഗ്രഹിക്കുന്നതു്?

ശ്യാമ:— ഞാൻ ആഗ്രഹിയ്ക്കേണ്ടതുതന്നെ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. ഈ രാത്രി നിങ്ങൾ എന്റെ ഏകാന്തതയിലെ അതിഥിയായിരുന്നു എന്ന പരമാർത്ഥം ലോകത്തിൽനിന്നും മറച്ചുവെയ്ക്കുവാൻ സാധിയ്ക്കുന്നതല്ല. എന്നു മാത്രവുമല്ല, വണ്ടു് പുഷ്പത്തെ സമീപിച്ചിട്ടും മധുപാനം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു് ആരും വിശ്വസിക്കുകയുമില്ല. മനോഭിലാഷത്തെ തിമിരാച്ഛാദിതമായ ഗൂഹകളിൽ ഒളുക്കിനിർത്താതെ ലോകസമക്ഷം പ്രകടിപ്പിച്ചു് വേണ്ടിവന്നാൽ ഒരു വിപ്ലവകാരിയാകുവാൻ ഞാൻ പറയുന്നു. സമുദായത്തിന്റെ ശൃംഖലകളെ പൊട്ടിച്ചെറിയുകതന്നെ വേണം. ഒരു രജപുത്രകന്യകയെ പാണിഗ്രഹണംചെയ്യുമ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന അതേ മനോഭാവത്തോടെ അങ്ങു് എന്നെയും സ്വീകരിയ്ക്കുമോ? പറയൂ! കുമാരാ!

കുമാർ:— ശ്യാമാ, കിരാതരാജകന്യകയാണു നീ. നിന്റെ പിതാവു് നിനക്കു വിദ്യാഭ്യാസംതന്നു് അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടു്. സംസ്കാരസമ്പന്നയാക്കിയിട്ടുണ്ടു്. നീ മൂഢലവികാരങ്ങളുടെ മൂർത്തിമൽഭാവമാണു്; മിന്നൽപ്പിണരാണു്, ജാതിഭേദങ്ങളുടെ കാർമേഘപാളികൾ നിന്റെ തേജസ്സിനെ മൂടുകയില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, പ്രത്യുത നിന്റെ കാന്തി അവയെ പ്രകാശമാനമാക്കിത്തീർക്കുകയും ചെയ്യും. നിന്നെ എന്റെ ജീവിതസഖിയായി കിട്ടുക! അതു് എനിക്കു് ഏറ്റവും ആനന്ദകരമാണു്. പക്ഷേ...

ശ്യാമ:— പക്ഷേ! എന്താണു്?

കുമാർ:— ഞാൻ മേവാഡിലെ യുവരാജാവാണു്. എന്റെ മേൽ എനിക്കു് സ്വന്തമായ അധികാരങ്ങളില്ല. ഈ രാത്രിപോലും ഒരു അപരാധിയായാണു് ഞാൻ നിന്റെ മുമ്പിൽ നിൽക്കുന്നതു്. അതിന്റെ തിക്തഫലങ്ങൾ

എന്തെല്ലാം ഞാൻ അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു് ദൈവത്തിനുമാത്രമേ അറിയൂ. എന്റെ ജീവിതം! അതു പ്രജകളുടെ സമ്പാദ്യമാണു്. അവരുടെ അഭിലാഷങ്ങൾക്കു വിരുദ്ധമായി എനിക്കു യാതൊന്നും പ്രവർത്തിക്കുവാൻ സാദ്ധ്യമല്ല. പ്രജകളുടെ സമാധാനജീവിതത്തിനു് ഭംഗം വരുത്താതെ നമ്മുടെ ആഗ്രഹപൂർത്തി സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു് എനിക്കറിയാം.

ശ്യാമ:— അപ്പോൾ, കുമാര, എന്നേക്കുമായി എന്റെ ജീവിതത്തെ അന്ധകാരജടിലമാക്കുവാനാണോ സ്നേഹത്തിന്റെ കൈത്തിരിയുമേന്തി അങ്ങു് എന്റെ കുടിലിലേക്കു വന്നതു്? അങ്ങയുടെ സ്നേഹനിർഭരമായ നെടുവീർപ്പുകൾകൊണ്ടു് ഈ കുടിലിൽ ജീവിതം മുഴുവൻ പ്രളയത്തിന്റെ കൊടുങ്കാറ്റടിക്കുമെന്നോ? അങ്ങയെ ദർശിച്ച ഈ കണ്ണുകൾ എന്നെന്നും ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടേയിരിക്കും. കണ്ണീർകടലുകൾക്കും ആ ജ്വാലയെ കെടുത്താൻ കഴിയുകയില്ല. ഒരുപക്ഷേ പ്രകാശം നശിച്ചുപോയേക്കാം. പക്ഷേ, ആ ജ്വാല അണയുകയില്ല.

കുമാർ:— ശ്യാമാ, നീ എന്നോടു് എന്തു പറയുന്നുവോ അതുപോലെ ചെയ്യാൻ ഞാൻ ഒരുക്കമാണു്. എന്തെന്നാൽ, നിന്റെ വിവേകത്തിൽ എനിക്കു് വിശ്വാസമുണ്ടു്.

ശ്യാമ:— ഞാൻ ഭിക്ഷയാചിക്കുകയല്ല, യാചിക്കുകയുമില്ല, ഹൃദയത്തിനിണങ്ങിയ ഒരാളെ സ്നേഹിക്കുവാനുള്ള അധികാരം എനിയ്ക്കുണ്ടെന്നും ആ അധികാരത്തിൽനിന്നും എന്നെ വ്യതിചലിപ്പിയ്ക്കുവാൻ സമുദായത്തിന്റെ നിഷ്ഠുരനീതിക്കു് കഴിവില്ലെന്നും എനിയ്ക്കു് അറിയാം.

(അണിയറയിൽ പെരുമ്പറയുടെ മുഴക്കം.)

കുമാർ:— ശ്യാമാ, നീ കേൾക്കുന്നില്ലേ? നമ്മുടെ സൈനികപ്പാളയങ്ങളിൽ പെരുമ്പറ മുഴങ്ങുന്നു. ശ്യാമാ, എന്തോ

രു മാദഗത! ഇന്നു് യുദ്ധത്തിനു് പോകേണ്ട വസ്തു പോലും ഞാൻ മറന്നുപായിരിക്കുന്നു. നിന്നെ മുമ്പിൽ കാണുമ്പോൾ ഞാൻ എന്നെത്തന്നെ മറന്നുപാകുന്നു; കർത്തവ്യവിമുഖനായിപ്പോകുന്നു. ലോകജീവിതത്തിന്റെ കടുത്ത യാഥാർത്ഥ്യങ്ങൾ പെരുമ്പറയടിക്കുന്നു. ചുണ്ടിൽവെച്ച പ്രേമത്തിന്റെ പാനപാത്രത്തെ വലിച്ചെറിഞ്ഞിട്ടു് കാമത്തിന്റെ പടവാളുമേന്തി പടക്കളത്തിലേയ്ക്കു് ഞാൻ പോയേതീരൂ.

ശ്യാമ:— പക്ഷേ, ജീവിതത്തിന്റെ പരമായ സിദ്ധി ഒരിക്കലും ഹിംസയല്ലെന്നു മനസ്സിലാക്കുക.

കുമാർ:— ചെങ്കാൽ പിടിയ്ക്കുന്ന കൈകൾക്കു് ഹിംസകൊണ്ടു് എതിരിടേണ്ടിവരും. ഒരു രാജകുമാരനാകുന്നതിനു പകരം ഒരു ദരിദ്ര കൃഷിക്കാരനായിരുന്നെങ്കിൽ എന്റെ ചുമതല എത്ര ലഘൂകരിക്കപ്പെടുമായിരുന്നു! എന്നെ നിനക്കായി സമർപ്പണം ചെയ്തു് ജീവിതം സഫലമാക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഇന്നു ഞാൻ മേവാഡിലെ രാജകുമാരനാണു്. പ്രജകളുടെ അഭിമാനം കാത്തുസൂക്ഷിക്കേണ്ട കനത്ത ഭാരം സർവ്വദാ എന്റെ മേൽ ചുമത്തപ്പെട്ടിരിക്കയാണു്. മേവാഡ്! അതിന്റെ ഉയർച്ചയിൽ അസൂയാകലുഷിതങ്ങളായ എത്ര നേത്രങ്ങൾ അതിന്റെ അന്തസ്സു നശിച്ചു കാണുവാൻ വെമ്പൽകൊള്ളുന്നു. മാളവത്തിലെ സുബേർദാർ വീണ്ടും മേവാഡിനെ ആക്രമിച്ചിരിക്കയാണു്. നമുക്കു് ഇന്നു് അയാളോടു് എതിരിടണം. പെരുമ്പറയുടെ നാദം സൈനികരെ വിളിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു് നീ കേട്ടുകഴിഞ്ഞുവല്ലോ. പക്ഷേ നീ എന്നെ അപഹരിച്ചിരിക്കയാണു്.

* * * *

(അണിയറയിൽ സംഗീതം)

അരുണിമാഭയാർന്നവാനമനോക്ക, നിങ്ങൾ ധീരരെ,
പോരുതിടുന്നതിന്നു പോരിൽ വീരരെ പുറപ്പെടൂ,
വീരരെ പുറപ്പെടൂ
കുരുതിയിൽ കുളിച്ച കാളി,രുധിരധാരിയംബരം;
പൊരുതിടുന്നതിന്നു പോരിൽവീരരെപുറപ്പെടൂ
വീരരെ പുറപ്പെട്ട

അലസഭാവമകലെയാക്കിയുണരു നിദ്രവിട്ടുടൻ
മൃദുലചിന്ത വിട്ടെറിഞ്ഞു വാളെടുക്ക കൈകളിൽ
രുധിരഭദ്രകാളിയിന്നു പോരിനായ് വിളിപ്പതു-
ണ്ടരുവർണ്ണമാന്ന വാനമനോക്ക നിങ്ങൾ ധീരരെ.
പൊരുതിടുന്നതിന്നു പോരിൽ വീരരെപുറപ്പെടൂ
വീരരെ പുറപ്പെട്ട

കുത്തിടട്ടെ, മൃദുലപുഷ്പശയ്യ, മുശ്രരാഗമാം
കെട്ടുറുത്തു, വാജിയേറി യുദ്ധഭൂമിപൂകുവിൻ
മാലകെട്ട, വെട്ടിവീണ ശീർഷതല്പജങ്ങളാൽ
വാനമനോക്ക, രക്തവർണ്ണമായി മാറിടുന്നിതാ
പൊരുതിടുന്നതിന്നു പോരിൽ വീരരെ പുറപ്പെടൂ
വീരരെ പുറപ്പെട്ട

വിൺവെളിച്ചമുണ്ട്, വീട്ടിൽ വെച്ചിടേണ്ടദീപവും
മാറ്റുമിന്നു കാട്ടിടുന്ന വാനിൽനിന്നു സൂര്യനും
കുരുതി തന്റെ പൊടികൾകൊണ്ടു വഴികളിന്നലംകൃതം
വാനമല്ലൊരരുണവർണ്ണമാന്ന, നിങ്ങൾ നോക്കുവിൻ
പൊരുതിടുന്നതിന്നു പോരിൽ വീരരെ പുറപ്പെടൂ
വീരരെ പുറപ്പെട്ട

കുമാർ:— ശ്യാമാ, നീ കേൾക്കുന്നില്ലേ? പുറത്തു് സ്തുതിഗായിക പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അവളുടെ നിർദ്ദേശം

ഞാൻ അനുസരിക്കണം. രജപുത്രസ്ത്രീകൾ തങ്ങളുടെ ഭർത്താക്കന്മാരെ രണാങ്കണത്തിലേയ്ക്കു യാത്രയാക്കുന്നതു പോലെ നീയും എന്നെ പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി ഉല്ലാസചിത്തയായി യാത്രയാക്കുമെന്നു ഞാൻ ആശിക്കുന്നു.

(സൂതിഗായിക പാടിക്കൊണ്ടു് പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശ്യാമ:— നിങ്ങൾ എത്തിക്കഴിഞ്ഞുവല്ലോ? രക്തപ്രളയത്തിൽ ലോകത്തെ മുഴുവൻ മുക്കുവാനുള്ള കഴിവു് നിനക്കുണ്ടു്. അവിടെ നിന്റെ ത്രിശൂലം മാത്രം കൊടിക്കൂറപോലെ ഉയർന്നുകാണും.

ചാരിണി:— ശ്യാമാ, നീ എനിക്കു് അപരിചിതയല്ല. ഞാൻ അറിയുന്നതുപോലെ കുമാരൻപോലും നിന്നെ അറിയുന്നില്ല. രക്തവർണ്ണമായ സമുദ്രത്തിൽ പ്രേമത്തിന്റെ വെൺതാമര വളരെ മനോഹരമായി കാണപ്പെടുമെന്ന പരമാർത്ഥം നിനക്കു് അറിയാത്തതല്ലല്ലോ. പൌരുഷവും സ്നേഹവുമാകുന്ന ഊടുപാവുകളെക്കൊണ്ടാണല്ലോ പ്രപഞ്ചമാകുന്ന വസ്ത്രം നെയ്തെടുത്തിട്ടുള്ളതു്. നിങ്ങളുടെ അഭിലാഷങ്ങൾക്കു് ലോകസമ്മതവും ആശീർവാദവും ലഭിക്കുമോ എന്നു് എനിക്കറിയുകയില്ല. പക്ഷേ ഈ ഗായികയുടെ അനുമോദനങ്ങൾ നിങ്ങളോടുകൂടി എന്നെന്നും ഉണ്ടായിരിക്കും. കുമാരന്റെ കണ്ണുകളിൽ പ്രേമത്തിന്റെ തരളതയും യുദ്ധത്തിന്റെ ജ്വാലയും മിന്നിത്തിളങ്ങിക്കാണുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവളാണു് ഞാൻ. "കുമാർ, രണാങ്കണത്തിലേക്കു് പുറപ്പെടേണ്ടതായ സമയം ഓർമ്മയുണ്ടല്ലോ. ആ മുഹൂർത്തം തെറ്റിപ്പോയല്ലോ."

കുമാർ:— എനിക്കു് ഉടൻതന്നെ എത്തിച്ചേരണം. വൈകിപ്പോയതിനു് അച്ഛനോടു് ക്ഷമ ചോദിക്കണം.

(കർട്ടൻ)

രംഗം — 2

മഹാരാജാവു്:— (സൈനിക വേഷത്തിൽ) തലമുറ തലമുറകളായി മേവാഡും മാളവദേശവും തമ്മിൽ സംഘട്ടനം ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണു്. ദിവംഗതനായ മഹാറാണാ സാംഗ മാളവദേശത്തെ മാത്രമല്ല, ഗുജറാത്തിലെ രാജാക്കന്മാരെക്കൂടി മേവാഡിന്റെ കൊടിക്കീഴിൽ തലകുനിപ്പിച്ചു. അഹങ്കാര പ്രവണതയോടുകൂടി മേവാഡിനെ ഉററുനോക്കുവാൻ ഏതു ശക്തിക്കാണു് കഴിവുണ്ടായിരുന്നതു്? എന്നാൽ ബയാന യുദ്ധത്തിൽ ഒരു രജപുത്രരാജാവിന്റെ വഞ്ചനയിൽ അച്ഛന്നു തോൽവി സംഭവിച്ചു. അതിനാൽ മററു രാജ്യങ്ങൾക്കു് നമ്മുടെ ശക്തിയിൽ അവിശ്വാസം തോന്നുവാനും അവസരം ലഭിച്ചു. അതുകൊണ്ടു് മാൾവ്വയിലെ സുബേർദാർ ഇന്നു് ചിത്തൂറിനെ അത്യാഗ്രഹത്തോടുകൂടി ഉററുനോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണു്. പക്ഷേ മഹാരാജാ സംഗ്രാമസിംഹന്റെ പുത്രന്റെ വാൾ മൂർച്ചയും കഠോരതയും കുറഞ്ഞതല്ലെന്നു് അയാൾ മനസ്സിലാക്കും.

(മേവാഡിലെ സേനാപതി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സേനാപതി:— (അഭിവാദനത്തോടുകൂടി) സൈന്യം ഒരുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു.

മഹാരാജാവു്:— യുദ്ധം പുറപ്പാടിനുള്ള പെരുമ്പറ എന്തുകൊണ്ടു് മുഴങ്ങിയില്ല?

സേനാപതി:— യുവരാജാവിനെ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയാണു്. സൈന്യത്തിന്റെ മുന്നണിവിഭാഗത്തെ നയിക്കുന്നതിനുള്ള ഉത്തരവാദിത്വം അദ്ദേഹത്തെ ഏല്പിച്ചിരിക്കയാണു്. പക്ഷേ, അദ്ദേഹം ഇനിയും എത്തിയിട്ടില്ല.

മഹാരാജാവു്:— യുദ്ധയാത്രക്കു വിളംബം വരുത്തുന്ന ഒരു പുത്രൻ ഇന്നുവരെ ബാപ്പാറാവിന്റെ വംശത്തിൽ പിറന്നിട്ടില്ല. നായാട്ടിന്നു് പോയസമയത്തു് ശത്രുക്കളുടെ കയ്യിൽ കുമാർ അകപ്പെട്ടിരിക്കുമോ?

സേനാപതി:— ആസംശയംതന്നെയാണു് എനിക്കും ഉണ്ടായിരുന്നതു്. അത്യാവശ്യനിർദ്ദേശങ്ങൾക്കായി ശിബിരത്തിൽ പോയപ്പോൾ അദ്ദേഹം അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്റെ ഹൃദയം നടുങ്ങി. ഞാൻ ചാരന്മാരെ അയച്ചു് അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിപ്പിച്ചു.

മഹാരാജാവു്:— അപ്പോൾ, എന്തു്? രാത്രി മുഴുവൻ അവൻ ശിബിരത്തിൽനിന്നും അപ്രത്യക്ഷനായിരുന്നു എന്നോ? സേനാപതി, ഈ പ്രവൃത്തി സൈനികനിയമങ്ങൾക്കു് വിരുദ്ധമല്ലേ? രാജകുമാരൻ കരുതിക്കൂട്ടി സൈനികചട്ടങ്ങളെ ലംഘിക്കുകയില്ലെന്നു് എനിക്കുറപ്പുണ്ടു്. എന്റെ ഹൃദയം പിടക്കുന്നു. സേനാപതി, തീച്ചയായും അവൻ ഏതോ ആപത്തിൽ പെട്ടിരിക്കും.

സേനാപതി:— ഇല്ല മഹാരാജാവേ, ആപത്തിൽ കുടുങ്ങിയതല്ല. രാജകുമാരൻ കുറച്ചു വഴിതെറ്റി സഞ്ചരിക്കുകയാണു്.

രാജാവു്:— ഇതിന്റെ സാരം?

സേനാപതി:— രണദേവിയെ ഉപാസിക്കേണ്ട സമയത്തു് ഭോഗവിലാസത്തിൽ സുഖലോലുപനായി കഴിഞ്ഞുകൂടുകയായിരുന്നു.

മഹാരാജാവു്:— സേനാപതി, നീ എന്താണു് ഈ പറയുന്നതു്? സൗന്ദേരിയാ വംശത്തിൽപ്പിറന്ന ഏതെങ്കിലും ഒരു പുത്രനെപ്പറ്റി ഇങ്ങനെ കളങ്കാരോപണം ചെയ്യുന്നതിൽ നിങ്ങൾക്കു് ഭയമില്ലേ? ഈ ആരോപ

ണം തെറ്റാണ്. എങ്കിൽ ഇതിനെന്തായിരിക്കും ശിക്ഷ കിട്ടുന്നത് എന്ന് നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലോ.....!

സേനാപതി:— മഹാരാജാവേ! ഭാരതത്തിന്റെ അഭിമാന സ്തംഭമായ സിസോദിയാ വംശത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം, ശക്തി, യശസ്സ്, പൌരുഷം ഇവയെ സർവാത്മനാ ആദരിച്ചുകൊണ്ടുമാത്രമേ, മേവാഡിലെ ഈ സേനാപതി ഓരോ വാക്കും ഉച്ചരിക്കുകയുള്ളു. ഞാൻ പറഞ്ഞതു അസത്യമാണ് എങ്കിൽ എനിക്ക് വധശിക്ഷതന്നെ ലഭിച്ചുകൊള്ളട്ടെ! കഴിഞ്ഞ രാത്രിയിൽ കുമാരനെ ഭോഗവിലാസത്തിനു പ്രേരിപ്പിച്ച ആ സൌന്ദര്യധാമത്തെ ഞാൻ ഇവിടേയ്ക്കു നയിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്റെ വാക്കുകൾ സത്യമാണെന്ന് അങ്ങേക്കിപ്പോൾ ബോദ്ധ്യമാകും.

മഹാരാജാവു്:— നിങ്ങൾ തെറ്റിദ്ധരിച്ചിരിക്കണം. സേനാപതി, ഇതു് യാഥാർത്ഥ്യമാണ് എങ്കിൽ മഹാറാണാ സംഗ്രാമസിംഹന്റെ പുത്രനായ രത്നസിംഹന്റെ ന്യായദണ്ഡം സാധാരണക്കാരുടെ മേൽ പതിക്കുന്ന നിഷ്ഠുരതയോടും ഉഗ്രതയോടുംകൂടിതന്നെ മേവാഡിലെ ഭാവി മഹാരാജാവിന്റെ ശിരസ്സിലും പതിക്കും.

(രാജകുമാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സേനാ:— അതാ. രാജകുമാരൻ എന്തിക്കഴിഞ്ഞു. രാത്രി എവിടെയായിരുന്നുവെന്നും എന്തുകൊണ്ടാണ് ഇത്ര വൈകിയതെന്നും അങ്ങേയ്ക്കു ചോദിക്കാമല്ലോ.

മഹാ:— ഈ ചോദ്യത്തിനു് എന്താണ് ഉത്തരം; പറയൂ. കുമാര... (കുമാരൻ മൌനം അവലംബിക്കുന്നു.)

സേനാ:— മഹാരാജാവേ, അങ്ങയോടുത്തരം പറയുവാൻ കുമാരനു് ധൈര്യമുണ്ടാവില്ല. പ്രത്യക്ഷമായ തെളിവുകൾ ഞാൻ ഹാജരാക്കാം. (ഗംഭീർസിംഹനെ വിളിക്കുന്നു.)

(ശ്യാമയോടുകൂടി ഗംഭീർസിംഹൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

കുമാർ:— സേനാപതീ, നിങ്ങൾക്കു് ഇതു ധൈര്യമേ? ഒരു യുവതിയെ ഇപ്രകാരം അധിക്ഷേപിക്കാനുള്ള ധൃഷ്ടതയോ?

മഹാരാജാവു്:— യുദ്ധോദ്യമസമയത്തു് കാമിനീസൗകുമാര്യത്തിൽ മുഴുകിക്കഴിയുവാനുള്ള ബുദ്ധി നിനക്കെങ്ങനെ സംജാതമായി? മകളേ, നിന്റെ പേരെന്താണു്?

ശ്യാമ:— ശ്യാമയെന്നാണു് എന്നെ വിളിക്കുന്നതു്.

മഹാ:— സീസോദിയാകുലത്തിലെ ഒരു നക്ഷത്രത്തെ തന്റെ രൂപസുഷമയാകുന്ന മേഘമാലകൊണ്ടു് ലോകദൃഷ്ടിയിൽനിന്നും തിരോധാനം ചെയ്യിക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിച്ച രൂപവതിയായ പുത്രീ, നിന്റെ കുലമേതാണു്. നീ ക്ഷത്രാണിയാണോ?

(ചാരിണി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചാരിണി:— അല്ല മഹാരാജാവേ, കിരാതരാജാവിന്റെ പുത്രിയായ ശ്യാമയാണു് ഇവൾ.

സേനാ:— അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ ശ്യാമയുടെ അപരാധം അക്ഷന്തവ്യമാണു്. ഹീനകുലജാതയായ ഒരു കന്യകയ്ക്കു് ഇത്ര തന്റേടമോ?

മഹാരാജാവു്:— തീച്ചയായും ഇന്നു രാജകുമാരനും ശ്യാമയും ഒരേ വിധിക്കു വിധേയരാകേണ്ടിവരും.

കുമാരൻ:— അച്ഛാ, ഈ കുമാരി യാതൊരപരാധവും ചെയ്തിട്ടില്ല. നിശ്ചിതസമയത്തിൽനിന്നും അല്പം വൈകിയെന്നതൊഴിച്ചു് യാതൊരു തെറ്റും ഞാനും ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു് എന്റെ അന്തരാത്മാവു് എന്നോടു പറയുന്നു. ഇതിനു് എന്തു് ശിക്ഷ വിധിച്ചാലും അതു് സ്വീകരിക്കുവാൻ ഞാൻ തയ്യാറുമാണു്.

മഹാരാജാവു്:— കുമാരാ! പ്രജകളുടെ ആജ്ഞാനുവർത്തിയായ സേവകൻ മാത്രമാണു് രാജാവു്. പ്രജകൾ നിങ്ങളെ

രണ്ടുപേരേയും കുറവാളികളായിക്കാണുന്നു. നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും വധശിക്ഷയ്ക്കു വിധേയരാകണമെന്നു് രാജാവിന്റെ ന്യായദണ്ഡം അനുശാസിക്കുന്നു.

ശ്യാമ: — മഹാരാജാവേ, ഞാൻ മഹാരാജാവിന്റെ ന്യായദണ്ഡത്തെ അറിയുന്നില്ല, ജാതികുലമാഹാത്മ്യങ്ങളും എനിക്കു പരിചയമില്ല. വനത്തിൽ കളിച്ചു വളർന്നവളാണു് ഞാൻ. വനത്തിൽ കണ്ട ഒരു മനോജ്ഞപുഷ്പത്തെ ഞാൻ പൊട്ടിച്ചെടുത്തു. മഹാരാജാവിന്റെ ന്യായം ഒരിക്കലും എന്റെ മാർഗ്ഗത്തിൽ തടസ്ഥമാവില്ല.

മഹാ: — ഗായികേ, നീ എന്തു പറയുന്നു?

ചാരിണി: — മഹാരാജാവേ, വീരപുരുഷന്മാരുടെ ഗുണഗാനങ്ങൾ പാടുകയും വീരഭടന്മാരെ യുദ്ധക്കളത്തിലേക്കു് നീങ്ങുവാൻ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയുമാണു് സ്തുതിഗായകരായ ഞങ്ങളുടെ കർത്തവ്യമെന്നു് അങ്ങൾ ഇതുവരെ കരുതിയിരുന്നു. എന്നാൽ ഞങ്ങൾക്കും ഹൃദയമുണ്ടു്. മനുഷ്യഹൃദയത്തെ മനസ്സിലാക്കുവാനുള്ള കഴിവും ഉണ്ടു്. ശ്യാമയും തെറ്റു ചെയ്തു. കുമാരനും തെറ്റു ചെയ്തു. അതിനു സംശയമില്ല. പക്ഷെ എന്തു തെറ്റാണു് അവർ ചെയ്തതെന്ന കാര്യത്തിൽ ലോകത്തിനു സംശയമുണ്ടാകരുതു്. അതിനുള്ള മാർഗ്ഗം കാണണം. സേനാപതി, ശ്യാമയിൽനിന്നും എന്തു തെറ്റു സംഭവിച്ചു, രാജകുമാരൻ എന്തപരാധംചെയ്തു എന്നു താങ്കൾക്കു പറയുവാൻ കഴിയണം.

സേനാ: — ഹീനകുലജാതയായിട്ടും രജപുത്രരുടെ അത്യുന്നതവംശത്തോടു് പ്രേമബന്ധം പുലർത്തുവാൻ പ്രയത്നിച്ചു എന്നതാണു് ശ്യാമയുടെ അപരാധം. തന്റെ കുലമാഹാത്മ്യത്തേയും ഔന്നത്യത്തേയും ഹീനകുല ജാതയായ ഒരു യുവതിയുടെ ചരണങ്ങളിൽ അടിയറവെച്ചു എന്നതാണു് രാജകുമാരൻ ചെയ്ത അപരാധം.

ചാരിണി:— ഇതു മിഥ്യയാണു്. മഹാരാജാവും സേനാപതിയും അപരാധികൾക്കു് ശിക്ഷ നൽകുവാൻ ഒരുങ്ങിയിരിക്കുകയാണു്. എന്നാൽ ഇവരുടെ യഥാർത്ഥമായ അപരാധം എന്താണെന്നു് കണ്ടുപിടിക്കുവാൻ താങ്കൾ മറന്നുപോകുന്നു. ന്യായാസനത്തിൽ ഇരിക്കുമ്പോൾ അങ്ങു രാജാവല്ല, ഉന്നതകുലജാതനുമല്ല. ന്യായമന്ദിരത്തിലെ ദേവത, നിഷ്പക്ഷപാതം നിർവ്വികാരനുമാണു്. ജാതികുലരഹിതനും മായാമമതകളുടെ ആവരണങ്ങളിൽനിന്നും മുക്തനുമാണു്, മാനാപമാനങ്ങൾക്കു് അതീതനുമാണു്. മഹാരാജാവേ, അങ്ങു് ഈ സമയത്തു് ഇവർക്കു ശിക്ഷ നൽകുകയാണു് എങ്കിൽ മനുഷ്യൻ മനുഷ്യനെ സ്നേഹിക്കുന്നതു് പാപമാണു് എന്നു ലോകം മനസ്സിലാക്കും. രജപുത്രൻ കിരാതകന്യകയെ സ്നേഹിക്കുന്നതു് തെറ്റാണു് എന്നും കിരാതകന്യക രജപുത്രകുമാരനുമായി സ്നേഹസൂത്രത്താൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതു് ധൃഷ്ടതയാണു് എന്നും ഞാൻ കരുതുന്നില്ല. ഉച്ചനീചഭാവങ്ങളെ താലോലിച്ചു് നമ്മുടെ ദേശം തുണ്ടുതുണ്ടുകളായി ഭാഗിക്കപ്പെട്ടു. മഹാരാജാവേ! ഞാൻ അങ്ങയോടു ചോദിക്കുന്നു. കിരാതന്മാർക്കും അങ്ങു് അങ്ങയുടേതായ തുല്യാവകാശങ്ങൾ നൽകുവാൻ തയ്യാറില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ അവർ എന്തിനു് നിരന്തരം അപമാനശരങ്ങൾ ഏല്ക്കുവാൻ മാത്രമായി മേവാഡിന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തിൽ ആത്മാഹുതി ചെയ്യണം? അവർ ആയിരക്കണക്കിനു് എന്തിനായി താങ്കളുടെ സൈന്യത്തിൽ ചേരണം? മഹാരാജാവേ, വംശമാഹാത്മ്യത്തെ ഉയർത്തിക്കാണിക്കാൻ വേണ്ടിമാത്രം ഈ രണ്ടു ജീവൻ ബലിയർപ്പിക്കപ്പെടരുതു്. ഞാൻ ഇന്നു് അങ്ങയോടു് ഭിക്ഷ യാചിക്കുവാൻ വന്നിരിക്കയാണു്,

വംശാഭിമാനത്തിന്നു് വിരുദ്ധമായി പ്രേമത്തിന്റെ ഹജ്ജി സമപ്പിക്കുവാൻ വന്നിരിക്കയാണു്. മഹാരാജാവേ, ശ്യാമക്കും കുമാരനും വിവാഹം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള അധികാരം കിട്ടണം.

മഹാരാജാവു്: ശരിയാണു് നിങ്ങൾ പറയുന്നതു്. സേനാപതീ! ഇന്നത്തെ യുദ്ധയാത്ര നിത്തിവെക്കു. ഇന്നു് കിരാതകന്യകയുമായി മേവാഡിലെ രാജകുമാരന്റെ വിവാഹം നടക്കട്ടെ.

സേനാപതി:— താങ്കളുടെ ആജ്ഞ സ്വീകരിക്കുന്നു. പക്ഷേ സൈനികനിയമങ്ങൾ ഒരു ചെറിയ നിവേദനം ബോധിക്കുവാൻ എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു—ന്യായാധിപത്യത്തെ പിതൃത്വം തോല്പിച്ചു എന്നു തോന്നുന്നു.

മഹാരാജാവു്:— ഇല്ല. സേനാപതി തെറ്റിദ്ധരിക്കയാണു്. ന്യായാധിപതി തന്റെ ന്യായം നടത്തും. പ്രേമത്തിന്റെ ഹജ്ജിയെ പിതാവെന്ന നിലയിലല്ല ന്യായാധിപൻ എന്ന നിലയിൽതന്നെ സ്വീകരിച്ചു് വിധി കല്പിച്ചിരിക്കയാണു്. സൈനികച്ചട്ടത്തിന്റെ ഹജ്ജിക്കുള്ള വിധി നാളെ കേൾപ്പിക്കാം. ഇപ്പോൾ നമുക്കു പിരിയാം.

— കർട്ടൻ —

രംഗം — 3

(സൈനികശിബിരത്തിനടുത്തുള്ള കാളീക്ഷേത്രം. രാജകുമാരനും ശ്യാമയും കൈ കോർത്തുപിടിച്ചു് പ്രവേശിക്കുന്നു.)

കുമാർ:— വെള്ളത്തിലെ രണ്ടു കുമിളകപ്പോലെ നമ്മൾക്കൂടിച്ചേർന്നു. ലോകമഹാസമുദ്രത്തിൽ രണ്ടു ഭാഗങ്ങളിൽ

നിന്നായി രണ്ടു കുമിളകൾ ഉയർന്നു. ഒന്നു മറെറാന്നിനെ സമീപിച്ചു. രണ്ടും ഒന്നായി. ഇനി രണ്ടാകുക സാദ്ധ്യമല്ല.

ശ്യാമ:— മഹാരാജാവിന്റെ ന്യായത്തിന്റെ കരവാൾ നമ്മുടെ തലക്കുമീതെ തൂങ്ങിക്കിടക്കുകയാണു്.

കുമാർ:— മേവാഡിലെ ന്യായദണ്ഡം വളരെ കഠോരമാണു്. മഹാരാജാവു് എന്തു വിധി കല്പിക്കുമെന്നു് എനിക്കറിയാം.

ശ്യാമ:— നാം ഈ ലോകത്തിൽ വന്നതുതന്നെ തെറായിപ്പോയി. നമ്മുടെ ആത്മവീണയുടെ നാദം ഈ ലോകത്തിന്റെ ശബ്ദകോലാഹലങ്ങളോടു് ചേരുകയില്ല. ഇവിടത്തെ രാജ്യനിയമങ്ങളോടു് വിപ്ലവം ചെയ്തു് നമ്മുടെ അഭിലാഷങ്ങളെ സംരക്ഷിക്കുവാൻ സാധിക്കുകയില്ല.

(അണിയറയിൽ ഗാനം)

ആരുമേ ഭാവിയറിയില്ല, വാരിദം
മാരിപൊഴിക്കുമെന്നാരുകണ്ടു?
പാരിനെ പച്ചപിടിപ്പിക്കാ,നല്ലെങ്കിൽ
ഘോരം കൊടുങ്കാറടിയ്ക്കുവാനോ
മിന്നിൽപിണരൊളി വീശിക്കളിക്കാനോ
ഇന്നിതിനുദ്ദേശമെന്തറിഞ്ഞൂ

ശാന്തമായ് സാഗരം നിദ്രയിലാ, ണെപ്പോൾ
ഭ്രാന്തുപിടിക്കുമെന്നാക്കറിയാം
വെള്ളത്തിൽ ജീവിതം വെള്ളത്തിലാക്കാനു—
മുള്ള, കല്ലോല പരമ്പരയിൽ
കാലന്റെ പുഞ്ചിരി തഞ്ചുന്നുണ്ടാം ഭാവി—
കാലത്തിൻ ചീലകളാരുണ്ടു?

സിന്ദൂരം ചാർത്തിയോരംബരം രാത്രിയിൽ
ചിന്തന്ന കാളിമ രേഖകളാൽ
ലോകംതൻ സാക്ഷാൽ സത്രുപത്തെക്കാണിച്ച
ഹാസഭാവത്തിൽനിന്നശ്രുവീഴ്ക്കാം
ഭാവിയറിയില്ലൊരുത്തരും, പാരിന്റെ
ഭാവം പകരുന്നതെപ്പോഴാവോ?

ശ്യാമ:— അത - ചാരിണി വരുന്ന. സ്തുതിപാഠകക്കും പ്രേമത്തെ മാനിക്കുവാനുള്ള മനസ്ഥിതി ഉണ്ടെന്നു് ഇന്നു് ആദ്യമായ മനസ്സിലായി. പൗർണ്ണമിയേക്കാൾ ഉജ്ജ്വലവും, മദ്യത്തെക്കാൾ മാദകവും അമൃതത്തേക്കാൾ ജീവനദായിയുമായ ഒരു രാത്രി നമുക്കു് ലഭിച്ച. അതിനുള്ള ശ്രേയസ്സു് ചാരിണീസഹോദരിക്കാണു്. രാത്രിയുടെ അന്ധകാരത്തിൽ വീർപ്പുമുട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്ന നമ്മുടെ പ്രേമപ്രസൂനം പ്രഭാതത്തിന്റെ പുത്തൻ പൊൻപുലരിയിൽ വിടർന്നു സൌരഭ്യം വീശാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

(ചാരിണി പാടിക്കൊണ്ടു് പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചാരിണി:— ഭാവിയെ കണ്ടറിഞ്ഞവർ ആരാണു്? പ്രേമവിഹ്വലരായ നിങ്ങൾക്കു് ഈ ചാരിണിയുടെ ഹൃദയംഗമായ ആശീർവ്വാദം.

ശ്യാമയും, കുമാരനും:— ആദരണീയയായ ചാരിണിയുടെ ചരണങ്ങളിൽ ഞങ്ങളുടെ പ്രണാമം.

ചാരിണി:— ശ്യാമ മേവാഡിന്റെ ഭാഗ്യാകാശത്തിൽ വിനാശത്തിന്റെ ധൂമകേതുവായി ആവിർഭവിച്ചിരിക്കുകയാണു്. നീ എത്രത്തോളം രൂപവതിയാണോ ആ രൂപലാവണ്യത്തിൽ അത്രത്തോളം ജ്വാലയുമുണ്ടു്. യുഗയുഗാന്തരങ്ങളായുള്ള അന്ധവിശ്വാസങ്ങളെ ചവുട്ടിത്തേച്ചു് വംശപാരമ്പര്യങ്ങളെ വകവയ്ക്കാതെ

മഹാരാജാവു് ഒരു കിരാതകന്യകയുടെ വസ്ത്രത്തെ രാജകുമാരന്റെ ഉത്തരീയത്തോടു് തന്റെ കൈക്കൊണ്ടതന്നെ ബന്ധിച്ചതു് ഒരു സാധാരണ സംഭവമല്ല. ഇന്നു് മാമൂലുകളുടെ കരാളസപ്പം ഉള്ളിൽ ഇരുന്നു് ചീറുകയാണു്. ആ വിഷംകൊണ്ടു് ശ്യാമയുടെ മംഗല്യം എപ്പോഴത്തേക്കു് മങ്ങാതെ ഇരിക്കുമെന്നു് ഈശ്വരനൊഴികെ മറ്റാരും അറിയുകയില്ല.

ശ്യാമ:—സഹോദരി; ഞാൻ കുമാരനെ ആദ്യമായിക്കണ്ട ആ ദിവസമാണു് എന്റെ ജീവിതം ആരംഭിച്ചതു്. വിവാഹിതയായോടെ എന്റെ യൗവനം ആരംഭിച്ചു. അങ്ങനെ രണ്ടു ജീവിതങ്ങൾ ഒന്നായി. ഇന്നു് ശ്യാമ കുമാരന്റെ നിഴൽ മാത്രമാണു്. അവൾ പ്രളയത്തിന്റെ കൊട്ടുകാറായി വന്നു. രാജകൊട്ടാരത്തിന്റെ ആഭിമാനത്തെ തട്ടിഇളക്കിക്കൊണ്ടു് പോകുന്നതു മാണു് അവളുടെ സ്വാഭാവികത. നിമിഷത്തേയ്ക്കു മുൻ ലോകം എന്നെ ബാപ്പാറാവിന്റെ വംശജന്റെ ഒരു വധുവായി അംഗീകരിച്ചു. ഈ വിജയോത്സവത്തിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ ജീവിതത്തിൽ ശേഷിക്കുന്ന ഇരുളടഞ്ഞ രാത്രികളും ആനന്ദത്തോടുകൂടി കഴിഞ്ഞുകൂട്ടും.

(മഹാരാജാവും സേനാപതിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശ്യാമയും രാജകുമാരനും മഹാരാജാവിനെ നമസ്കരിക്കുന്നു.

മഹാ:—പുത്രാ! കീർത്തിമാനാകട്ടെ. ശ്യാമാ, നിങ്ങളുടെ കീർത്തിയും ശാശ്വതമായിത്തീരട്ടെ. ന്യായാധിപനാകുന്നതിനു മുൻപു് സ്നേഹസിക്തമായ ഈ പിതൃഹൃദയം പുത്രനും പുത്രവധുവിനും ഹൃദയം നിറഞ്ഞ ആശീർവ്വാദങ്ങൾ നൽകുന്നു. മേവാഡിന്റെ ചരിത്രത്തിൽ നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും നക്ഷത്രമായി പ്രശോഭിക്കും. ആകട്ടെ, മേവാഡ്

രാജാവിന്റെ സമക്ഷം നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരുടേയും മൊഴി സചീകരിക്കപ്പെട്ടന്നതായിരിക്കും. സേനാപതി, രാജകുമാരന് എതിരായി നിങ്ങൾക്കുള്ള ആരോപണം എന്താണ്?

സേനാ:— മഹാരാജാവേ! പെട്ടെന്നുണ്ടായ ഒരു വേലിയേറമായിരുന്നു അതു്. രാജകുമാരനെപറ്റി എനിക്കു് യാതൊരു ആരോപണവും ഇല്ല. ഇന്നലെ മംഗല്യത്തിന്റെ കാന്തി പ്രസരിച്ച ഹൃദയത്തിൽ ശോകത്തിന്റെ അന്ധകാരം പരത്തുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല ആനന്ദത്തിന്റെ ഭൈരവീനാദം മുഴങ്ങിയ സ്ഥലത്തു് വേദനയുടെ രോദനമോ! വരേണ്ടതു് വന്നു കഴിഞ്ഞു. എന്റെ ദുഷ്ടതയ്ക്കു് ഞാൻ കുമാരനോടു് മാപ്പു ചോദിച്ചു കൊള്ളുന്നു.

ചാരിണി:— പക്ഷേ പ്രജകൾ അവരുടെ ആരോപണങ്ങൾ തിരിച്ചെടുത്തിട്ടില്ല. വംശവും ജാതിയും ശ്യാമയ്ക്കതിരായി കുറ്റം ആരോപിച്ചു. അതിനുള്ള വിധി ശ്യാമയ്ക്കനുകൂലമായിരുന്നു. ശ്യാമയ്ക്കതിനു് സമ്മാനവും ലഭിച്ചു. എന്നാൽ ജാതിയേക്കാളും വംശത്തേക്കാളും വലുതു് നമ്മുടെ ജന്മഭൂമിയാണു്. കർത്തവ്യത്തേക്കാൾ പ്രേമത്തിനു് ഉയർന്ന സ്ഥാനം നല്കിയെന്നും പ്രേയസിക്കു് ജന്മഭൂമിയേക്കാൾ മാന്യത നല്കിയെന്നും, രണയാത്രയ്ക്കു് നിശ്ചിതസമയത്തു് എത്തിച്ചേർന്നില്ലെന്നുമുള്ള കുറ്റം ജന്മഭൂമിയുവരാജാവിന്റെ മേൽ ആരോപിച്ചിരിക്കുകയാണു്. ദേശദ്രോഹികൾക്കു് നൽകിവരുന്ന ശിക്ഷ കുമാരനും നൽകേണ്ടതല്ലേ.

മഹാ:— തീർച്ചയായും. ഈ ആരോപണത്തെ അസത്യമെന്നും തെളിയിക്കാമോ കുമാരാ? നിന്റെ തെളിവുതന്നെ നിനക്കിന്നു് പ്രതികൂലമായി തീർന്നിരിക്കുകയാണു്.

കുമാ:— എന്റെ പ്രമാണം കക്ഷി മനോഭാവത്തിനു് അതീതമാണു്. സത്യം മാത്രമാണു് എനിക്കു് തെളിവു്. അപരാധി ശിക്ഷ അനുഭവിക്കുന്നതിനു് തയ്യാറായി നില്ക്കുകയാണു്.

മഹാ:— ശരി ഞാൻ നിനക്കു് വധശിക്ഷക്കു ആജ്ഞ നൽകുന്നു. എന്താണു് സേനാപതി വിറക്കുന്നതു്. ഒരച്ഛന്റെ വായിൽനിന്നും തന്റെ പുത്രനു് വധശിക്ഷക്കുള്ള കല്പന പുറപ്പെട്ടുന്നതു് എങ്ങനെയായിരിക്കും എന്നു് നിങ്ങൾ ആശ്ചര്യപ്പെട്ടുകയായിരിക്കും അല്ലേ?

സേനാ:— അതെ മഹാരാജാവേ! ഇതു് ആശ്ചര്യം തന്നെ. യുവരാജാവു് മേവാഡിലെ ഭാവി മഹാരാജാവു്. മഹാരാജാവിനാകട്ടെ വേറെ പുത്രനുമില്ല. അങ്ങയുടേയും എന്റെയുംകൂടെ നിന്നു് യുവരാജാവു് എത്രയോ യുദ്ധങ്ങളിൽ ക്ഷാത്രതേജസ്സും വീരതയും പ്രകടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്, സഹോദരന്മാരായ വിക്രമജിത്തിനേയും ഉദയസിംഹനേയും അങ്ങേയ്ക്കു് നല്ലതുപോലെ അറിയാം. അനുജനായ വിക്രമജിത്തു് സുഖലോലുപനും ഉദയസിംഹൻ വെറും ശിശുവും മാത്രമാണു്. മേവാഡിന്റെ ഭാവി അവരുടെ കൈയ്യിൽ ശോഭനമാകുവാൻ സാദ്ധ്യത ഇല്ല. ദേശത്തിന്റെ ആശാകേന്ദ്രമായ ഈ യുവരാജാവിന്റെ പ്രാണനുവേണ്ടി മേവാഡിലെ സേനാപതി അങ്ങയോടു് അപേക്ഷിക്കുകയാണു്. മേവാഡിലെ മഹാരാജാവിനുവേണ്ടി ന്യായാപതിയായ മഹാരാജാവിനോടു് കുമാരനോടു് ക്ഷമിക്കണമെന്നു് നിവേദനം നടത്തുകയാണു്. നവവധുവായ ശ്യാമയ്ക്കായി അവളുടെ മംഗല്യത്തിന്റെ ഭിക്ഷയാചിക്കുകയാണു്.

മഹാ:— മേവാഡിലെ സേനാപതിയുടേയും, മഹാരാജാവിന്റെയും നവവിവാഹിതയായ ശ്യാമയുടേയും നിവേദ

നങ്ങളെ നീയവിരുദ്ധമായി സ്വീകരിക്കുന്നതിനു് തക്ക കാരണങ്ങളൊന്നും കാണുന്നില്ല. എന്റെ ആജ്ഞകൾ പാലിക്കപ്പെടണം.. ദേശീയ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്റെ രണകാഹളം മുഴങ്ങുമ്പോൾ വീരഭടന്മാർ രണക്കളത്തിലേയ്ക്കു് യാത്രയാകണം. അല്ലെങ്കിൽ മേവാഡിലെ യുവരാജാവു് സന്തോഷത്തോടു് സ്വീകരിച്ച അതേ ശിക്ഷ അനുഭവിക്കേണ്ടതായി വരുമെന്നു് ഭാവിയിൽ മേവാഡിലെ ഓരോ വ്യക്തിയും മനസ്സിലാക്കട്ടെ. കുമാർ! നീ മരിക്കുന്നതിനു് തയ്യാറാണോ?

കുമാർ:— ഇതെന്റെ സൌഭാഗ്യമാണു്.

മഹാ:—ദേവിയുടെ മൂർത്തിക്കു മുൻപാകെ നില്ക്കു.

(കുമാർ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു. ശ്യാമയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പാർശ്വഭാഗത്തു് വന്നു നില്ക്കുന്നു.)

ചാരിണി:—ശ്യാമേ! നീ എവിടെ പോകുന്നു? മഹാരാജാവു് കുമാരനുമാത്രമേ വധശിക്ഷ നൽകിയിട്ടുള്ളു. ഈ ലോകത്തിൽതന്നെ നീ ഇനിയും ജീവിക്കണം. വീരപുരുഷന്മാരുടെ മംഗല്യരാത്രി വിഫലമായി തീരുകയില്ല. ഇന്നു് മേവാഡിലെ ന്യായദണ്ഡം മുന്നു പ്രാണനെ ഹനിക്കുവാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല.- മൃത്യുമാർഗ്ഗത്തിൽ കുമാരനെ തനിയെ പോകുവാൻ അനുവദിക്കുക. മനുഷ്യവിധിയെ നാം മാനിച്ചില്ലെങ്കിലും ജഗന്നിയന്താവിന്റെ വിധിനിർണ്ണയത്തിനു് വിരുദ്ധമായി പ്രവർത്തിക്കുവാനുള്ള അവകാശം നമുക്കില്ല.

(ശ്യാമ കരയുന്നു)

ചാരിണി:— ഇതുവരെ നീ ചിരിക്കുകയായിരുന്നല്ലോ. രാജകുമാരനു് വധശിക്ഷയുള്ള ആജ്ഞനല്കിയപ്പോഴും നിന്റെ കണ്ണുകളുടെ തിളക്കം മങ്ങിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഇപ്പോൾ കണ്ണുകളിൽനിന്നും അശ്രുധാര പൊഴിയുവാൻ കാരണം എന്തു്?

ശ്യാമ:—വിധാതാവിന്റെ ന്യായാലയം മനുഷ്യന്റെ ന്യായാലയത്തെക്കാൾ നിഷ്ഠുരവും കഠോരവും ആണു്.

മഹാ:—സേനാപതി! എന്റെ ഈ വാൾ എടുക്കു. (സേനാപതിയുടെ കൈയിൽ വാൾ കൊടുക്കുന്നു) കുമാർ, ദേവിയുടെ മുമ്പാകെ തലതാഴ്ത്തു. ഭവാനിദേവിയുടെ നാവു് നിന്റെ രക്തത്തിനായി ദാഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുകയാണു്.

(കുമാർ ദേവീസമക്ഷം തലതാഴ്ത്തുന്നു. ശ്യാമ മുറവിളികൂട്ടിക്കൊണ്ടു് ചാരിണിയുടെ പാദങ്ങളിൽ വീഴുന്നു)

മഹാ:—സേനാപതി! മുന്നോട്ടവരൂ. ദേവിയുടെ ചരണങ്ങളിൽ ബലി അപ്പിക്കു. ഇതു ബഹുമൂല്യമായ ബലി അപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സൌഭാഗ്യം ഇന്നു് നിങ്ങൾക്കു് കിട്ടിയിരിക്കുന്നു. നിങ്ങളെപ്പോലെ ഭാഗ്യവാൻ ആരുണ്ടു്? എന്റെ കല്പനയെ നിറവേറ്റു.

സേനാ:— മഹാരാജാവേ! ഈ കഠോരകൃത്യം.

മഹാ:— സേനാപതി! നിയമം ലംഘിച്ചാൽ കിട്ടാവുന്ന ശിക്ഷ നിങ്ങൾക്കു് അറിയാമല്ലോ?

(സേനാപതി കുമാരന്റെ സമീപത്തേക്കു് നീങ്ങുന്നു. വാൾ ഉയർത്തുന്നു.)

—കർട്ടൻ—

ശിവാജിയിലെ

കഥാപാത്രങ്ങൾ

ശിവാജി (മഹാരാഷ്ട്രവീരൻ)

മോരോപന്ത് (പേഷ്വാ)

സോൻദേവ്

(ശിവാജിയുടെ ഒരു സേനാനായകൻ)

മുസ്ലീം യുവതി

(സുബേദാർ അഹമ്മദിന്റെ പുത്രവധു)

ശിവാജി

(സ്ഥലം — രാജഗഡ് കോട്ടയുടെ മുൻവശത്തുള്ള അങ്കണം

എഡി. 1648-ാമാണ്ട് — ഒരു സന്ധ്യ)

[കോട്ടയുടെ വലത്തു് വശത്തായി വരാന്തയുടെ ഒരു ഭാഗം കാണപ്പെടുന്നു. കൽത്തൂണുകളാണു് വരാന്തയുടെ മേൽപ്പുരയെ താങ്ങിനിർത്തിയിരിക്കുന്നതു്. പിന്നിലുള്ള ഭിത്തികളും കല്ലുകൾകൊണ്ടു് പണിതിട്ടുള്ളതാണു്. പിന്നിൽ വലത്തു ഭാഗത്തായി വിദൂരതയിൽ കോട്ടയുടെ ഗോപുരങ്ങളും ഇടത്തു വശത്തു് മലയാദിയുടെ കൊടുമുടികളും കാണപ്പെടുന്നു. ചില ശിഖരങ്ങൾക്കിടയിൽക്കൂടി പ്രകാശിച്ചുകാണുന്ന അസ്തമന സൂര്യന്റെ ചെങ്കിരണങ്ങൾ ആ രംഗത്തിനു് നവചൈതന്യം പകരുന്നു. വരാന്തയുടെ മുമ്പിൽ കോട്ടയുടെ തുറസ്സായ മൈതാനമുണ്ടു്. ഉയർന്ന ഒരു സ്തംഭത്തിന്മേൽ തവിട്ടുനിറത്തിലുള്ള മഹാരാഷ്ട്രപതാക പാറിക്കളിക്കുന്നു. വിശിഷ്ടമായ കമ്പളം വരാന്തയിൽ വിരിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അതിന്മേൽ വിലപിടിച്ച പരവതാനികൊണ്ടു് സജ്ജമായ വീരസിംഹാസനത്തിൽ പട്ടുതലയിണയിൽ കൈവെച്ചു് ശിവാജി വിചാരമഗ്ന

നായി ഇരിപ്പുണ്ട്. രൂപവും വേഷവും ഭാരതീയർക്ക് സുപരിചിതമാകയാൽ അതിനെകുറിച്ച് എഴുതുന്നതു് നിരർത്ഥകമാണു്. വരാന്തക്കു് വെളിയിൽ ആയുധസജ്ജരായ രണ്ടു മാവലിഭടന്മാർ അംഗരക്ഷകരെന്നോണം നില്പുണ്ട്. ഇടത്തുവശത്തുകൂടി മോരോപന്തു് പേഷ്വാ പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു. മദ്ധ്യവയസ്കനും ആജാനബാഹുവുമായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വേഷവിധാനം ശിവാജിയുടേതുപോലെതന്നെ. തലപ്പാവിൽ മാത്രം വ്യത്യാസമുണ്ട്. ശിവാജിയുടേതുപോലെ മുഗളരീതിയിലുള്ളതല്ല; തികച്ചും മഹാരാഷ്ട്രരീതിയിലുള്ളതാണു്. വിശാലമായ നെറ്റിത്തടത്തിൽ അർദ്ധചന്ദ്രാകൃതിയിലുള്ള തിലകമുണ്ട്...]

മോരോപന്തു്:—(അഭിവാദനം ചെയ്തുകൊണ്ടു്) പ്രഭോ! സേനാധിപൻ സോൻദേവു് കല്യാൺ സംസ്ഥാനത്തെ കീഴടക്കി അവിടത്തെ ഭണ്ഡാരമത്രയും കൊള്ളയടിച്ചു് വിജയശ്രീലാളിതനായി തിരിച്ചെത്തിയിരിക്കുന്നു.

ശിവാജി:—(ആശ്ചര്യം) എന്തു്? (മോരോപന്തിനെ സാകൂതം വീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു്) പേഷ്വാ! ഇരിക്കു. വലിയൊരു സന്തോഷവാർത്തയാണല്ലോ കൊണ്ടുവന്നിരിയ്ക്കുന്നതു്. സോൻദേവു് ഇപ്പോൾ എവിടെയാണു്?

മോരോ:—(ആസനത്തിൽ ഉപവിഷ്ടനായിക്കൊണ്ടു്) തിരുമുമ്പിൽ ഇപ്പോൾത്തന്നെ എത്തിച്ചേരുന്നതാണു്.

[തികഞ്ഞ നിശ്ശബ്ദത. ശിവാജിയും മോരോപന്തും ഔത്സുക്യത്തോടുകൂടി ഇടത്തുവശത്തേയ്ക്കു് നോക്കിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്നു. സോൻദേവു് ഇടത്തുവശത്തുകൂടി പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു. പിന്നാലെ കുറെ ചുമട്ടുകാർ; അവരുടെ ചുമലിൽ ഭാരിച്ച കൊട്ടയും, സംഘത്തിന്റെ പിന്നിൽ മൂടിയ ഒരു പല്ലക്കും. സോൻദേവു്—മദ്ധ്യവയസ്കനായ ഒരു അരോഗദൃഢഗാത്രൻ.

മോരോപന്തിനെ അനുകരിയ്ക്കുന്ന വേഷവിധാനം. സോൻ ദേവ് ശിവാജിയെ അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു. ചുമട്ടുകാരും പല്ലക്കും പുറത്തു നില്ക്കുന്നു.]

ശിവാജി:—ഇരിക്കൂ സോൻദേവ്! നിങ്ങൾ കൈവരിച്ച പ്രശംസാഹ്മായ കല്യാൺ വിജയത്തിൽ എന്റെ ഹൃദയംഗമമായ അനുമോദനം.

സോൻദേവ്:—(ഉപവിഷ്ടനായിക്കൊണ്ട്) തിരുമനസ്സിലെ ഔദാര്യത്തിനു് നന്ദി.

ശിവാജി:— കാലാൾപ്പടയിൽ കൂടുതൽ വീരത കാണിച്ചതു് മാർവാടികളായിരുന്നോ അതോ ഹേട്ട്കാരികളോ?

സോന:— ഇരുകൂട്ടരും വീരത പ്രകടിപ്പിച്ചു.

ശിവാ:— അശ്വസേനയിലോ?

സോ:— ഇതിലും രണ്ടുകൂട്ടരും തുല്യമായിരുന്നു.

ശിവാ:— നമ്മുടെ സേനാധിപരുടെ കാര്യം.....?

സോന:— കാലാൾപ്പടയിലെ പടയാളി, ഹവിൽദാർ, ജൂമാൽദാർ തുടങ്ങി പടനായകൻവരേയും, കുതിരപ്പടയിലെ ഹവിൽദാർ, ജൂമൽദാർ തുടങ്ങി സുബേദാർ, സേനാനായകൻ അങ്ങിനെ എല്ലാ സൈന്യാധിപരുടേയും കർത്തവ്യനിർവ്വഹണം പ്രശംസാഹ്മായിരുന്നു.

ശിവാജി:— (ചുമട്ടുകളെ നോക്കി പുഞ്ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) കല്യാൺ പ്രാന്തത്തെ ഖജനാവും കൊള്ളയടിച്ചു കൊണ്ടുപോന്ന അല്ലേ? വിശിഷ്ട വസ്തുക്കൾ ധാരാളം കൈക്കലാക്കിയോ?

സോന:— പ്രഭോ! ഖജനാവു് മുഴുവനും തന്നെ. ഇന്നുവരെ കിട്ടിയിട്ടില്ലാത്ത വിലപിടിച്ച വിശിഷ്ട വസ്തുക്കൾ ഈ ആക്രമണത്തിൽ നമുക്കു കിട്ടി. സ്വർണ്ണം, വെള്ളി, രത്നം തുടങ്ങിയ അമൂല്യവസ്തുക്കൾ അനവധിയുണ്ടു്. ദക്ഷിണാപഥവും ഉത്തരാപഥവും ജയിച്ചടക്കുന്നതിനാവശ്യമായ ധനം നമുക്കു് ലഭ്യമായിട്ടുണ്ടു്.

ശിവാജി:— (ചുമട്ടുകാരുടെ പിന്നാലുള്ള പല്ലക്കിലേയ്ക്ക് നോക്കിക്കൊണ്ട്) ആ പല്ലക്കിൽ എന്താണ്?

സോന:— (മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട്) ആ പല്ലക്കിൽ.....തിരുമേനീ, അതിൽ..... ഈ വിജയംകൊണ്ട് ലഭ്യമായ ഏറ്റവും വലിയ പാരിതോഷികം!

ശിവാ:— (ജിജ്ഞാസയോടുകൂടി) എന്നുവച്ചാൽ.....?

സോന:— പ്രഭോ! കല്യാൺപ്രാന്തത്തിലെ സുബേദാർ അഹമ്മദിന്റെ പുത്രവധുവിനെപ്പറ്റി കേട്ടിട്ടില്ലാത്തവരായി ആരാണുള്ളതു്? ആ സൗന്ദര്യധാമത്തെയും തൃപ്പാദങ്ങളിൽ കാഴ്ചവയ്ക്കുവാൻ ബന്ധനസ്ഥയാക്കി കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ട്.

(ശിവാജിയുടെ പ്രസന്നത മങ്ങുന്നു. ക്രോധാവിഷ്ടനായ ശിവാജിയുടെ മുഖഭാവത്തിൽ വന്ന മാറ്റം കണ്ട സോൻദേവൻ പരിഭ്രാന്തനാകുന്നു. മോരോപന്തു് നിന്നിമേഷനായി ശിവാജിയെത്തന്നെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു. ഭയാനകമായ നിശ്ശബ്ദത ആ പരിസരത്തു് പരക്കുന്നു.)

ശിവാജി:— (ഗദ്ഗദകണ്ഠനായി) ആ പല്ലക്കു ഇങ്ങോട്ടു് കൊണ്ടുവരൂ.

(സോൻദേവു് തിടുക്കത്തിൽ പുറത്തേയ്ക്കു് പോകുന്നു. ശിവാജി നിന്നിമേഷനായി പല്ലക്കിന്റെ നേരേയും, മോരോപന്തു് ശിവാജിയേയും നോക്കിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്നു. ഏതാനും നിമിഷങ്ങൾക്കുള്ളിൽ പല്ലക്കു് രാജസന്നിധിയിൽ എത്തിച്ചേരുന്നു. ശിവാജി എഴുന്നേറ്റു് മന്ദം മന്ദം പല്ലക്കിനെ സമീപിയ്ക്കുന്നു. പിന്നാലെ മോരോപന്തും.)

ശിവാ:ജി— (സോൻദേവിനോടു്) സോൻദേവു്! പല്ലക്കിന്റെ മൂടുപടം മാറ്റൂ.

(സോൻദേവു് അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു. അഹമ്മദിന്റെ പുത്രവധു പല്ലക്കിൽനിന്നും ഇറങ്ങി ലജ്ജാവനമുഖിയായി

ഒരു വശത്തേയ്ക്ക് മാറിനില്ക്കുന്നു. അതിലാവണ്യവതിയായ ഒരു യുവതി. മുഗൾരാജകുമാരിയുടെ വേഷം)

ശിവാ:— (അഹമ്മദിന്റെ പുത്രവധുവിനോടായി) അമ്മേ! സൈന്യാധിപൻ കാണിച്ച അപമാനകരമായ പ്രവൃത്തിയ്ക്ക് ഈ ശിവാജി ഭവതിയോട് മാപ്പിരക്കുന്നു. ഭവതിയുടെ സൗന്ദര്യം അത്ഭുതാവഹമാകുന്നു. ഭവതിയെ കണ്ടമാത്രയിൽ എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഒരേ ഒരാഗ്രഹം... ...ഉദിച്ചുയരുകയാണ്; എന്റെ മാതാവും ഭവതിയെപ്പോലെ സൌന്ദര്യവതിയായിരുന്നെങ്കിൽ.....ഞാൻ കാഴ്ചയിൽ ഈവിധം കുരുപനാകാതെ സുന്ദരഗാത്രനാകുമായിരുന്നേനേ! അമ്മേ, ഭവതിയുടെ ദിവ്യരൂപത്തെ—വിശ്വവശ്യമായ സൌന്ദര്യത്തെ—ഹൈന്ദവവിധിപ്രകാരം ആരാധിക്കുക, ഇസ്ലാംമതാചാരമനുസരിച്ച് പൂജിക്കുക—എന്ന ഒരേ ഒരു നേട്ടമേ എനിക്കുണ്ടാകുവാനുള്ളൂ. അമ്മ തെല്ലും ഭയപ്പെടേണ്ട. ഒട്ടുംതന്നെ വിഷമിക്കരുതു്. എത്രയും പെട്ടെന്നു് സർവ്വവിധ ബഹുമതികളോടും ബഹുമാനാദരവുകളോടുംകൂടി ഭവതിയെ സുരക്ഷിതയായി ഭർത്തൃസന്നിധിയിലെത്തിക്കുന്നതായിരിക്കും. ഒട്ടും താമസമില്ല. ഉടനെതന്നെ..... (തിരിഞ്ഞു് (സോൻദേവിനോടായി) സോൻദേവു്! അക്ഷന്തവ്യമായ അപരാധമാണു് നിങ്ങൾ ചെയ്തതു്; ശിവാജിയെ ശരിക്കും മനസ്സിലാക്കിയിട്ടും നീചമായ ഈ പ്രവൃത്തി ചെയ്യുവാൻ നിങ്ങൾക്കെങ്ങിനെ ധൈര്യമുണ്ടായി? ശിവാ ഇന്നോളം ഒരൊറ്റ മുസ്ലീം പള്ളിയുടേയും പവിത്രതയെ എള്ളോളം കളങ്കപ്പെടുത്തുവാൻ ഇടവരുത്തിയിട്ടില്ല. ഖുർആൻ ഗ്രന്ഥം എവിടെയെങ്കിലും കണ്ടാൽ ഭക്ത്യാദരപൂർവ്വം കയ്യിലെടുത്തു് ഒരേടിനുപോലും കോട്ടം തട്ടാതെ സൂക്ഷിച്ചു് മൌലവിമാർക്കു്

അയച്ചു കൊടുത്തിട്ടുള്ളവനാണ്" ഈ ശിവാജി. ഹിന്ദു വാണെങ്കിൽകൂടിയും ശിവാസ്സും ഇസ്ലാംമതം പൂജനീയമത്രേ! ഇസ്ലാംധർമ്മത്തിന്റെ പവിത്രഗ്രന്ഥങ്ങളും പുണ്യസ്ഥലങ്ങളും ശിവാസ്സും ആദരണീയങ്ങളാണ്". ഹിന്ദുവെന്നോ, മുസ്ലീമെന്നോ ഉള്ള ഭേദഭാവം ശിവാജിക്കില്ല. ശിവായുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ ഹിന്ദുപ്രജയും മുസ്ലീം പ്രജയും തുല്യരാണ്"; അതെ, ശിവായുടെ സൈന്യത്തിൽ എത്രയെത്ര മുസ്ലീം പടയാളികളും ഉണ്ട്"! ഈ ദേശം ഹിന്ദുക്കളുടെ മാത്രം രാജ്യമല്ല; യഥാർത്ഥമായ ഒരു സ്വതന്ത്രരാഷ്ട്രം കെട്ടിപടുക്കുകയെന്നതാണ് നമ്മുടെ ലക്ഷ്യം. നിഷ്ഠുരരായ അക്രമികളുടെ കൈകളിൽനിന്നും അധികാരം പിടിച്ചെടുത്തു് ഉദാരമതികളായ ധീഷണാശാലികളുടെ സുദ്ധ കരങ്ങളിൽ അപ്പിക്കുകയെന്നതാണ്' നമ്മുടെ ആഗ്രഹം. എന്നിട്ടും —പരസ്പരം—അയ്യോ—പരസ്പരം ഓരോരുത്തർക്കും മാതൃതുല്യരാണ്"! അധികാരം കയ്യിൽ കിട്ടിയിട്ടുള്ളവർ, സേനാനായകനായാലും ശരി രാജാവായാലും ശരി, ഇക്കാര്യത്തിൽ ഏറ്റവും വിവേകത്തോടെ പെരുമാറേണ്ടവരാണ്. (അല്പനേരത്തെ മൌനത്തിനു ശേഷം) സോൻദേവു്—എന്താ എന്നെ പരീക്ഷിക്കുവാനായിരുന്നുവോ നിങ്ങളുടെ സംരംഭം—? നിങ്ങളുടെ ഈ അഭിനയം അതിനു വേണ്ടിയായിരുന്നില്ലേ? ഈ യുദ്ധങ്ങളും ആക്രമണങ്ങളും കൊള്ളകളും വ്യക്തിപരമായ സുഖഭോഗങ്ങൾക്കായിട്ടാണോ ശിവാ നടത്തുന്നതു്? സ്വയം സുഖിക്കുകയെന്നതാണോ ശിവാജിയുടെ ഉദ്ദേശം? അങ്ങനെ.....അങ്ങനെ.....യാണെങ്കിൽ....ഈ രക്തപ്രവാഹം, കൊള്ളയും കൊലയും—എല്ലാം അത്യന്തം നിന്ദ്യവും നികൃഷ്ടവുമായ പ്രവൃത്തികളത്രേ! ശിവാ

യുടെ സ്വഭാവം പരിശുദ്ധമല്ലെങ്കിൽ അയാളുടെ സൈന്യാധിപന്മാരുടേയും സേനാനായകന്മാരുടേയും സ്വഭാവത്തിൽ പരിശുദ്ധിയുടെ കണികപോലും കാണുകയില്ലതന്നെ. എന്നു മാത്രമല്ലാ, നമ്മൾക്കും ഇന്ദ്രിയലോലുപരായ കൊള്ളക്കാർക്കും കവച്ചുക്കാർക്കും തമ്മിൽ ഒരു വ്യത്യാസവുണ്ടാകുന്നതല്ലല്ലോ. അന്തരത്തിലുള്ള ജീവിതത്തക്കാൾ മരണവും, വിജയത്തേക്കാൾ പരാജയവും എത്രയോ അഭികാമ്യമാണു്, ശ്രേയസ്കരമാണു്! (മോരോപന്തിനോടു്) കഷ്ടം! പേഷ്വാ—എന്റെ—എന്റെ ഈ—എന്റെ ഒരു സൈന്യാധിപൻ—എന്റെയൊരു സൈന്യാധിപൻ—എന്തൊക്കെ—എന്തൊക്കെയാണീ ചെയ്തിരിക്കുന്നതു് — ലജ്ജയാൽ എന്റെ തല ഇങ്ങിനെ ഉയരാൻ കഴിയാത്ത വിധം പാതാളത്തിൽ താണുപോകയാണു്. ഈ പാപത്തിൽനിന്നും മോചനം നേടുവാൻ — അയ്യോ — എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടല്ലോ — എന്തു പ്രായശ്ചിത്തമാണു് ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടതു്? (അല്പനേരത്തെ ചിന്തയ്ക്കുശേഷം) പേഷ്വാ ഈ അവസരത്തിൽ ഒരു കാര്യം ഞാൻ ഉച്ചൈസ്തരം ഉൽഘോഷിക്കുന്നു. ഭാവിയിൽ ആരെങ്കിലും, ഇങ്ങനെ ജുഗുപ്സാവഹമായ കാര്യത്തിൽ ഏർപ്പെടുകയാണെങ്കിൽ അയാളുടെ തല ഉടനെ ഉടലിൽനിന്നും വെട്ടിമാറ്റണം!

(നഗ്നശിരസ്കനായി ശിവാജി നിലകൊള്ളുന്നു. അഹമ്മദിന്റെ പുത്രവധുവാകട്ടെ കടക്കണ്ണുകൊണ്ടു് ശിവാജിയെ ബഹുമാനപുരസ്സരം നോക്കുന്നു. അവളുടെ കണ്ണുകൾ നിറയുന്നു. മോരോപന്തു് ശിവാജിയെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു. സോൻദേവാകട്ടെ പരിഭ്രമത്തോടെ മോരോപന്തിനേയും നോക്കുന്നു.

— യവനിക —

ആത്മാപ്പണത്തിലെ

കഥാപാത്രങ്ങൾ

ലക്ഷ്മീബായി.	(ഝാൻസിയിലെ റാണി)
ബാബാ ഗംഗാദാസ്	(സന്യാസി)
താന്ത്യാ	(പ്രധാന സേനാപതി)
ജൂഹി മുന്ദർ	(സേനാനായികമാർ)
രഘുനാഥ് സിങ്ങ് രാമചന്ദ്ര ദേശമുഖ് ഗുൽ മുഹമ്മദ്	(പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ.)

ആത്മാർപ്പണം

രംഗം — 1

[സ്ഥാനം — ഗ്വാളിയർ കോട്ടയുടെ തെക്കുകിഴക്കുള്ള നിമ്നോന്നത ഭൂമിയിൽ ബാബാ ഗംഗാദാസിന്റെ കുടിൽ. സമയം — സന്ധ്യയ്ക്ക് അല്പം മുൻപ്. ബാബാ കുടിലിൽവന്ന് മടങ്ങിപ്പോകുന്നു.]

(അണിയറയിൽ കുതിരകളുടെ കുളമ്പടിശബ്ദം കേൾക്കുന്നു. "മുന്ദർ, കുതിരയെ ഈ മരത്തോട്ട് കെട്ടൂ." എന്നുള്ള ലക്ഷ്മീബായിയുടെ സ്വരം. ബാബാജിയുടെ കുടിലിൽ മുന്ദറും, ലക്ഷ്മീബായിയും പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— ബാബാജീ! വല്ലാതെ ദാഹിയ്ക്കുന്നു.

(അണിയറയിൽനിന്ന് — ശരി, അവിടെ നിൽക്കൂ.)

(ബാബാജി കുടത്തിൽ വെള്ളം നിറച്ച് കൊണ്ടുവരുന്നു. ബാബ വയോവൃദ്ധനാണെങ്കിലും തേജസ്വിയാണ്. ലക്ഷ്മീബായിയും, മുന്ദറും നമസ്കരിയ്ക്കുന്നു. ബാബാജി സ്വല്പം തല ആട്ടുകയും വെള്ളം കുടിച്ച് ഇരിയ്ക്കുവാനായി, ആംഗ്യം കാണിയ്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അവർ രണ്ടുപേരും താഴെ ഇരിയ്ക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— അങ്ങയോട് ചില കാര്യങ്ങൾ ചോദിയ്ക്കാനാണ് ഞാൻ വന്നിട്ടുള്ളതു്. എന്റെ മനസ്സു് അശാന്തമായിരി

സ്സന്നം. അങ്ങയുടെ മറുപടി എനിക്കു ശാന്തി നൽകുമെന്നു് ഞാൻ ആശിയ്ക്കുകയാണു്.

ബാബാജി:— മകളെ, രാമഭജനമല്ലാതെ എനിയ്ക്കു് യാതൊന്നും അറിയുകയില്ല.

ലക്ഷ്മി:— അങ്ങേയ്ക്കു് അങ്ങനെ ഒഴിഞ്ഞുമാറുവാൻ പറുകയില്ല. പറയുകതന്നെ വേണം. അവിടുന്നു് തന്നതാൻ ശാന്തി നേടിയതുകൊണ്ടായില്ല, ഞങ്ങൾക്കുകൂടി ശാന്തി നൽകണം.

ബാബാ:— മകളെ, ചോദിയ്ക്കാം! എനിയ്ക്കറിയാമെങ്കിൽ പറഞ്ഞു തരികയും ചെയ്യാം.

ലക്ഷ്മി:— കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾക്കുള്ളിൽ ഇവിടെ ഭയങ്കരമായ യുദ്ധം ഉണ്ടാകും. അങ്ങയുടെ കുടിലിരിയ്ക്കുന്ന ഈ സ്ഥലം സുരക്ഷിതമല്ല. അങ്ങു് മറേറതെങ്കിലും സുരക്ഷിത സ്ഥാനത്തേയ്ക്കു് മാറിപ്പോയാലും.

ബാബാ:— സുരക്ഷിതം! കാര്യം പറയു.

ലക്ഷ്മി:— നമ്മുക്കു ഈ നിലയ്ക്കു സ്വരാജ്യം എങ്ങിനെ ലഭ്യമാകും?

ബാബാ:— രാജാക്കന്മാരാണു് ഈ ചോദ്യത്തിനു് ഉത്തരം പറയേണ്ടതു്.

ലക്ഷ്മി:— അവക്കു് സാധിയ്ക്കുകയില്ല. അതുകൊണ്ടാണല്ലോ അങ്ങയോടു് ചോദിയ്ക്കുവാൻ വന്നതു്.

ബാബാ:— നാമിതുവരെ നേടിയെടുത്ത രീതിയിൽത്തന്നെ നേടണം.

ലക്ഷ്മി:— എങ്ങിനെ ബാബാജി?

ബാബാ:— സേവനം, തപസ്സു്, ആത്മാപ്പണം ഇവകൊണ്ടു്.

ലക്ഷ്മി:— ബാബാജി, നമുക്കു് സ്വരാജ്യം എങ്ങിനെ സമ്പാദിയ്ക്കാം?

ബോബാ:— കഴികൾ എങ്ങിനെയാണു് നിറയുന്നതു്? അടിത്തറ എങ്ങിനെ ഉയരുന്നു? ഒരു കല്ലു് ആദ്യമായി കഴിയിൽ വീഴുന്നു. പിന്നെ രണ്ടാമത്തേതു്, മൂന്നാമത്തേതു്... നാലാമത്തേതു്... അങ്ങനെ ഓരോന്നായി— പിന്നീടു് അടിത്തറയിൽ പാകിയിട്ടുള്ള കല്ലുകളുടെ ബലത്തെ ആശ്രയിച്ചു് അതിന്നു് മീതെ സൗധം കെട്ടി ഉയരുന്നു. കഴിയും, അടിത്തറയും ഒരു കല്ലുകൊണ്ടു് നികത്തപ്പെടുന്നില്ല. ഒരു ദിവസംകൊണ്ടു ആ കാര്യം നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുന്നില്ല.

ലക്ഷ്മീ:— നമ്മൾ ജീവിച്ചിരിയ്ക്കുമ്പോൾത്തന്നെ സ്വരാജ്യം ലഭ്യമാകുമോ ബാബാജീ?

ബാബാ:— ഈ മോഹം എന്തിനാണു് മകളെ? പണ്ടേ തുടങ്ങിവച്ച കാര്യങ്ങളാണല്ലോ ഇപ്പോൾ മുമ്പോട്ടു് നീക്കിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്നതു്. വേറേയും ആളുകൾ വരും. അവരും ഈ പ്രവൃത്തി തുടർന്നു കൊണ്ടുപോകും. പക്ഷേ അതിന്റെ വൈഷമ്യം നാം ഇപ്പോഴാണു് അറിയുന്നതു് എന്നുമാത്രം. സ്വരാജ്യസമ്പാദനത്തിന്റെ ആദ്യവാദികൾ തന്റെ ചെറിയ ചെറിയ രാജ്യങ്ങളെ സ്വരാജ്യമായി കരുതിയിരിയ്ക്കയാണു്; ജനങ്ങളെ രക്ഷിയ്ക്കുന്നു എന്ന ഭാവവും. പക്ഷേ ജനങ്ങളും അവരും തമ്മിലുള്ള അന്തരം മാറുന്നതുമില്ല. എന്നു മാത്രമല്ലാ, ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽത്തന്നെ എത്ര എത്ര വിഭാഗങ്ങൾ!— ഉച്ചനീച വ്യത്യാസങ്ങൾ—അസ്പൃശ്യത. ഈ അസമതകളും, പരസ്പര വിരോധങ്ങളും ഇല്ലാതാകുമ്പോൾ രാജാക്കന്മാർ തന്റെ ആഭിജാത്യവും സുഖലോലുപതയും ഉപേക്ഷിച്ചു് ജനസേവനത്തിനു് തയ്യാറാകുമ്പോൾ മകളേ! സ്വരാജ്യം ലഭ്യമാകും.

ലക്ഷ്മീ:— ധനവാന്മാരുടെ സ്വാർത്ഥവും ഭോഗലാലസതയും കണ്ടിട്ടു് മനസ്സു് കിടന്നു് പൊരിയുന്നു. എന്നാലും സ്വ

രാജ്യത്തിന്നായി നാം പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കേണ്ട തല്ലേ?

ബാബാ: — തീച്ചയായും! അക്രമികളെ ആട്ടിയോടിച്ചു സ്വരാജ്യത്തിനുള്ള മാർഗ്ഗം പരിശുദ്ധമാക്കു. തീച്ചയായും ഫലം ലഭിയ്ക്കും. നീ കൃഷ്ണഭഗവാന്റെയും ഗീതയുടേയും ഭക്തയാണല്ലോ, മകളെ?

ലക്ഷ്മി: — അങ്ങ് എങ്ങിനെ മനസ്സിലാക്കി?

ബാബാ: — (മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ട്) ജനങ്ങൾ പറയുന്നുണ്ട്. ഝാൻസിറാണിയെ അറിയാത്തവർ ആരുണ്ട്? (ഗംഭീരസ്വരത്തോടെ) മകളെ! ഗീതയിൽ നിരാശയ്ക്ക് സ്ഥാനമില്ല. നിരാശപ്പെട്ടവക്കും ഗീതയിൽ അമൃതമാകുന്ന മന്ത്രം ഉണ്ട്.

മുന്ദർ: — ബാബാജി! ഞങ്ങളുടെ സ്വാമിനി ഞങ്ങൾക്കൊക്കെ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് ഗീതാതത്വങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കിത്തരുന്നുണ്ട്.

ലക്ഷ്മി: — ഗീത വായിയ്ക്കുന്നു എന്നു മാത്രം. (ബാബായെ നോക്കിക്കൊണ്ട്) മനസ്സിലാക്കുന്നതു് അവിടുത്തെപ്പോലുള്ള മഹാത്മാക്കൾ മാത്രം.

ബാബാ: — ഇതു് വെറും തെറ്റിദ്ധാരണയാണു് മകളേ! ഗൃഹസ്ഥനാണു് ഏറ്റവും വലിയ യോഗി. എന്നെക്കൊണ്ടു് മറ്റൊന്നും ആകുകയില്ല. അതുകൊണ്ടു് കുടിലുണ്ടാക്കി ഇവിടെ താമസം തുടങ്ങി. (പടിഞ്ഞാറോട്ടു് നോക്കി) നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ പോകൂ! സന്ധ്യാവന്ദനത്തിനുള്ള സമയമായി.

(രണ്ടുപേരും നമസ്കരിച്ചു് പോകുന്നു. ബാബാ ഗംഗാദാസും പോകുന്നു)

— കർട്ടൻ —

രംഗം — 2

(പകൽ സമയം. നാട്ടിൻപുറത്തുള്ള ഒരു ഉദ്യാനത്തിൽ ലക്ഷ്മീഭായിയുടെ വാസഗൃഹം. പിന്നിലായി ചുറ്റുന്ന കുപ്പായധാരികളായ സൈനികരുടെ പാളയം. താന്ത്യാ വരുന്നു. വിചാരമഗ്നനാണു്)

(മറുഭാഗത്തുനിന്നും വരുന്ന ലക്ഷ്മീബായിയെക്കണ്ടിട്ടു് താന്ത്യാ വന്ദിയ്ക്കുന്നു. ദൂരെനിന്നു് പീരങ്കികളുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു. താന്ത്യാ കൈകൂപ്പി നിൽക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— സർദാർ സാഹബ്! കാര്യം എന്താണു്? പീരങ്കികൾ ഏതു് ഉത്സവമാണു് ആഘോഷിയ്ക്കുന്നതു്?

താന്ത്യാ:— ഇപ്പോൾ പ്രാർത്ഥിയ്ക്കുവാൻകൂടി സമയമില്ലാതിരിയ്ക്കുകയാണു്. വെള്ളക്കാർ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മീ:— നെയ്യും പഞ്ചസാരയും കുറവൊന്നുമില്ലല്ലോ? ലഡുവും, മതിയാവോളമില്ലേ? ശ്രീഖണ്ഡം കൊടുക്കണം. കൊള്ളാം.

താന്ത്യാ:— ബായി സാഹിബ്!

ലക്ഷ്മീ:— എന്താ ലഹരിപദാർത്ഥങ്ങൾ സുലഭമല്ലേ? പാട്ടു് കേൾക്കുന്നതിനും സമയമില്ലേ?

(മുന്ദറും ജൂഹിയും സൈനികവേഷത്തിൽ വരുന്നു.)

മുന്ദറും: ജൂഹിയും:— സ്വാമിൻ! സൈന്യം സജ്ജീകരിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ലക്ഷ്മീ:— സർദാർ സാഹബ്! സൈനികർക്കു് ലഹരിപദാർത്ഥം വിതരണം ചെയ്യു. ഇല്ലേ?

(താന്ത്യാ "രക്ഷിക്കൂ ദേവീ" എന്നു് പറഞ്ഞുകൊണ്ടു് കാൽക്കൽ വീഴുമ്പോഴേയ്ക്കും ലക്ഷ്മീബായി തടയുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— എന്തു പറഞ്ഞുതന്നു! എന്തു പ്രാവശ്യം ഗുണദോഷിച്ചു? പക്ഷേ നിങ്ങളാരും കേട്ടില്ല.....കേട്ടില്ല. ഓ! നിങ്ങളെല്ലാവരും എല്ലാം തകരാറാക്കി. ഫല

ത്തെ മാത്രം ആശിക്കുക, കർമ്മവുമായി യാതൊരു ബന്ധവും വേണ്ട. ഒരു തരി ത്യാഗത്തിനു് ഒരു സേർ പ്രതിഫലം ആവശ്യപ്പെട്ടം. പ്രവൃത്തി ഒരു മണൽത്തരിയും, പ്രദർശനം ഒരു പർവ്വതവും. താപസവേഷം ത്യാഗഭാവം, — പൊങ്ങച്ചത്തിന്റെ ബഹുരൂപം — ഇതല്ലാതെ നിങ്ങളുടെ കയ്യിൽ എന്തുണ്ടു്?

ജൂഹി: — ക്ഷമിച്ചാലും സ്വാമിനീ!

ലക്ഷ്മി: — (മന്ദഹാസത്തോടെ) ഒരു പക്ഷേ ഇതെന്റെ അവസാന യുദ്ധമായിരിയ്ക്കും. (ഗാംഭീര്യത്തോടെ) താന്ത്യാ, നിങ്ങളിൽനിന്നു് ഞാൻ പലതും ആശിച്ചുപോയി. സ്ഥൈര്യം ഉണ്ടെങ്കിൽ ഇനിയും പലതും നേടിയെടുക്കാം.

താന്ത്യാ: — അവിടത്തെ ആജ്ഞ തീച്ചയായും അങ്ങിനെതന്നെ പാലിയ്ക്കപ്പെട്ടം. അക്ഷരം പ്രതി അനുസരിയ്ക്കപ്പെട്ടം.

ലക്ഷ്മി: — തെയ്യാറാകൂ. ലയ്ക്കും, ശ്രീവണ്ടും, ലഹരിപദാർത്ഥവും കൂഴിയിൽ വലിച്ചെറിയു. (ശാന്തമായി) താന്ത്യാ! സമർത്ഥനായ സേനാപതിയാണു് നിങ്ങൾ. ഉടനെതന്നെ പ്രതിരോധനടപടികൾ എടുക്കുക. ഞാൻ പറയുന്നതനുസരിച്ചു് പ്രവർത്തിച്ചാൽ മാത്രം മതി.

താന്ത്യാ: — അതിന്നായിത്തന്നെയാണു് ഞാൻ അവിടത്തെ മുമ്പാകെ ഹാജരായിട്ടുള്ളതു്.

ലക്ഷ്മി: — (മന്ദസ്വരത്തിൽ) വിജയം ലഭിച്ചില്ലെങ്കിൽ യുദ്ധസാമഗ്രികളും, സൈന്യവും ദക്ഷിണഭാഗത്തേയ്ക്കു് നയിയ്ക്കുവാനുള്ള ഏർപ്പാടു് ചെയ്യണം. (മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു്) നിങ്ങളോടു് പ്രത്യേകിച്ചു് പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ?

താന്ത്യാ: — അവിടത്തെ പരിപാടി അക്ഷരംപ്രതി നിറവേറപ്പെട്ടം.

ലക്ഷ്മി:— ഞാൻ വരുന്നു. നിങ്ങൾ പൊയ്ക്കൊള്ളു.
(താന്ത്യാ സൈനികരീതിയിൽ വന്ദിച്ചു പോകുന്നു.)

ലക്ഷ്മി:— മുന്ദർ! ഇവരെല്ലാവരും വിലപിടിച്ച വളരെ സമയം നഷ്ടപ്പെടുത്തിക്കളഞ്ഞു.

മുന്ദർ:— നഷ്ടപ്പെട്ടതു് വീണ്ടെടുക്കുവാനുള്ള അവിടത്തെക്കഴിവു് സ്വപ്നവിദിതമല്ലേ?

ലക്ഷ്മി:— ബാബാ ഗംഗാദാസിന്റെ വചനങ്ങളെ ഓർമ്മിക്കു മുന്ദർ!

മന്ദർ:— സ്വാമിനി!

ജൂഹി:— സ്വാമിനി! ഝാൻസിയിലും കാൽപിയിലും പീരങ്കിപ്പയോഗിപ്പിക്കുവാൻ എനിയ്ക്കു് സാധിച്ചില്ല. ഇവിടത്തെ യുദ്ധത്തിൽ ആ മനോരഥം സഫലമാകും.

ലക്ഷ്മി:— തീച്ചയായും എന്റെ കേണൽ! (മേലോട്ടു് നോക്കിയിട്ടു്) ഭഗവാനേ! എന്റെ ആ വലിയ സ്ത്രീസേനാവിഭാഗത്തിൽ കേവലം ഈ രണ്ടു് പേർ മാത്രം ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടു്.

ജൂഹി:— സ്വാമിനി! അവർ സ്വരാജ്യത്തിന്റെ അടിത്തറയുടെ കല്ലുകളായി അമരത്വം പ്രാപിച്ചു.

ലക്ഷ്മി:— ശരിയാണു് പറയുന്നതു്. (മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു്) ഇപ്പോൾ അടിത്തറപോലുമില്ല. ആക്രമികളാകുന്ന കുറുക്കാട്ടകൾമാത്രം വളരെയധികം അവശേഷിക്കുകയാണു്. ഞാൻ ഇപ്പോൾ വരട്ടെ, ആ വിഡ്ഢികളുടെ ലഹരി ഇറങ്ങിയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, റാവുസാഹിബു് തന്റെ പേഷ്വാപ്രഭുത്വത്തിൽനിന്നു് ഇറങ്ങിയോദ്ധാവാകുവാൻ യോഗ്യനായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തിനെതന്നെ ഞാൻ കാര്യങ്ങൾ ഏല്പിച്ചുകൊടുക്കട്ടെ.

(ലക്ഷ്മീഭായി പോകുന്നു. മുന്ദറും ജൂഹിയും അനുഗമിയ്ക്കുന്നു.)

— കർട്ടൻ —

രംഗം — 3

[സ്ഥാനം ഗ്വാളിയറിനപ്പുറത്തുള്ള യുദ്ധഭൂമി. കുറച്ചു ദൂരത്തു് പിന്നിലായി ഗ്വാളിയർ കോട്ടയും, സോൺരേഖാ തോട്ടവും, ഗംഗാദാസിന്റെ കുടിലും നിഴൽപോലെ കാണപ്പെടുന്നു, അവിടവിടെ ദൂരത്തായി.....വടക്കുകിഴക്കേ മൂലയിലായി വിശാലമായ മൈതാനം. സൂര്യൻ ഉദിച്ചിട്ടില്ല. ഇരുഭാഗത്തും യുദ്ധം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. പുലർകാലമായി. 1857 ജൂൺ 18-ാംനു. ഒരു മൂലയിൽ ഒരു ചെറിയ കുടാരം. അതിന്റെ മുമ്പിൽ സൈനിക വേഷത്തിൽ മുന്ദർ വന്നു് ചെവിയോർത്തു് എന്തോ കേൾക്കുന്നു. കുറച്ചു നിമിഷത്തിനുശേഷം ലക്ഷ്മീഭായിയുടെ സ്വരം കേൾക്കപ്പെടുന്നു.

"യദായദാ ഹി ധർമ്മസ്യ ഗ്ലാനിർഭവതി ഭാരത" (പിന്നെ നേരിയ സ്വരം കേൾക്കുന്നു.....സംഭവാമി യുഗേയുഗേ.)

ലക്ഷ്മീ:— മുന്ദർ, ഇന്നലത്തെ യുദ്ധത്തിൽ എന്റെ കുതിരയ്ക്കു പരിക്കുപറ്റി. ഒട്ടും താമസിയാതെ മറ്റൊരു കുതിരയെ കൊണ്ടുവരൂ. ഉണർന്നെഴുന്നേറ്റപ്പോൾ ഞാൻ കണ്ടതു് ആ കുതിര പ്രയോജനപ്പെടുകയില്ലെന്നാണു്.

മുന്ദർ:— ഉത്തരവു്. ഇന്നലത്തെ യുദ്ധത്തിൽ ആ കുതിരയാണു് വിജയം നൽകിയതു്. ഇന്നത്തെ യുദ്ധത്തിൽ മറ്റൊരു കുതിരയും. (അണിയറയിൽനിന്നു്)

ലക്ഷ്മീ.— സൈനികരെ അയക്കൂ, ഞാൻ തയ്യാറാകുകയാണു്.

മുന്ദർ:— ഉത്തരവു്. (മുന്ദർ പോകുന്നു. ജൂഹി സൈനികവേഷത്തിൽ വരുന്നു. അവൾ തലമുടി പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അലങ്കരിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

(അണിയറയിൽനിന്നു്)

ലക്ഷ്മീ:— ആരാണു് കാവലിന്നു്?

ജൂഹി:— ഞാനാണു് സ്വാമിനി! ജൂഹി.

(അണിയറയിൽനിന്നുതന്നെ)

ലക്ഷ്മീ:— കേണൽ ജൂഹി. ശരി ഞാൻ ഇതാ വരുന്നു.

ജൂഹി:— (സന്തോഷത്തോടെ പാടുന്നു.)

സതികൾതൻ ചിതയുടെ ദീപനാളത്തിൽ,ക്കളിയ്ക്കും
മൃദുമന്ദഹാസങ്ങൾപ്പോൽ ബലിയപ്പിക്കാം!
അവശർതൻ അണുവണു പ്രകാശിപ്പിച്ചീടും സാക്ഷാൽ
ബലിദാന ദിവ്യ ഭവ്യ പ്രകാശംപോലെ.

(സൈനികവേഷത്തിൽ ലക്ഷ്മീഭായി പ്രവേശിയ്ക്കുന്നു. അവർ പട്ടാളമേധാവിയുടെ ചുവന്ന കൂപ്പായമാണു് ധരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. കഴുത്തിൽ മുത്തും രത്നവും പതിച്ചിട്ടുള്ള കണ്ഠാഭരണവും ഇരുവശത്തു് വാളും.)

ലക്ഷ്മീ:— എന്താ ഇതു്, പാട്ടവാനുള്ള സമയമാണോ? (പുഞ്ചിരിയോടെ, പുഷ്പാലങ്കാരത്തെ സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു്) ഓഹോ ഇന്നു് കേണൽസാഹിബ്ബിനു് പുഷ്പാലങ്കാരം വേണമെന്നു തോന്നിയിരിയ്ക്കയാണു്. (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) ഇത്രയേറെ പുഷ്പങ്ങൾ നിനക്കു് എവിടെനിന്നു കിട്ടി?

ജൂഹി:— (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) സ്വാമിനീ! ഇന്നു് പുഷ്പത്തിന്റെ സൗരഭ്യവും നാടിന്റെ സ്വതന്ത്ര്യവും സമ്മേളിക്കുന്ന സുദിനമാണു്!

ലക്ഷ്മീ:— (ജൂഹിയുടെ പുറത്തു തലോടിയിട്ടു്) നോക്കു ജൂഹി! ഭ്രാന്താകരുതു്. നിന്റെ ചിരിയും പുഷ്പങ്ങളും കണ്ടിട്ടു് എന്റെ മനസ്സു വ്യാകുലപ്പെടുന്നു. സൈനികനു് വീരതയേക്കാൾ അധികം ശാന്തിയും ധൈര്യവുമാണു് വേണ്ടതു്.

ജൂഹി:— (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു്) സ്വാമിനി അവിടുന്നു് എന്നെ ബാബാ ഗംഗാദാസിന്റെ വചനങ്ങൾ കേൾപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ലക്ഷ്മീ:— (ഗാംഭീര്യത്തോടെ) ശരിതന്നെ ജ്യോഹീ. പക്ഷെ പരിഭ്രമംകൊണ്ടോ ഉത്സാഹംകൊണ്ടോ കാര്യമായില്ല. വളരെ സൂക്ഷ്മതയോടും സമാധാനത്തോടുംകൂടി വേണം ഇന്നു് പ്രവർത്തിക്കുവാൻ.

ജ്യോഹീ:— (ചിരിച്ചിട്ടു്) പിന്നല്ലാതെയോ— (ഗംഭീരതയോടെ) ഒരു അസ്വാസ്ഥ്യം മനസ്സിനെ വല്ലാതെ അലട്ടിക്കൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്നു. സ്വാമിനിയെ എന്റെ അഭിനയം നല്ലപോലെ കാണിച്ചതരുവാനും പറ്റിയില്ല.

ലക്ഷ്മീ:— എന്റെ ജ്യോഹീ. അതു് ഇനിയും ഏതെങ്കിലുമൊരു ദിവസം കാണുകയും കേൾക്കുകയും ചെയ്യാമല്ലോ? നീ എന്തെങ്കിലും ആഹാരം കഴിച്ചുവോ?

ജ്യോഹീ:— ഉവ്വു് സ്വാമിനീ! വെള്ളവും നിറച്ചെടുത്തിട്ടുണ്ടു്.

ലക്ഷ്മീ:— സർവ്വത്ര തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ടു്. കുറച്ചു കഴിച്ചിട്ടു് പീരങ്കിയുമായി തയ്യാറായി നൽക്കു. ഇന്നു് നിന്റെ പേരിനെ പ്രശസ്തമാക്കണം.

ജ്യോഹീ:— തീർച്ചയായും സ്വാമിനീ! അവിടത്തെ മന്ദസ്മിതം എനിയ്ക്കു് ആനന്ദവും ആവേശവും നൽകുന്നു. അവിടത്തെ ജ്യോഹി ദേശസേവനത്തിനും സൽപേരിനും ശരിയായ അവകാശിയായിത്തീരുമാറാകുവാൻ അവിടുന്നു് ആശീർവ്വദിച്ചാലും.

(റാണി പുഞ്ചിരിതൂകുവാൻ പരിശ്രമിയ്ക്കുന്നു. വികാരാധീനയായിത്തീരുകയാൽ സംസാരിക്കുവാൻ പറ്റുന്നില്ല. തല ഒന്നനക്കി ആശീർവ്വാദം നൽകുവാനേ പറ്റുന്നുള്ളൂ.)

(ജ്യോഹി തൊപ്പി തലയിൽ വയ്ക്കുന്നു. തൊപ്പിയുടെ അടിയിൽക്കൂടി കുറച്ചു പുഷ്പങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നു. അവൾ ചിരിച്ചു പാടിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു.....

"സതികൾ.....

ലക്ഷ്മീബായി ദീർഘശ്വാസം വിട്ടുകൊണ്ടു് അവളെത്തന്നെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— ഈ ചിരി മരണത്തിന്റെ ഒരു മുട്ടപടം മാത്രമാണു്. (അണിയറയിൽ കുതിരയുടെ കുളമ്പടിശബ്ദം. മുന്ദർ വരുന്നു.)

മുന്ദർ:— സ്വാമിനീ! കുതിരയെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടു്. വളരെ ബലിഷ്ഠവും വേഗതയും തോന്നിയ്ക്കുന്നു. ഗ്വാളിയർ രാജാവിന്റെ കുതിരാലയത്തിലെ കുതിരയാണു്—അദ്ദേഹത്തിന്റെതന്നെ.

ലക്ഷ്മീ:— ശരി, നോക്കാം.

(മറുഭാഗത്തുനിന്നു് രഘുനാഥ്സിംഗ്, ഗുൽമുഹമ്മദ്, രാമചന്ദ്രദേശ്മുഖ്, മുതലായവർ വരുന്നു. എല്ലാവരും ചുവന്ന കുപ്പായവിഭാഗത്തിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ വേഷത്തിലാണു്. ലക്ഷ്മീബായിയ്ക്കു് സൈനികാഭിവാദനം നല്കുന്നു. റാണി പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു.)

എല്ലാവരും:— ഞങ്ങൾ തയ്യാറായി.

ലക്ഷ്മീ:— ആഹാരം കഴിച്ചുവോ? നിങ്ങളുടെ സൈനികരും ആഹാരം കഴിച്ചില്ലേ?

അവർ:— ഉവ്വു് സ്വാമിനീ!

ലക്ഷ്മീ:— യുദ്ധത്തിനുള്ള നീക്കത്തിന്റെ വിവരണം ഇന്നലെ രാത്രിതന്നെ നിങ്ങളെ എല്ലാവരെയും ഞാൻ ധരിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്. രാമചന്ദ്രാ, ഇന്നു് ദാമോദരനെ നിങ്ങളുടെ പുറത്തുതന്നെ വഹിച്ചുകൊണ്ടുപോകണം. യാതൊരു ഭാരവും വഹിക്കാൻ ഞാനിഷ്ടപ്പെടുന്നില്ല. എനിയ്ക്കു് ഇന്നപായം നേരിടുകയാണെങ്കിൽ ഇവനെ ഏതെങ്കിലും തരത്തിൽ ദക്ഷിണദേശത്തു് സുരക്ഷിതമായി എത്തിയ്ക്കണം. (മന്ദഹസിച്ചുകൊണ്ടു്) നിങ്ങളെല്ലാവരും ഒരു കാര്യം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധവയ്ക്കേണ്ടതുണ്ടു്. കൊല്ലപ്പെടുകയാണെങ്കിൽ ശത്രുക്കൾ എന്റെ ശരീരത്തെ സ്പർശിയ്ക്കാൻ ഇടവരുത്തരുതു്.

അവർ:— അയ്യോ! സ്വാമിനീ!

ലക്ഷ്മീ:— (പുഞ്ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) എന്റെ കൈകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ഈ സർബ്ബത്ത് നിങ്ങൾ എല്ലാവരും കൂടെ സേവിച്ചുപോകണം. സൈനികർക്കും സേവിയ്ക്കാൻ കൊടുക്കണമെന്ന് ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. പക്ഷേ അതിനിപ്പോൾ സമയമില്ല.

(അവരെല്ലാവരും സ്ഥൈര്യത്തോടെ സൈനികാഭിവാദനം ചെയ്തു പോകുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— ഞാൻ ഈ കുതിരയെ ഉന്നം പരീക്ഷിച്ചുനോക്കട്ടെ.

(ലക്ഷ്മീബായി പോകുന്നു)

(അണിയറയിൽ ലക്ഷ്മീബായി) മുന്ദർ! സവാരി ആഗ്രഹിക്കുന്ന ജാതിയിൽപെട്ടതാണ് ഈ കുതിര. പക്ഷേ ഇനി ഇപ്പോൾ വേറെ യാതൊരു മാഗ്രഹവുമില്ല. നോക്കട്ടെ.

(ലക്ഷ്മീബായി വീണ്ടും പ്രവേശിക്കുന്നു)

മുന്ദർ:— ബലിഷ്ഠമായി കണ്ടതു കൊണ്ടാണ് ഈ കുതിരയെ കൊണ്ടുവന്നതു്.

ലക്ഷ്മീ:— സാരമില്ല, നോക്കട്ടെ. സർബ്ബത്തു് കൊണ്ടുവരൂ. മുന്ദർ!

(മുന്ദർ പോയി സർബത്തും ഗ്ലാസ്സുംകൊണ്ടു വരുന്നു— ലക്ഷ്മീബായി ഒരു ഗ്ലാസു് സർബത്തു കുടിയ്ക്കുന്നു. മുന്ദർ രണ്ടാമതു് ഒരു ഗ്ലാസ്സു നിറയ്ക്കുന്നു. കുടിയ്ക്കുവാൻ ഭാവിയ്ക്കുമ്പോഴേക്കും ദൂരത്തുനിന്നു് സൈനികകാഹളം മുഴങ്ങുന്നതായി കേൾക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— (ശ്രദ്ധവെച്ചുകേട്ടിട്ട്) വെള്ളക്കാരുടെ രണഭേരിയാണു് കേൾക്കുന്നതു്, മുന്ദർ. (പീരങ്കിയിൽനിന്നും പുറപ്പെടുന്ന വെടിയുണ്ടയുടെ നാദവും കേൾക്കുന്നു) ഇംഗ്ലീഷുകാരുടെ പീരങ്കിയുടെ ശബ്ദമാണതു്. (ഗ്ലാസ്സു വലിച്ചെറിയുന്നു)

ലക്ഷ്മീ:— മുന്ദർ, വരൂ നമുക്ക പോകാം. (ഹരഹര മഹാദേവാ!) ഇന്നു് എല്ലായ്പോഴും എന്റെകൂടെത്തന്നെ നീ ഉണ്ടായിരിക്കണം.

(ലക്ഷ്മീബായിയുടെ കണ്ണാഭരണം സൂര്യകിരണങ്ങളുടെ പ്രഭയേറ്റു് മിന്നിത്തിളങ്ങുന്നു.)

മുന്ദർ:— (ഹരഹര മഹാദേവാ!) സ്വാമിനീ! അവിടുത്തെ നിഴലുപോലെ ഞാൻ അനുഗമിയ്ക്കുന്നതായിരിക്കും.

(ലക്ഷ്മീബായി വാൾ ഉറയിൽനിന്നു വലിച്ചെടുക്കുന്നു. മുന്ദറും അപ്രകാരംതന്നെ ചെയ്യുന്നു. സൂര്യകിരണങ്ങൾ തട്ടി വാളുകൾ പ്രകാശിക്കുന്നു. രണ്ടുപേരും പോകുന്നു. ഇരുഭാഗത്തുനിന്നും പീരങ്കികളും തോക്കുകളും വഷിക്കുന്ന ശബ്ദം. അണിയറയിൽ യുദ്ധത്തിന്റെ കോലാഹലം. കുതിരകളുടെ കുളമ്പടിശബ്ദവും യോദ്ധാക്കളുടെ തിരക്കുപിടിച്ച ഓട്ടത്തിന്റെ ശബ്ദവും അന്തരീക്ഷത്തിൽ മുഴങ്ങുന്നു. റാവുസാഹിബ്ബും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു സുഹൃത്തും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

റാവുസാഹിബ്ബ്:— നമ്മുടെ പ്രതിരോധശ്രമം പരാജയപ്പെട്ടുവെന്നു് താന്ത്യാസ്സു് ഉടനെ അറിവുകൊടുക്കണം. നാട്ടിലെ ദേശീയ സൈനികരുടെയും വെള്ളക്കാരോടുചേർന്നു കഴിഞ്ഞു.

(റാവുസാഹിബ്ബ് പരിഭ്രമത്തോടെ പോകുന്നു)

(ഇംഗ്ലീഷ് സൈനികരും അവരെ പിന്നിട്ടു് കുറച്ചു ഇന്ത്യൻ സൈനികരും പടപൊരുതി മുന്നേറുന്നു.)

(അണിയറയിൽ— "സ്വാമിനീ! ജൂഹി പേരാടി പോരാടി കൊല്ലപ്പെട്ടു." "അയ്യോ! മുന്ദർ, വളരെ സൂക്ഷിച്ചു് യുദ്ധംചെയ്യണേ!" ഇംഗ്ലീഷുകാർ വിജയഭേരി മുഴക്കുന്നു. ഇൻഡ്യൻ സൈനികർ ജീവരക്ഷാർത്ഥം ഓടുന്നു. വെള്ളക്കാരാകട്ടെ, അവരെ പിൻതുടർന്നുകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നു. അവർക്കു പിന്നിലായി ലക്ഷ്മീബായിയുടെ ചെറുപ്പായസൈനികർ അടരാടി പോകുന്നു. സമയം സന്ധ്യയായി.)

(അണിയറയിൽ— റാവുസാഹിബ്ബിന്റെ പ്രതിരോധന യത്നം വിഫലമായി. താന്ത്യാ എവിടെ, താന്ത്യാ എവിടെ?)

(അണിയറയിൽ) ഇംഗ്ലീഷ് സേനയെ ഭേദിച്ച് അയാൾ പുറത്തേക്കുപോയിട്ടുണ്ട്. (ചെങ്കുപ്പായക്കാർ മറ്റൊരാളോട്) അതാ നോക്കൂ, മഹാറാണി സ്വാമിയെ കൂച്ചു കുതിരപ്പടയാളികൾ വളഞ്ഞിരിക്കുന്നുവല്ലോ)

(അണിയറയിൽ വെടിയുണ്ടയുടെ ശബ്ദം)

മുന്ദറിന്റെ ശബ്ദം—ബായിസാഹിബ്ബ്! ഞാനിതാ മരിക്കുന്നു.

ചെങ്കുപ്പായക്കാർ— അയ്യോ പോകൂ. അവരെ രക്ഷിക്കൂ. മുന്ദർ കൊല്ലപ്പെട്ടു. (അവർ പോകുന്നു. അവരുടെ പിന്നാലായി ചില ഇംഗ്ലീഷ് സൈനികർ വരുന്നു)

ഒരാൾ:— അതെ, അതേ, അവർതന്നെ. മുത്തുമാല ധരിച്ചിട്ടുള്ള സേനാനായിക. അവരെ പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോകണം. അല്ലെങ്കിൽ കൊല്ലണം.

മറ്റൊരാൾ:— പക്ഷെ, ആ സേനാനായിക രണ്ടു വെള്ളക്കാരെ കൊന്നുകഴിഞ്ഞു. സൂക്ഷിക്കണം.

(അണിയറയിൽ— ലക്ഷ്മീബായിയുടെ സ്വരം: രഘുനാഥ് സിംഹ്, അവളുടെ കയ്യും ശുദ്ധമല്ല. അവളുടെ ശരീരം ശത്രുക്കൾ തൊടരുത്.)

(ഇംഗ്ലീഷു സൈനികർ പോകുന്നു. ഇന്ത്യൻ സൈനികർ വെള്ളക്കാരാൽ വളയപ്പെട്ട് യുദ്ധംചെയ്തുകൊണ്ടുതന്നെ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

അണിയറയിൽ— "മഹാറാണിയുടെ വയറ്റിൽ വെടിയുണ്ട തറച്ചു. അയ്യോ!"

(അണിയറയിൽ വെടിയുടെ ശബ്ദം. ലക്ഷ്മീബായിയുടെ സ്വരം: ഞാൻ സ്വരാജ്യത്തിന്റെ അടിത്തറ പാകുവാൻ പോകുന്നു. അടിത്തറയുടെ കല്ല്.

വെള്ളക്കാരൻ:— അങ്ങോട്ട പോകു.

(അവരും പോരാടി വരുന്നു. മുറിവേറ്റ ചില വെള്ളക്കാർ വരുന്നു. വെടിയുടെ ശബ്ദം)

(അണിയറയിൽ— രഘുനാഥ് സിങ്ങിന്റെ സ്വരം: ദേശമുഖ്! മഹാറാണി കുതിരപ്പുറത്തുനിന്നു വീണു. പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധവെക്കു.)

(മുറിവേറ്റ വെള്ളക്കാർ ഓടുന്നു. ഗുൽമുഹമ്മദ് പരിഭ്രാന്തനായി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഗുൽമുഹമ്മദ്:— (കരയുന്നു) പരമകാരുണികനായ ഭഗവാനേ! മഹാറാണിയുടെ ജീവനു് അപകടം വരാതെ രക്ഷിക്കണേ! (രഘുനാഥ് തന്റെ പുറത്തു് മുന്ദറിന്റെ ശവം കെട്ടിക്കൊണ്ടു് പ്രവേശിക്കുന്നു.)

രഘുനാഥ് സിങ്ങ്:— ഗുൽമുഹമ്മദു്, ഇതെന്താണു്? നമ്മടെ സ്വാമിനി അവസാനം പറഞ്ഞതെന്താണെന്നു് ഓർമ്മയുണ്ടല്ലൊ. 'എന്റെ ശരീരത്തെ ഇംഗ്ലീഷുകാർ തൊടരുതു്' (അണിയറയിലേക്കു നൂണ്ടിക്കാണിച്ചു്) ദേശമുഖ്, അതാ, ബാബാ ഗംഗാദാസിന്റെ കൂടിൽ. അവിടേക്കു പോകാം. ഞാനിതാ വരുന്നു. (രണ്ടുപേരും പോകുന്നു.)

— കർട്ടൻ —

രംഗം 4.

(ഗംഗാദാസിന്റെ കൂടിൽ. രാമചന്ദ്രദേശമുഖ് ദാമോദർറാവിനെയും രഘുനാഥ് സിങ്ങു് മുന്ദറിന്റെ ശവത്തെയും അവരവരുടെ പുറത്തു് വഹിച്ചു കെട്ടിക്കൊണ്ടും രണ്ടുപേരും കൂടി മുറിവേറ്റ റാണിയെ താങ്ങിയെടുത്തുകൊണ്ടും കൂടിലിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. ഗംഗാദാസു് കൂടിലിന്റെ

പുറത്തു വരുന്നു. സൂര്യാസ്തമയത്തിനു് അല്പസമയമെ ബാക്കി യുള്ളു. രഘുനാഥ്സിങ്ങും രാമചന്ദ്രറാവുവും ലക്ഷ്മീബായിയെ താഴെ കിടത്തുന്നു. രഘുനാഥ് ഒരു ഭാഗത്തായി മുന്ദറിന്റെ ശവം കിടത്തുന്നു. ദേശ്മുഖ് ദാമോദരനെ ഒരു ഭാഗത്തി രുത്തുന്നു. കുട്ടി തേങ്ങി തേങ്ങിക്കരയുന്നു.)

ഗംഗാദാസു്:— സീതയുടേയും സാവിത്രിയുടേയും നാട്ടി ലെ പെൺകൊടിയാണിവർ. (ലക്ഷ്മീബായി വെള്ള ത്തിനായി വായ തുറക്കുന്നു. ഗംഗാദാസു് ഗംഗാജലം കൊണ്ടുവന്നു് വായിലൊഴിച്ചുകൊടുക്കുന്നു.)

ലക്ഷ്മീബായി:— (മന്ദസ്വരത്തിൽ ഇടറിക്കൊണ്ടു്) ഹരഹര! മഹാദേവ!

ഗംഗാദാസു്:— (പടിഞ്ഞാറോട്ടു നോക്കി) ഇപ്പോൾ കുറച്ചു പ്രകാശമുണ്ടു്. പക്ഷെ, അധികം താമസിച്ചുകൂടാ. അടു ത്തുതന്നെ രാമച്ചപ്പുല്ലുണ്ടു്. അവിടെ ചിത തയ്യാറാക്കു. (മുന്ദറിനെ നോക്കി) മഹാറാണിയുടെകൂടെ ഇവൾ ഈ കൂടിലിൽ വരാറുണ്ടു്. ഇവൾ മരിച്ചു കഴിഞ്ഞുവെങ്കിലും ഗംഗാജലം കൊടുക്കണം.

(ഗംഗാജലം ചുണ്ടത്തു വീഴുന്നു.)

ലക്ഷ്മീ:— (കുറച്ചു ബോധത്തോടെ) ഓം.....വാസു..... ദേവാ.....യ നമഃ (കുറേക്കൂടി മന്ദസ്വരത്തിൽ) ദഹതി നെ.....യം...പാ...വ...ക! (ഒന്നിളകുന്നു. മരണ മടയുന്നു.)

രാമചന്ദ്രൻ:— (ഇടറിയ സ്വരത്തിൽ) ഹായ്! ഝാൻസി യുടെ സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചു. (ദാമോദരൻ കരയുന്നു. രഘു നാഥ്സിങ്ങു് വിലപിക്കുന്നു.)

ഗംഗാ:— പ്രകാശം അനന്തമാണു്. അതു് ഓരോ അണുവി നേയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നു. ഝാൻസിയിലെ റാണി സ്വർഗ്ഗസ്ഥയായതിനെ അസ്തമയം എന്നു പറയാതിരി

ക്കു. അവൾ അസ്തമിക്കുകയല്ല ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്. അമരത്വം പ്രാപിച്ചിരിക്കുകയാണു്. ഭീരുത്വം ഉപേക്ഷിച്ചു് അവളുടെ ശവദാഹകർമ്മം ഉടൻ നടത്തുക. ഇംഗ്ലീഷുകാർ റാണിയെ അന്വേഷിച്ചു് വരുന്നുണ്ടാകും.

രാമ:— ഈ പുല്ലുകൊണ്ടു് റാണിയുടെ ശരീരം ദഹിക്കുകയില്ല. സ്വാമിനീ! ഝാൻസിയിലെ റാണിയുടെ ശവദാഹത്തിനു് വിറകുകൂടി ഇല്ലാതായല്ലോ. കഷ്ടം— ഈ പുല്ലു് റാണിയുടെ ശരീരത്തെ പൊള്ളിക്കുവാനേ പര്യാപ്തമാകയുള്ളു. നാളെ കാലത്തു് ശത്രുക്കൾ പകുതി വെന്ത ശരീരത്തെ കണ്ടു പരിഹസിക്കും. എന്നു മാത്രമല്ല എവിടെയെങ്കിലും വലിച്ചെറിയുകയും ചെയ്യും.

ഗംഗാ:— (തന്റെ കൂടിൽ ലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു്) ഇതു പൊളിച്ചെടുക്കുക. ഉടനെതന്നെ —

(ബാബ തന്റെ ജലസഞ്ചി, പായ, ഗീതാപുസ്തകം ഇവ പുറത്തേക്കെടുക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവർ കൂടിലു പൊളിച്ചു് വിറകെടുത്തു് അണിയറയിലേക്കു് കൊണ്ടുപോകുന്നു. വിറകു അടുക്കിവെച്ചതിനുശേഷം അവർ രണ്ടുപേരും ശവശരീരം ഓരോന്നായി ചിതയിൽവെച്ചു് സംസ്കാരകർമ്മം നടത്തുന്നു. ദാമോദരനും കൂടെ ഉണ്ടു്. അത്രയും നേരം ഗംഗാദാസു് ധ്യാനമഗ്നനായി ഇരിക്കുന്നു.)

രഘു:— മഹാറാണിയുടെ കണ്ണാഭരണം മരണമടഞ്ഞ സൈനികരുടെ കുടുംബക്കാർക്കു് വീതിച്ചു കൊടുക്കുകയോ മറ്റൊ ചെയ്യണം. ദാമോദരനെ വളരെ കരുതലോടെ ദക്ഷിണദേശത്തേക്കു കൊണ്ടുപോയി മഹാറാണിയുടെ ഇംഗിതത്തിനനുസരിച്ചു് പ്രവർത്തിക്കണം. ഇവൻ അവരുടെ സ്മാരകമാണു്.

ദേശമുഖ്യ:— നിങ്ങൾ ഇവിടെ എന്തു ചെയ്യും.

രഘു:— ഞാൻ, ഞാൻ തോക്കും നിറച്ചു് ഇവിടെ എവിടെയെങ്കിലും ഇരിക്കും. ശവം ഭസ്മമാകുന്നതുവരെ ശത്രു

ക്കൾ വന്നാൽ അവരെ വെടിയുണ്ടകൾ വഷിച്ച് ഓടിക്കും. പിന്നീട്ടം ഇവിടെതന്നെ.

(രാമചന്ദ്രദേശ്മുഖ് ദാമോദരനേയും കൊണ്ടുപോകുന്നു.)

രഘു:— (ഗുൽമുഹമ്മദിനോട്) അവിടുന്ന് എന്തു ചെയ്യും? അവിടുന്നു പോയാലും.

ഗുൽ:— ഞാൻ എവിടെ പോകാനാ. ഇതു് എന്റെ ദേശമാണു്. (ചിതയിലേക്കു് ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു്) എന്റെ സ്വമിനിയാണു്. ഞാനൊരു സന്യാസിയായി ഇവരുടെ അസ്ഥിമേൽ ഒരു തിണ്ണ പണിച്ചു് ആ അസ്ഥിമാടത്തിനു് കാവലു് നിക്കും. പുഷ്പാച്ചൻ നടത്തിക്കൊണ്ടേയിരിക്കും.

രഘു:— കൊള്ളാം.

ഗംഗാ:— ഓം—ശാന്തിഃ—ശാന്തിഃ—ശാന്തിഃ

(മുന്നുപേരും ആകാശത്തിലേക്കു നോക്കി നില്ക്കുന്നു.)

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം.) എവിടെ? ഝാൻസിറാണി! ആരുടേയോ ശബ്ദം:—അവരാണു് ഏറ്റവും അധികം തേജസ്വിനിയും വീരവനിതയുമായിരുന്നതു്.

"ഝാൻസിറാണി ജയിക്കട്ടെ." എന്ന ശബ്ദത്തോടെ കർട്ടൻ മന്ദം മന്ദം വീഴുന്നു.

— കർട്ടൻ —

292110
0152.22N6
32K8
MUL
292110
MADRAS

12 DEC 1960
VB
23/1/84

Indic Digital Archive Foundation
gpura.org